

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 20.

Onsdagen den 9 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Upplästes ett protokoll av följande lydelse:

År 1913 den 8 april sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter avlidne f. d. riksantikvarien H. O. H. Hildebrand; och befanns, efter valets slut, därtill hava blivit utsedd: ledamoten av Riksdagens Första kammare, fil. doktorn Sixten von Friesen med samtliga avgivna eller 22 röster.

D. Persson i Tällberg.
Mauritz Hellberg.

Ivar Säfstrand.
Hugo Fahlén.

På framställning av herr talmannen beslöts, att förevarande protokoll skulle läggas till handlingarna, ävensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till vad därom borde införas i riksdagsbeslutet.

Föredrogos och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott nedannämnda under gårdagen avlämnade och då bordlagda motioner:

nr 113, av herr *Larsson, Knut*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m., och

nr 114, av greve *Hamilton, Alexander*, i samma ämne.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 12 och 14 ävensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 11.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 5 och 8 innevarande april bordlagda utlåtande nr 5, angående reglering av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.*

Med anledning av vad Kungl. Maj:t under punkt 5 av femte huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) godkänna stater för marinintendenturkåren, marinläkarkåren och flottans poliskår av den lydelse, bilagorna nr 3—5 vid statsrådsprotokollet angående femte huvudtiteln utvisade;

b) medgiva, att till beredande av förstärkning av arbetskrafterna vid marinintendenturkåren femte huvudtiteln's allmänna besparingar finge tillsvidare efter Kungl. Maj:ts bestämmande tagas i anspråk;

c) godkänna följande tillägg till nu gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i staten för marinintendenturkåren för vaktmästare upptagna löneförmåner, nämligen:

att vaktmästare må årligen i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta semester under 15 dagar,

att tjänstgöringspenningar få av vaktmästare uppbäras under den tid, han åtnjuter semester, samt

att vid beräkning av tidpunkten för inträdande av avlöningsförhöjning genom ålderstillägg icke må föras vaktmästare till last den tid, han åtnjuter semester; samt

d) med godkännande av förordad minskning i anvisningen för reserv- och indragningsstaterna samt båtsmanskompanierna, i riksstaten för år 1914 minska anslaget till avlöning för flottans kårer och stater, nu 5,843,595 kronor med 1,303 kronor till 5,842,292 kronor.

Reservation hade avgivits av greve *F. Olsson Wachtmeister*, herr *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *P. O. L. Kling-spor*, herrar *G. M. H. Ekelund* och *H. H. K. Ericson*, greve *C. B. Hamilton* samt herrar *H. Andersson*, *C. Persson*, *G. Odqvist*

och *H. Lemke*, vilka ansett att utskottets yttrande beträffande *Avlöning för flottans officers- och mariningenjörskårer* bort hava följande lydelse: *flottans stater och kdrer.*

(Forts.)

Beträffande *flottans officerskår* har departementschefen omnämnt, att av myndigheterna väckts förslag om ökning av denna kår, men att departementschefen av anfört skäl icke ansett sig kunna biträda nämnda förslag.

Av handlingarna i ärendet har utskottet inhämtat, att chefen för marinstaben redan i skrivelse den 26 oktober 1911 framhållit, hurusom tillgången å officerare vid flottan redan då avsevärt understeg behovet och att flottans materiel i händelse av mobilisering icke kunde erhålla den officersbemanning, som vore ett oundgängligt villkor för att kunna fullt utnyttja densamma. I skrivelse den 30 oktober 1912 har chefen för marinstaben framhållit, att genom färdigställandet av vissa undervattensbåtar behovet av en ökning av flottans officerskår komme att bliva än mera trängande samt beräknat antalet officerare, för vilka löner skulle saknas vid 1914 års ingång till 19, ett antal, som kunde beräknas komma att under loppet av sagda år stiga ända till 25; och har chefen för marinstaben föreslagit, att 19 nya officersbeställningar skulle upptagas i 1914 års stat för flottans officerskår. Detta förslag har marinförvaltningen biträtt.

Enligt vad utskottet inhämtat utgjorde år 1912 mobiliseringsbehovet av stamofficerare 361, under det att 1913 års stat upptager 294 officersbeställningar, utvisande en brist å 67 officerare. Då det nu finnes möjlighet att från och med år 1914 något nedbringa denna brist, har utskottet ansett, att förslag i sådan riktning bort bliva Riksdagen till prövning förelagt.

Ej heller i fråga om *mariningenjörskåren* har departementschefen ansett sig kunna tillstyrka någon ökning.

Marinförvaltningen har i fråga härom anfört bland annat, att olägenheten av den ytterst knappa tillgången på ingenjörs-krafter nu gjorde sig starkt gällande, dels å varven, varest driften ej kunde inrättas på ekonomiskt sätt utan nödig kompetent tillsyn, dels å kustbefästningarna, varest underhållet och vården av ingenjördetaljen tillhörande materiel nu saknade nödig tillsyn, ett förhållande, som, även detta, ej vore förenligt med god ekonomi, dels även å fartygen, vilka under nuvarande förhållanden ofta måste utgå på expedition utan erforderlig ingenjörspersonal. Marinförvaltningen, som ansåge, att en behovet motsvarande ökning av personalen ej nu läte sig göra, har föreslagit, att staten för mariningenjörskåren måtte för år 1914 ökas med dels 3 mariningenjörsbefattningar vid den egentliga mariningenjörsdetaljen och dels 1 artilleriingenjör, ävensom att ytterligare 1 mariningjörsstipendiat skulle i samma stat upptagas.

Då förutom de militära kraven även ekonomiska hänsyn gjort sig gällande för marinförvaltningens hemställan, finner ut-

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

skottet det anmärkningsvärt, att departementschefen ansett marinförvaltningens nyssnämnda förslag kunna helt och hållet undan- skjutas.»

Friherre Gripenstedt: Herr talman, mina herrar! Ehuru reservanterna icke beträffande klämman kunnat göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, hava vi likväl uti motiveringen velat uttala, att det icke är bra som det är, därför att Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkts, utan vi hava reserverat oss mot en sådan uppfattning, och jag hoppas, att kammaren giver reservanterna rätt.

Marinmyndigheterna hava framhållit, att det föreligger ett stort behov att öka såväl officerskåren som även i någon mån ingenjörskåren. Det synes närmare av reservationen, vari bristen består. Jag vill dessutom tillägga, att när sjökrigsskolan omorganiserades år 1909, var ett av motiven därtill, att man skulle kunna utexaminera flera kadetter årligen från sjökrigsskolan för att därigenom utfylla officersbristen. Nu tyckes man över huvud taget hava övergivit denna tanke, och går en motsatt väg.

Vad mariningenjörskåren beträffar behöver den ökas såväl ur militärisk synpunkt som även i ekonomiskt hänseende, ty det behövs folk, som förstår sig på att handhava sjökrigsmaterielen. Men sjöministern slår ifrån sig alltsammans med hänvisning till försvarsberedningarna.

Vad sjömanskåren beträffar hava myndigheterna icke gjort någon framställning om ökande av densamma, men redan 1911 gjordes av chefen för marinstaben framställning, att åtgärder måtte vidtagas för att förhindra, att det skulle uppstå för stora vakanser i kåren. Man avsåg genom denna framställning att få en del av den personal, som brukar flytta på hösten, att rekaptulera. Denna framställning återupprepades i maj 1912 av chefen för marinstaben. Sedermera gjordes dylika framställningar av andra myndigheter, däribland stationsbefälhavaren på Skeppsholmen. Frågan remitterades nu till chefen för marinstaben, och så drog det ut på tiden så att några åtgärder blevo icke vidtagna förrän, såsom jag tror, den 29 oktober i Stockholm och den 30 i Karlskrona. Den 31 oktober skulle manskapet flytta, och det blev alltså för sent, vadan vakanserna ökats. Man får i ett för allt det intryck, att det icke endast är meningen, att materielen skall gå tillbaka, utan även att personalen skall sättas på avskrivning. Det kan icke nekas till, att det är metod i galenskapen. Jag ber om ursäkt för uttrycket, men jag anser det vara en galenskap, att, då alla andra länder rusta och stärka sitt försvarsväsen både till lands och vatten, vi skola slå oss till ro med försvarsberedningarna. Detta ord, försvarsberedning, är nog vackert, och jag vill hoppas, att försvarsberedningarna skola komma till ett gott resultat. Men vi ha icke sett det ännu, och

långsamt går det i varje fall med försvarets beredande. Jag fruktar, att vi kunna beredas nationella förödmjukelser, om det icke lägges mera allvar och fart uti våra strävanden att förbättra försvaret. Ett bifall till reservationen blir tyvärr ingenting annat än en demonstration, men jag anser denna vara fullt på sin plats, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen beträffande motiveringen.

*Avlöning för
flottans stater
och kärer.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Herr talman! I den punkt, som föreligger, eller den, som den föregående ärade talaren yttrade sig över, har Kungl. Maj:t icke gjort någon framställning, och utskottet har därför icke ansett sig böra upptaga punkten till yttrande, då den icke kan föranleda till något Riksdagens beslut. Jag vill i själva den sak, den siste ärade talaren vidrörde, säga, att det ingenting inträffat sedan förra året, som kan föranleda en ändring i deras ståndpunkt, som anse, att man under nu rådande förhållanden mycket väl kan förstå Kungl. Maj:ts åtgärd att i detta avseende icke gå vederbörandes önsknings tillmötes. Riksdagen har förut uttalat önskvärdheten av att en del av den äldre fartygsmaterielen skulle utrangeras. Om så blir förhållandet, skulle därigenom personalbehovet minskas och en närmare överensstämmelse mellan tillgänglig materiel och befäl uppnås. Vi hava ju nu funnit, att icke synnerligen stort tillmötesgående i detta avseende är att förvänta, någonting som kan vara ägnat att väcka förvåning, då man å andra sidan ofta hört, att hela vår sjökrigsmateriel skulle vara färdig att skrotas ned. Jag hoppas emellertid, att detta icke är med verkliga förhållandet överensstämmande, men nog är det tydligt, att det finnes en del äldre sjökrigsmateriel, som det ur ekonomisk synpunkt vore fördelaktigast att fortast möjligt avskriva och ersätta med något bättre. Men denna sak kan icke fullt tillfredsställande ordnas, förrän försvarsberedningarna bliva färdiga med sitt arbete, vilket jag hoppas icke skall dröja alltför länge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericson, Hans: Herr talman! Jag kan icke för min del dela den siste ärade talarens uppfattning om, att ingenting inträffat sedan förra året, men jag ber att få återkomma till denna fråga litet senare. Jag skulle nu vilja yttra några ord i detta ärende med anledning av vad herr sjöministern sade under remissdebatten, då herr statsrådet framkastade denna fråga: »hava vi tillräcklig möjlighet att förse den nuvarande fartygsmaterielen med den bemanning den behöver för att kunna anses effektiv?» Det är alldeles självklart, att om personalen icke ökas då nya fartyg anskaffas, så kommer det att uppstå bemanningsbrist ända tills man fyller bristen genom att använda de utvägar härtill,

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.*

(Forts.)

som kunna finnas eller tills man utrangerar äldre fartyg, så att bemanningen å dem kan användas för de nya fartygen.

Nu hava marinmyndigheterna föreslagit åtskilliga åtgärder i detta syfte, och jag understryker, att åtgärderna avse den nuvarande materielen. Men några åtgärder hava icke vidtagits, och detta är ju mycket betänkligt icke allenast därför, att fartygen icke få den bemanning, som de behöva för att vi skola kunna tillgodogöra oss vår flotta, utan även därför, att det är synnerligen oekonomiskt. Marinmyndigheterna framhöllo redan 1911, att det beträffande officerare förekom en brist på 67 man. Bristen har sedan dess ökats därför, att det tillkommit nya fartyg; och herr statsrådet kan nog vitsorda, att den officersbrist, som för närvarande gör sig gällande, är synnerligen oläglig även under fredstid. Nu har chefen för marinstaben framhållit, att det finnes utvägar att besätta en del nya beställningar från och med nästa år och föreslagit, att sådana skola inrättas; men det har icke föranlett till någon åtgärd. Detta är betänkligt redan i och för sig, men ännu betänkligare blir det för rekryteringen. Ty förhållandet är nog det, att då de kadetter, som staten nu med ganska stor kostnad utbildar, icke äro i tillfälle att livnära sig på sitt yrke, måste de efter avlagd officersexamen lämna flottan. för såvitt de icke hava egen förmögenhet. Men skall officersrekryteringen inskränkas till att omfatta sådana personer, som ha egna pengar att leva på, då kommer den nog att lida både kvantitativt och kvalitativt. Det är nog så, som friherre Gripenstedt sade, att det icke är så bra beställt för närvarande med rekryteringen av flottans officerskår; och den återvändsgränd, vari flottan för närvarande befinner sig, tycks hota med att ovanligt många officerare lämna flottan. Det lär icke alls vara ovanligt att från kadetterna vid sjökrigsskolan få höra yttranden sådana som detta: vad skall du bli, när du tagit officersexamen, vilket yrke tänker du välja?

Vad mariningenjörskåren beträffar, saknar den tillräcklig personal icke allenast för krigs- utan även för fredsbehovet. Från varven har framhållits, att driften icke kan ekonomiskt skötas, om de icke tillföras tillräckliga ingenjörskrafter. Kustartilleriet har icke heller den ingenjörspersonal, som där behöves för att omse åtskillig materiel, och fartygen få ofta nog gå ut på expedition utan de ingenjörer, som tillhöra deras besättningslistor. Marinmyndigheterna hava antagit, att man icke kan fylla denna brist på en gång, utan föreslagit, att ett mindre antal nya beställningar skulle tillsättas från och med 1914, men det har icke föranlett till någon åtgärd.

Kommer så frågan om vakanserna vid sjömanskåren. Dessa vakanser uppgå för närvarande till mellan 660 och 670 på en kårav 4,000 man. Men de kunna förklaras! Under åren 1908—1910 var rekryteringen synnerligen god, ja så god, att man kunde öka kåren

med 1,100 man. Nu hava dessa stora kontingenter börjat tjäna ut sin tid och manskapet går i stort antal. Arbetsförhållandena hava blivit bättre och därigenom har uppstått svårighet att få tillräcklig rekrytering. Marinmyndigheterna hava emellertid förutsett detta och skrevo redan år 1911 till Kungl. Maj:t och begärde åtgärder; men detta föranledde icke till någon framställning till 1912 års riksdag. 1912 i maj skrev ånyo chefen för marinstaben och anhöll, att s. k. rekapitulationspremier måtte inrättas i syfte att få behålla i tjänst de väl utbildade korpraler, som vore i tur att avgå den sista oktober samma år. Denna skrivelse föranledde icke då till någon åtgärd, trots att frågan har ganska stor ekonomisk betydelse, vilket bland annat framgår därav, att kostnaderna för utbildning äro betydande för vissa yrkesgrenar. Så exempelvis kostar enbart den ammunition, som åtgår för att utbilda en karl till kanonkommendör vid medelsvår kanon, omkring 3,000 kronor och vid svår kanon omkring 5,000 kronor. Det skulle sålunda vara ekonomiskt fördelaktigt, om man kunde få bibehålla dessa väl utbildade män genom att giva dem rekapitulationspremier på åtminstone några hundra kronor. I augusti 1912 skrev stationsbefälhavaren i Stockholm om vakanserna. Skrivelsen remitterades till chefen för marinstaben, som svarade i september, att åtgärder så *skyndsamt som möjligt* borde vidtagas för att få behålla de omkring 260 korpraler, som skulle avgå den sista oktober. Det blev nu åtgärd i form av en note till stationsbefälhavarna, men denna kom dagen innan uttryckningen ägde rum, och följden blev, att endast omkring 15 man rekapitulerade, under det att de andra lämnade vapnet.

En annan stor olägenhet med förhållandet att fylla vakanserna är, att man blir nödsakad att hyra personal i stället för det som brister i fartygsbemanningen. Chefen för marinstaben skrev den 13 februari vid inlämnandet av flottans övningsplan, att den planen förutsatte, att en del för sjömättningsfartygen behöfelig personal, omkring 80 stycken eldare jämte däcksfolk, skulle förhyras. Övningsplanen godkändes; fartygen skola börja rustas i morgon, men ännu i går hade något uppdrag icke blivit meddelat stationen att förhyra den erforderliga personalen!

Det är alldeles tydligt, att den av herr statsrådet påpekade personalbristen är synnerligen betänkelig, och jag föreställer mig att *handling* nu mera än någonsin är av nöden, om man skall kunna bringa upp personalen till erforderlig styrka; och förslag härtill saknas icke, det har man sett i tidningarna. Jag tror icke heller, att så stora svårigheter härutinnan möta, att de icke kunna öfvervinnas!

Till sist skulle jag vilja framhålla, att det nog är av en viss vikt för vårt försvar, att man med varsamhet värdar det intresse för yrket, som åtminstone intill senaste år varit rådaande inom sjövapnet.

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till klämman i utskottets betänkande ävensom till reservanternas motivering, i vad den rör officers- och mariningenjörskårerna.

Herr statsrådet Larsson: Herr talman! Det torde vara påkallat, att jag med några ord bemöter, hvad reservanterna anfört till stöd för deras avvikande förslag till motivering.

Det är tre anmärkningar, som göras: den första beträffande officerskåren, den andra ingenjörskåren, och den tredje vakanserna i sjömanskåren.

Vad officerskåren beträffar, kan jag visserligen giva den siste ärade talaren rätt uti, att det är förenat med en viss svårighet att med den nuvarande officerspersonalen möta alla framställda anspråk. Hinder hava ännu icke mött, men svårigheter hava uppstått, som likväl kunnat övervinnas. Den siste ärade talaren har emellertid alldeles undvikit att beröra, vad som i alla fall måste vara kärnpunkten i denna fråga. Om det förefinnes en bristande överensstämmelse mellan tillgång på materiel och tillgång på personal, har detta otvivelaktigt sin grund däri, att man mig veterligen icke någon enda gång tagit upp spørgsmålet om tillgång på personal och materiel i ett sammanhang. Men det är alldeles uppenbart, att de måste stå i ouppslösligt samband med varandra. Personalbehovet är betingat av materielen. Nu säga reservanterna, att det skulle finnas en brist på 67 officerare för mobiliseringsbehovet, och reservanterna gå således ut från antagandet av ett visst mobiliseringsbehov såsom något fastslaget och givet. Jag illåter mig fråga: när har detta behov av Riksdagen fastställts? Aldrig! Vid 1907 års riksdag framlades visserligen av Kungl. Maj:t en plan över behovet av personal för flottans mobilisering. Utan att yttra sig om denna plan, förklarade blott Riksdagen sig icke i allo kunna godkänna den ökning av officersbeställningar Kungl. Maj:t då begärde, men beviljade en mindre ökning. Sedermera hava framställningar gjorts av Kungl. Maj:t om ökning av officerspersonalen, och dessa hava av Riksdagen behandlats ungefär på samma sätt. Och vid den senast beviljade ökningen av officerspersonalen, förklarade Riksdagen alldeles bestämt, att den icke ville inlåta sig på frågan om den beräkningsgrund, som låg under Kungl. Maj:ts förslag till ökning av officerskåren. Jag kan således icke medgiva såsom någonting fastslaget, att det förefinnes brist i något behörigen prövat och godkänt mobiliseringsbehov. Detta behov bör av Riksdagen prövas, men det är alldeles tydligt, att personalbehovet måste prövas i sammanhang med prövningen av frågan om den materiel, som kan finnas erforderlig. Jag anser mig därför hava haft fullgiltiga skäl att, medan utredning i denna fråga ännu pågår, icke tillråda Kungl. Maj:t att uppföra flera officersbeställningar på stat.

Vad ingenjörs kåren beträffar, är jag likaledes villig erkänna, att det ingalunda är bra som det är. Men med avseende på denna kår råder i huvudsak samma förhållande som beträffande officerskåren. Behovet av mariningenjörer är beroende av fartygsmaterielens storlek. Det område där behovet av flera ingenjörer starkast torde göra sig gällande, är, såvitt jag kan förstå, icke fartygsingenjörernas utan varvsingenjörernas. Det är nämligen tydligt, att det icke stämmer väl med ekonomisk drift att de ingenjörer, som sysselsättas på varven och i marinförvaltningens ingenjörsavdelning, d. v. s. verkstads- och konstruktionsingenjörer, skola ryckas ifrån sitt arbete för att uttagas till sjökommendering. Men behovet av ingenjörer på fast stat kan icke slutgiltigt bedömas förrän i sammanhang med materielens storlek. Vad särskilt varvsdriften angår, finnes det — jag kan icke i sakens nu befintliga läge uttala något bestämt därom — möjligen en utväg, som kan ha vissa skäl för sig, nämligen att behovet av ingenjörskrafter i denna detalj i viss utsträckning fyllas genom att anlita icke mariningenjörer på stat utan civilingenjörer. Den frågan är ju en ganska ingående och viktig organisationsfråga, och den kommer att underkastas utredning i sammanhang med övriga frågor, som med denna hänga samman.

Vad slutligen angår vakanserna i sjömanskåren, kan jag vitsorda den sista talarens uppgifter om de framställningar, som gjorts från marinmyndigheterna angående åtgärder för att försöka minska vakanserna, men jag vill komplettera den sista ärade talarens uppgifter. Tanken på att genom tilldelande av särskilda rekapitulationspremier söka kvarhålla manskapet är icke ny. Alltsedan åtskilliga år tillbaka har den frågan varit uppe, och på fjärde huvudtiteln finnes ett extra rekryteringsanslag, varifrån även bidrag kunna utgå till manskap vid rekapitulation. År 1908 beslutade Kungl. Maj:t, att sådana extra rekryteringsmedel finge utgå efter vissa grunder både till nyantaget och rekapitulerande manskap vid flottan. Samma år begärde Kungl. Maj:t Riksdagens bemyndigande att på enahanda sätt förfara, därest liknande behov skulle föreligga år 1909.

Riksdagen ställde sig ganska tveksam mot denna åtgärd och höll före, att det krävdes andra åtgärder för ändamålets vinnande, och erinrade därvid särskilt om tanken på civil-anställning. Riksdagen ansåg sig emellertid i allt fall icke böra motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag. Då nu marinstatschefen inkom med sin första framställning om beredande av rekapitulationspremier åt sådant manskap, vilkas tjänstetid utginge, för att förmå dem att ta förnyad anställning, remitterades detta förslag till marinförvaltningen, och marinförvaltningen ställde sig, vilket den förre talaren underlät att meddela, alldeles avvisande mot en sådan väg för frågans lösning. Marinförvaltningen åberopade, vad Riksdagen år 1908 anfört, och instämde däri, att det säkerligen

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.*

(Forts.)

krävdes andra åtgärder än att genom rekapitulationspremier söka förmå uttjänt manskap att antaga ny anställning. Marinförvaltningen framhöll dessutom, att det skulle vara mycket betänkligt att ens på försök beträda en sådan väg, därför, att de medel, som ifrågasatts för ändamålet, icke skulle kunna räcka mer än högst ett par år och att, om man en gång beträtt denna väg, det bleve nödvändigt att fortgå på densamma. Man skulle på det sättet etablera ett fortfarande behov, för vars framtida fyllande det skulle bliva nödigt att för beredande av medel vända sig till Riksdagen. Man skulle således föregripa Riksdagens prövningsrätt. Det var av denna anledning, som den då gjorda framställningen icke föranledde till någon åtgärd. Jag vill tillägga, att i sitt yttrande om denna fråga upplyste marinförvaltningen, att, oaktat Riksdagen medgivit rätt till utbetalning av extra rekryteringspremier, under år 1909 icke ett öre tagits i anspråk för detta ändamål, vilket visade, att den då anvisade utvägen icke vore praktikabel. Sedan marinstabschefen förnyat sin framställning, remitterades även denna till marinförvaltningen. Marinförvaltningen meddelade då, att den icke hade någon anledning att frångå sin uppfattning om det betänkliga uti att beträda en sådan väg, men, att, om det på grund av förhållandena funnes nödigt att vidtaga extra ordinära åtgärder, de medel, som förut varit ifrågasatta, borde för ändamålet användas. Jag kunde icke annat än fullständigt dela marinförvaltningens uppfattning om att det var betänkligt att beträda den föreslagna vägen, ty vi få icke glömma, att om man tilldelade uttjänt manskap vid flottan ett större belopp — marinstabschefen föreslog 200 kr. pr man — för att förmå detta manskap att taga förnyad anställning, detta otvivelaktigt kunde draga med sig, att möjligheten att inom armén fylla där befintliga vakanser bleve om icke alldeles utesluten, så dock i mycket hög grad försvärad. Man får icke förbise, att det är icke endast flottan, som lider av stora vakanser, utan att sådana även förefinnas vid så gott som samtliga truppförband inom armén. Nu säger man, att det är icke samma förhållande rådande beträffande korpralerna vid armén och flottan. Korpralerna vid flottan hava en annan uppgift, en annan utbildning och en annan tjänstgöringstid än korpralerna vid armén. Det medger jag. Tro herrarna emellertid, att en korpral vid Svea eller Göta garde resonerar på så sätt. Nej, han resonerar som så, att en korpral vid flottan och en korpral vid armén äro likställda. Det lider icke tvifvel om, att därest man för att få behålla manskapet vid flottan tilldelar det större eller mindre belopp, så skulle manskapet vid armén göra anspråk på samma rätt. På så sätt skulle denna fråga svälla ut till ett mycket betydande ekonomiskt omfång. Det är då icke så mycket att förundra sig över, att regeringens med ett sådant perspektiv för ögonen ställt sig mycket

betänksam mot att beträda den väg, som av marininstabschefen *Avlöning för flottans stater och kårer.* föreslagits.

Den siste ärade talaren erinrade, att en åtgärd i det syftet likväl vidtagits. Ja, det skedde, men han sade, att det skedde så sent. Om jag icke misstager mig, fattade Kungl. Maj:t sitt beslut den 18 oktober. Varför föll då regeringen ifrån sina allvarliga betänkligheter? I det yttrande till statsrådsprotokollet, som föregick Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga, kunde jag icke underlåta att framhålla allvarliga betänkligheter mot den ifrågasatta åtgärden, men att då antalet vakanser på grund av förhållanden, som den siste ärade talaren antytt, syntes komma att 1912 års höst bliva osedvanligt stora och den allmänna politiska situationen började att te sig ganska hotande, jag av denna anledning funnit mig böra fränfalla mina betänkligheter och tillråda Kungl. Maj:t att göra ett försök för att utröna, om man på denna väg skulle kunna kvarhålla åtminstone en del av det manskap, vars kapitulationstid utgick den sista oktober. Att detta icke slog väl ut är alldeles riktigt. Efter de upplysningar, jag fått, togos av det belopp på 40 tusen kronor, som anvisades för ändamålet, i anspråk endast 2,200 kronor. Nu menade man — jag kunde sluta detta av den siste äradetalarens anförande — att hade denna åtgärd vidtagits tidigare, hade effekten nog blivit en annan. Ja, det är möjligt, att ett något större antal då hade kvarstannat, men man förbiser alldeles, att denna mycket bekymmersamma fråga om det stora antalet vakanser såväl inom armén som inom flottan har en vida djupare liggande grund, än att man skulle kunna råda bot därpå genom att vid kapitulationstidens utgång bjuda någon penningssumma. Det lider alldeles intet tvivel om, att militärtjänsten ingalunda är tilldragande för vår tids ungdom. Det är en erfarenhet, som vi kunna göra icke endast i vårt eget land. I England råder alldeles samma förhållande. Där klagas bitterliga över svårigheten att kunna uppehålla den behövliga manskapkontingenten, och man har där låtit anställa en undersökning, om hvilka åtgärder man skulle kunna vidtaga för att råda bot på detta missförhållande. Jag har haft tillfälle att se det förslag, som i sådant syfte där varit framlagt, och där har det icke satts i fråga, att man skulle genom tilldelande av pänningpremier få personal att kvarstanna i krigstjänsten. Man har visserligen menat, att en löneförbättring skulle hava ett gott resultat, men frågan om löneförbättringen har icke ens satts i första rummet, utan kommer, om jag icke misstänker mig, i fjärde eller femte rummet. Nej, i första rummet har man i England uppställt frågan om grundlig revision av krigslagstiftningen och i andra rummet en revision av den disciplinära bestraffningsrätten. Frågan om revision av krigslagstiftningen föreligger ju även hos oss, och jag hoppas, att förslag i detta hänseende skall med det snaraste kunna före-

(Forts.)

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

läggas Riksdagen. Härmed vill jag då hava sagt, att man nog har ganska överdrivna föreställningar om penningens betydelse. Jag medger, att den har en kolossalt stor makt, men man har överdrivna föreställningar om dess betydelse, om man tror, att ett eller annat hundratal kronor äro tillräckliga för att förmå manskap i något större antal att binda sig vid militärtjänsten i ytterligare två år, då det står honom fritt att på den civila arbetsmarknaden bereda sig en utkomst, som, rent ekonomiskt sett, är icke obetydligt bättre, än den han har i kronans tjänst, och som dessutom bereder honom personligen en helt annan friställning, än han har såsom militär. Nej, skall man med penningar kunna fylla vakanserna, får man allt ta till mycket betydande belopp.

Detta har jag velat säga för att angiva, vilken regeringens uppfattning varit i dessa frågor, och jag slutar som jag började: frågan om personalen sammanhänger oupplöstligt med frågan om materielen, och de missförhållanden, med vilka vi nu hava att dragas, äro beroende därav, att flottan saknar någon verklig och utav riksdagen godkänd organisation.

Herr Ericson, Hans: Egentligen skulle jag icke nu behöva uppträda, då herr sjöministern har givit reservanterna och mig rätt i alla de erinringar, vi gjort, men jag skall i allt fall göra några erinringar i anledning av vad herr sjöministern nu anför.

Jag vill fastslå, att den brist på officerare, som för närvarande är rådande i fråga om mobiliseringsbehovet, är lika stor som officersbemanningen på alla våra jagare och 1:a klass torpedbåtar tillsammans, således officersbemanningen för ungefär 40 fartyg. Det är sålunda mot det förhållandet, att vi icke kunna bemanna vår nuvarande flotta, som jag uppträtt. Jag vill också säga, att när herr sjöministern sagt, att det här brister i överensstämmelse mellan materielen och personalen, till följd av att man icke *framlagt* någon plan, som Riksdagen godkänt i fråga om bemanningen, så förhåller det sig ju därmed så, att år 1907 en sådan plan förekom i den kungl. propositionen, ehuru Riksdagen icke närmare yttrade sig därom. Om sjöministern emellertid anser, att det är behöfligt att Riksdagen skall hava godkänt en plan för bemanningens storlek för den nuvarande materielen, varför icke då framlägga en sådan plan och be Riksdagen godkänna densamma?

Sedan sade herr statsrådet, att bristen uppkommit, därför att man icke begärt personal samtidigt med, att man begärt medel till fartygen. Varför har då icke herr statsrådet gjort den saken själv i år eller förra året? Fartyg har ju då begärts, men ingen personal!

Riksdagen vill icke yttra sig om beräkningsgrunden, har

herr statsrådet sagt! Det är icke alldeles så säkert. Om herr statsrådet lägger fram en dylik, så kommer nog Riksdagen att yttra sig om den, åtminstone så länge Riksdagen är så sammanfatt, som den för närvarande är.

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

Om man emellertid beträffande mariningenjörskåren icke vill öka den utan i stället anställa civilingenjörer, så är det i realiteten precis samma sak. Det är endast namnet, som skiljer, och jag föreställer mig, att sjövapnet vore mycket tacksamt för en anordning, som medger att mariningenjörerna få tjänstgöra på fartygen även om det sker genom att anskaffa civilingenjörer för en del befattningar å varv och i marinförvaltningen. De kunde ju sedan kallas mariningenjörer, om man så ville.

Sedan har herr statsrådet anfört huvudsakligen mot den tanke, som chefen för marinstaben framlagt med avseende på rekapitulationspremier, att det icke skulle bliva ekonomiskt för staten, därför att korpralerna vid gardena skulle komma att önska samma rekapitulationspremier som korpralerna vid flottan. Jag är icke alldeles säker på den saken, ty de ha nog en i viss mån olika ställning, såsom här blivit påpekat. Utbildningen är olika och även tjänstgöringstiden; men även om så skulle vara, att en sådan framställning gjordes, så skulle den kunna avvisas just på grund av de skäl, som jag anfört. Korpralerna vid armén kosta icke 3,000 à 5,000 kronor för sin utbildning i skjutning, och då är det, ekonomiskt sett, ett statsintresse att giva rekapitulationspremier på några hundra kronor för att få behålla denna del av flottans med avseende på utbildningen så dyrbara personal.

Sedan sade herr sjöministern en sak, som jag rakt icke begriper. Statsrådet sade, att då den politiska situationen såg så hotande ut i höstas, så föreslog herr statsrådet Kungl. Maj:t de åtgärder, som marinförvaltningen avstyrkt, men som chefen för marinstaben upprepade gånger tillstyrkt. När den politiska situationen så ofta kastar om, som den gör här i Europa, så undrar jag, om man kan förlita sig på, att man just träffar det rätta ögonblicket för dessa åtgärder. Kunde det icke lika väl vara så, att den politiska situationen t. ex. efter några veckor, sedan folket gått ur tjänst, blir sådan, att man gärna skulle velat ha bemanningen kvar? Är det icke skäl att ställa bemanningen så, att man året om är beredd att möta eventuella krav? Mig synes det vara ett oundgängligt behov — om vi skola följa med utvecklingen, sådan den ter sig runt om oss — att vår bemanningsorganisation så ordnas, att vi kunna hålla vida bättre krigsberedskap än förr. Detta framtvingas med naturnödvändighet i första hand därför, att alla våra grannar ökat sin krigsberedskap.

Vad Englands svårighet att erhålla tillräcklig bemanning för sin flotta beträffar, så äro förhållandena där helt annorlunda än hos oss. Det är nog känt, huru hastigt dess flotta växer, och att den grundar sig på two-power-standard-principer. Det är en helt

*Avlöning för
flottans stater
och kdrer.*

(Forts.)

annan sak att ständigt hålla värvade hundratusentals man; här är det ju nu frågan om att skaffa 660 man till flottan för att fylla en sjömanskår på 4,000 man.

Jag ber till sist att få vördsamt tacka herr statsrådet, för att herr statsrådet vidgått, att allt icke är bra som det är med avseende på flottans bemanning. Jag kan emellertid icke följa herr statsrådet i slutledningen, ty jag håller före, att detta förhållande kräver åtgärder, vilket herr statsrådet däremot icke synes anse.

Herr Ericsson, Aaby: Endast några ord! Det ligger bakom reservationen, så vitt jag förstår, en yttring av den oro, som gör sig gällande landet runt, över att intet eller så gott som intet göres av regeringen för att upprätthålla det effektiva sjöförsvaret. När herr statsrådet nyss hade ordet, så syntes det mig, som om han med helt naturligt förvärvat advokatorisk färdighet sökte skydd mot de anfall, som gjordes, men i sak anförde han intet skäl, varför det är ställt så, som det är, d. v. s. att så litet göres för att utveckla eller ens bibehålla försvarets effektivitet inom marinen. Det synes mig som om den oro, som till följd av de politiska förhållandena framträder mer och mer, förtjänat ett bättre svar. Det synes mig, som om även herr statsrådet liksom reservanterna, uttryckt sitt beklagande över förhållandena, men som svar och i sak giver han oss stenar i stället för bröd.

Herr statsrådet Larsson: Den siste ärade talarens inlägg förtjänar ju icke något bemötande, men jag kan i alla fall icke underlåta att nedlägga en bestämd protest mot hans alldeles obefogade påstående att ingenting göres. Det bedrives inom försvarsberedningarna ett energiskt arbete för att skyndsamt lösa frågan. — Ja, herrarna skratta, men skrattar bäst som skrattar sist! Det kan nog hända, att när resultatet av försvarsberedningarnas arbete föreligger, det icke blir herrarna, som komma att skratta.

Emellertid är läget i denna kammare sådant, att jag icke hyser någon illusion om, att icke kammaren kommer att antaga reservanternas förslag till motivering. Friherre Gripenstedt medgav emellertid att detta har endast egenskapen av demonstration. Ja så har jag fattat det. Jag har icke fattat reservationen annorlunda än som en inbjudan till kammaren att demonstrera. Detta har jag således väntat. Under gångna tider ha ju mot majoriteten i Andra kammaren riktats förebråelser, att den så ofta företog ofruktbara demonstrationer. Då ansågs detta vara något ganska förkastligt. Det gläder mig, att de dåvarande demonstranterna nu fått så lysande efterföljare.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande punkt, förutom angående motiveringen, vilken fråga han ämnade företaga till avgörande

efteråt, annat yrkande ej framställt, än att utskottets hemställan skulle bifallas.

*Avlöning för
flottans stater
och kårer.
(Forts.)*

På sedermera gjord proposition biföll kammaren det slut, vartill utskottet kommit.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i avseende därå endast vore yrkat, av friherre *Gripenstedt*, att kammaren skulle godkänna utskottets yttrande med den ändring, att i stället för det stycke, som å sid. 7 i det tryckta utlåtandet angick flottans officers- och mariningenjörkårer, insattes vad därom anförts i den av greve Fredrik Wachtmeister m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller friherre Gripenstedts yrkande i avseende på motiveringen i punkten 5 av statsutskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering oförändrad.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 53.

Punkterna 6—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade i punkt 16 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att till krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 2,500,000 kronor, därav 1,050,000 kronor borde avsättas för att användas, på sätt framdeles skulle närmare bestämmas, samt tillika medgiva, att Kungl. Maj:t finge i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

I två lika lydande motioner, väckta den ena (nr 26) inom Första kammaren av herr *H. Ericson m. fl.*, den andra (nr 67)

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

inom Andra kammaren av herr *K. Hildebrand m. fl.* hade hemställt, att Riksdagen — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition angående krigsfartygsmateriel — måtte bevilja på extra stat för år 1914 till krigsfartygsmateriel ett anslag av 5,550,000 kronor.

Vidare hade till utskottet remitterats tvänne likalydande motioner, den ena (nr 27), väckt inom Första kammaren av herr *H. Ericson m. fl.*, den andra (nr 68) inom Andra kammaren av herr *K. Hildebrand m. fl.*, däri hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta att de medel, som av Riksdagen anvisats för åren 1912 och 1913 och hittills blivit reserverade till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, omkring 6,388,000 kronor, skulle användas för nybyggnad av en 1:a kl. pansarbåt av i huvudsak »Sveriges» typ.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, a) att Riksdagen, med avslag å herr Ericsons m. fl. motion nr 26 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 67 samt med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, måtte till krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 2,500,000 kronor, därav 1,050,000 kronor borde avsättas för att användas, på sätt framdeles kunde närmare bestämmas, samt tillika medgiva, att Kungl. Maj:t finge i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor; samt b) att herr Ericsons m. fl. motion nr 27 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 68 icke måtte av Riksdagen bifallas.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, herr *O. Jonsson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *P. O. L. Klingspor*, herrar *G. M. H. Ekelund* och *H. H. K. Ericson*, greve *C. B. Hamilton* samt herrar *H. Andersson*, *C. Persson*, *G. Odqvist* och *H. Lemke*, vilka på angivna grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte

a) i anledning av herr Ericsons m. fl. motion nr 26 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 67 samt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag på extra stat för år 1914 till krigsfartygsmateriel bevilja ett anslag av 4,050,000 kronor och tillika medgiva, att Kungl. Maj:t finge i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor; samt

b) med bifall till herr Ericsons m. fl. motion nr 27 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 68 besluta, att de medel, som av Riksdagen anvisats för åren 1912 och 1913 och hittills blivit reserverade till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, omkring 6,388,000 kronor, skulle användas för nybyggnad av en 1:a klass pansarbåt av i huvudsak »Sveriges» typ.

Herr Ericson, Hans: Det ser nästan ut, som om man på vissa håll här i landet icke hade riktigt klart för sig, vad som

för närvarande försiggår med vår flotta. Situationen är i kort-
het följande.

Arméns och marinens högsta militära myndigheter äro ense om att vår sjödugliga flotta behöver *förstärkas*. Flottans stridsvärde är emellertid i stället i hastigt sjunkande; det minskas, åtminstone teoretiskt sett, med nära $1\frac{1}{2}$ pansarbåt om året. Marinmyndigheterna hava under förhandenvarande förhållanden inskränkt sig till att beträffande pansarflottan begära sådana åtgärder, som krävas för att ersätta den föråldrade materielen; men de ha samtidigt framhållit nödvändigheten av att genast sätta i gång ersättningsbyggandet, och de ha även angivit de vådor, som för riksförsvaret skulle uppkomma, därest icke så sker. För nybyggnad av krigsfartygsmateriel finnes från föregående år ett reserverat belopp av nära $6\frac{1}{2}$ miljoner kronor, och nu begäres i statsverkspropositionen för nästa år $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor, av vilka $1\frac{1}{2}$ skulle användas till undervattensbåtar och återstoden, 1 miljon kronor, skulle tillföras reservationen. Detta reserverade belopp tycks emellertid icke få användas, förrän försvarsberedningarnas arbete slutat, d. v. s.: *på tiden för försvarsberedningarnas arbete beror, huru långt ner flottans stridsvärde skall sjunka.*

Under allt detta pågår runt om oss ett intensivt arbete; alla våra grannar arbeta för att stärka sina sjöstridskrafter. Även på grund härav kommer vår flottas stridsvärde att relativt till våra grannars minskas, och till följd därav kommer naturligtvis flottans förmåga att, såsom sig bör, biträda vid landets försvar, också att nedgå.

Det är emellertid tydligt, att för ett land med 270 mils kust det är nödvändigt att vidmakthålla en sjöduglig och kraftig flotta. Därom vittna åtminstone de åtgärder, som för närvarande vidtagas av även de små nationerna med sjögräns; och krigserfarenheterna tyda bestämt därpå. Det senaste balkankriget har också givit ytterligare bevis för vilken mäktig faktor en sjöduglig flotta är vid en kraftmätning mellan stater med sjögräns. Väster om Dardanellerna har det lilla Greklands flotta under detta krig uppträtt nästan som enväldshärskare. Den har hindrat alla transporter från Mindre Asien till turkiska kusten över Egeiska havet, med dess tillhjälp har Grekland slagit under sig alla turkiska öar norr om Smyrna; den har fört handelskrig samt blockerat de turkiska hamnarna vid Egeiska havet och Albanien's kust och den har på detta sätt hindrat varje tillförsel över sjön till denna del av krigsskådeplatsen. Också har den turkiska storvisiren offentligen förklarat såsom sin mening, att huvudledning till turkarnes motgångar under detta krig just varit bristen på en ordentlig flotta. Öster om Dardanellerna och i Svarta havet har den turkiska flottan kunnat göra sitt land åtskilliga tjänster; den har sålunda möjliggjort transporter från Mindre Asien till europeiska Turkiet, den har bundit bulgariska

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

trupper både i Varna och Burgas, de bulgariska hamnstäderna, och slutligen har den direkt deltagit i försvaret av Tsataldjalinjen. Man har också av tidningarna kunnat se, att icke blott Bulgarien utan även Rumänien synes vara starkt betänkt på att skaffa sig en flotta. Bulgarien har såsom bekant endast en liten torpedflottilj, men denna har föga kunnat uträtta under kriget i brist på artillerifartyg.

Ser man så till småstaternas mariner i Europa, skall man då till en början finna, att den grekiska flottan befinner sig i ett hastigt uppsving. Jag förutskickar, att Greklands befolkning är mindre än hälften av Sveriges. Strax före krigets utbrott köptes från England fyra jagare, som byggts för Argentinas räkning, och omedelbart efter krigets början förändrades ett kontrakt, som ingåtts med Vulkanvarvet i Stettin om byggandet av en pansarkryssare på 13,500 ton, till att i stället omfatta ett slagskepp på 19,500 ton. Vidare äro för den grekiska flottan under byggnad 2 jagare, 6 stora torpedbåtar och 2 undervattensbåtar.

Portugal, vars invånareantal är $\frac{1}{4}$ miljon mindre än Sveriges, håller på att realisera en skeppsbyggnadsplan till en kostnad av omkring 145 miljoner kronor. Den omfattar tre slagskepp om 21,500 ton vardera, två kryssare om 2,500 ton, 15 jagare om 900 ton, dubbelt så stora som våra, och 5 undervattensbåtar. Detta medför en kostnad per invånare av över 27 kronor.

I Holland förstärker man för närvarande jagare- och torpedförsvaret samt har under planläggning 4 stora slagskepp om 17,000 ton vardera.

I Norge har man under byggnad två kustpansarfartyg, en jagare, fyra undervattensbåtar och ett minfartyg; och alla dessa fartyg torde bli färdiga, innan ännu pansarbåten Sverige kan införlivas med vår flotta.

Det kan vara av intresse att även se, huru en stormakt bedriver sina rustningar på detta område, och jag tager då till exempel vår östra granne. Under år 1912 *beställdes* för den ryska östersjöflottan följande fartyg: 4 slagpansarkryssare på 30,000 ton, 6 pansarkryssare på 8,000 ton, 2 lätta kryssare, 36 jagare och 12 undervattensbåtar, och dessutom äro under byggnad 4 stora slagskepp. Härtill kommer svartahavsflottan.

Tydligt framgår härav, att en livlig verksamhet råder bland de små nationerna till förstärkande av deras sjöförsvär; endast vi hava råd att ställa oss avvaktande!

Jag vill angiva några andra siffror, som kunna vara av intresse för bedömande av ställningen. Om man fördelar nybyggnadsanslaget för flottan på antalet invånare i respektive länder, skall man från nu gällande budgeter, respektive den för nästkommande år för Sverige begärda, få följande ungefärliga siffror: för Holland kronor 0,85, däri dock ej inräknad kostnaden för ovannämnda 4 slagskepp, för Danmark 1,20, för Norge 3,00 och för Tyskland

3,31 kronor samt för Sverige för år 1914 44 öre; men av dessa 44 öre få till nybyggnader nu icke *användas* mer än 25 öre; för innevarande år är motsvarande siffra 18 öre. Jag tillåter mig att anföra ytterligare några siffror. Ser man efter, huru stor del nybyggnadsanslaget utgör av hela marinbudgeten, får man en tydlig bild av livaktigheten inom varje land på detta område. För Danmark utgör detta anslag 32 % av hela marinbudgeten, för Frankrike 31 %, för Tyskland 52 % och hos oss 9 % för nästa år, men icke mer än 5 % få användas.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Tydligt är, att, när det gäller att hålla försvarskostnaderna nere, det skall vara frestande att draga in på flottans nybyggnadsanslag och detta av två skäl: dels vinner man direkt en ganska kraftig besparing, dels står vårt folk icke i så intim beröring med sin flotta under fredstid, att inskränkningar omedelbart bli så synnerligen märkbara.

Vid årets remissdebatt yttrade herr statsrådet med full rätt, och detta upprepades från samma håll i dag, att hela organisationen av vårt sjöförsvar ytterst vilar på storleken och sammansättningen av flottans materiel; och herr statsrådet underströk i remissdebatten, att kärnan av denna fartygsmateriel bör utgöras av artillerifartyg. Och intet skulle få företagas, som kunde föregripa försvarsberedningarnas utredningsarbete. Nu utgår jag från att, då försvarsberedningarna tillsattes, det icke fanns någon förutfattad mening om, att flottans dåvarande stridsvärde skulle ned sättas. Därav borde väl följa, att under den tid, försvarsberedningarnas verksamhet pågår, kan icke och bör icke någon minskning i flottans stridsvärde ske; ty därigenom skulle ju flottan komma i sådan ställning, att den vid försvarsberedningarnas slut hade ett annat och mycket sämre stridsvärde än vid deras början. Jag vill här framhålla ett exempel från Frankrike, där man såsom bekant begärt ett extra ordinarie anslag för försvarsändamål av 500 miljoner francs; och det tyckes av tidningarna, som om lika stor summa skulle komma att begäras för flottan. Detta äskande motiveras därmed, att det vore en synnerlig fördel att nu på en gång få använda detta belopp, som i varje fall icke innebure några ökade offer från nationens sida. Dessa utgifter måste nämligen landet under alla förhållanden en gång underkasta sig, men genom att nu genast anskaffa vad som erfordrades, kunde man långt tidigare än eljest göra sig till godo den stora fördel, som låge i ett förbättrat och kraftigare försvar. Jag kan icke neka mig nöjet att läsa upp vad den franske krigsministern Etienne yttrade häromdagen vid en sammankomst: »Det, som nu står på spel, det är Frankrikes framtid och hela tillvaro, och driven av innerlig kärlek till vårt land, har jag sagt till vår regering, att den måste göra de offer, som äro nödvändiga för nationens säkerhet.» Det synes mig, som om den uppfattning, vilken i den franska motiveringen gjort sig gällande,

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

vittnar om beslutsamhet, handlingskraft och ansvarskänsla. Jag skulle vilja säga, att här i landet tyckes man med avseende på åtgärder gå den andra vägen. Här dröjer man att anskaffa försvarsmedel, här avsätter man pengar, och på det sättet får man alltför sen valuta för de belopp, som man för att stärka försvaret långt i förväg disponerar.

Det är numera allmänt känt och erkänt, att en del av vår sjökrigsmateriel kräver skyndsam ersättning, och erfarenheten från flottans vinterövningar detta år hava kraftigt understrukit detta förhållande. Nog måste man giva det pressorgan rätt, som säger, att det måste betecknas såsom en nödfallsåtgärd att i tjänst använda sådana fartyg, som därtill icke äro ägnade, och jag skall i detta sammanhang gärna vilja läsa upp ett par ord ur en vänstertidning, där man under rubriken »De äldre pansarbåtarna visa sig mindre sjödugliga» och efter skildring av, huru pansarbåten »Svea» under nyss nämnda övningar måst söka skydd i lä under land, skriver: »Det var för resten ej blott Svea, som vid det ifrågavarande tillfället var illa ute, även Thule hade stora besvärligheter att kämpa med, och detsamma hade säkerligen varit fallet med Göta, om ej denna pansarbåt just då befunnit sig i Stockholm för avrustning till följd av pannhaveri. En viktig sak synas kustflottans vinterövningar kraftigt understrukit, och det är vårt sjökrigsmateriels behov av en snar och kraftig förnyelse. Det kan ej finnas skäl att hemlighålla denna viktiga sanning för den svenska allmänhet, som till äventyrs ännu tror, att allt är bra som det är.» Nu har emellertid Kungl. Maj:t icke gjort framställning om ersättningsbyggnader, och därför hava inom båda kamrarna väckts tvenne motioner, den ena gående ut på att de reserverade medlen genast skola tagas i anspråk för byggande av en ny pansarbåt, och den andra åsyftande, att medel böra beviljas för fortsatt byggande under nästa år. Det är ju alldeles tydligt, att den enda pansarbåt, som nu är under byggnad, icke är tillräcklig ersättning ens för de pansarbåtar, som vid tiden för dess färdigställande borde vara överförda från kustflottan, d. v. s. Svea, Göta och Thule. Därtill kommer det förhållandet, att under de år, som närmast följa på pansarbåten Sveriges färdigställande, ytterligare tre pansarbåtar bliva i tur att, på grund av att åldersgränsen passerats, avföras från kustflottan. Det har därför varit tydligt för motionärerna, att snara åtgärder äro nödvändiga från Riksdagens sida. Marinmyndigheterna hava för sin del föreslagit byggande av tvenne nya pansarbåtar av Sveriges typ, varigenom sålunda flottan skulle erhålla tre nya pansarbåtar.

Tager man hänsyn till, att staten inte behöver betala något för den pansarbåt, som nu är under byggnad, och att pansarbåtsföreningen säkerligen gärna lämnar sina återstående medel såsom bidrag till byggande av ytterligare en pansarbåt, komme dessa

tre pansarbåtar icke att tillsammans draga större kostnad av statsmedel än tre pansarbåtar av Oscar II:s typ; men påtagligt är ju, att denna styrka är mycket kraftigare än en lika stor, sammansatt av båtar av Oscar II:s typ. Därest de ifrågavarande båtarna skulle komma att anskaffas, vore naturligtvis meningen att för deras bemannande använda personal, som nu är beräknad för äldre fartyg, vilka så småningom utträngas eller överflyttas till materielreserv eller dylikt. Därigenom skulle ökning av behövliga underhållskostnader icke komma i fråga. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att det är ganska dyrt att hålla gamla pansarbåtar kvar i tjänst; exempelvis kostade pansarbåtarna Svea, Göta och Thule under år 1912 tillsammans 7 reparationer m. m. å varven 168,000 kronor, under det man räknar med en genomsnittssiffra per år och pansarbåt av 30,000 kronor; således borde denna sammanlagda siffra hava varit 90,000 kronor, men den var 168,000 kronor!

Nu är det så, att pansarbåtar icke finnas på lager, åtminstone icke sådana, som lämpa sig för våra förhållanden. Därför borde man naturligtvis så fort som möjligt skaffa de två ytterligare behövliga pansarbåtarna, och rättast vore då måhända att beställa dem utomlands, så att alla tre bleve färdiga på en gång, en utväg, som dock icke är tilltalande ur nationell synpunkt. Men åtminstone är det nödvändigt att genast taga de reserverade medlen i anspråk och börja byggandet av pansarbåten nr 2. Och att motionärerna inskränkt sig härtill beror uteslutande på, att de hysa den bestämda och livliga förhoppningen, att regeringen själv nästa år skall äska medel till den tredje pansarbåten.

Det har för motionärerna stått alldeles tydligt, att man vid användningen av de medel, som kunna avses för nybyggnad av krigsfartyg, bör följa de förslag, som av de militära myndigheterna blivit framlagda, eftersom det är de, som bättre än någon annan böra kunna bedöma denna sak, och som veta, hur materielen skall användas. Detta är skälet, varför motionärerna föreslå nybyggnad av en halv jagare samt en undervattensbåt jämte ombyggnad av undervattensbåten nr 1. Motionärerna ha varit fullt medvetna om, och jag vill här öppet uttala det, att anslag till en halv jagare innebär detsamma, åtminstone praktiskt sett, som krav på anslag till en hel division, ty man bygger ju icke jagare, för att de skola uppträda en och en, utan för att de skola uppträda divisionsvis. Motionärerna hava kommit till en slutsumma av $5\frac{1}{2}$ miljoner för 1914. Vår nuvarande fartygsmateriel har i anskaffning kostat omkring 125 miljoner kronor. Skulle man nu gå ut från, att $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor, såsom i statsverkspropositionen föreslås för 1914, skulle beviljas per år, så bleve genomsnittsåldern för samtliga våra fartyg omkring 50 år; erfarenheten åter giver vid handen, att man i genomsnitt icke får räkna med mer än 20 högst, 25 års livslängd för krigsfartygen.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Anslag till
krigsartygs-
materiel.
(Forts.)

Lägger man så därtill stegringen i kostnader, som är sannolik, följer därav, att ett nybyggnadsanslag av omkring 6 miljoner kronor skulle behövas för ersättande av vår nuvarande sjökrigsmateriel och vidmakthållande av flottans stridsvärde. Statsutskottets reserveranter hava emellertid stannat vid något över 4 miljoner kronor, och detta med hänsyn till nu föreliggande förhållanden. Danmark, med hälften så många invånare som här i Sverige, har för innevarande budgetår beviljat ett nybyggnadsanslag av 3,600,000, och i Norge uppgå motsvarande kostnader till omkring 7 miljoner kronor. Nu vore det naturligtvis högeligen önskvärt, om det större anslaget bleve beviljat, men det måste villigt medgivas, att huvudsaken för närvarande är, att man kommer till *handling* med avseende å ingångsättande av nybyggnader, och att de fortsättas med största skyndsambet; och det är möjligt, att det reserverade beloppet jämte den summa, som nu av reservernerna föreslås till beviljande under år 1914, kan räcka till för att bestrida kostnaderna för de nybyggnader, som kunna medhinnas till slutet av 1914. Otviveltigt är, att för närvarande ett högt spel bedrivs med vårt sjöförsvar; och det kan hända, att insatsen har större värde, än man på många håll i landet synes hågad att medgiva. Därför, herr talman, får jag göra en vördsam framställning, att kammaren icke ville taga på sitt ansvar något vidare uppskov med pansarbåtsbyggandet, utan lämna sitt bifall till reservationen.

Herr Clason: Herr talman! Det var en gång ett statsråd, som hade att vårda ett av sitt lands allra viktigaste intressen. Han började sin bana med att omintetgöra det betydelsefullaste beslut, som under årtal fattats på området. Många — kanske bland de mest omdömesgilla — sade, att denna hans åtgärd var lagstridig. Ännu flere sade, att den var riksfördärlig, och ännu mycket flere menade, att den till på köpet var skadlig även för upphovsmannen själv, eftersom den i hög grad rev sönder jämväl hans egen auktoritet. Så tillvida misslyckades den också, som folket självt reagerade på ett alldeles enastående sätt, så att han till sist måste instämma i tacksägelsen till dem, som byggde upp vad han velat tillintetgöra.

Så gick ett år. Under tiden hade molnen där ute på den världspolitiska horisonten alltmera skockat sig, ovädret hade brutit löst, statsrådet själv hade gripits av oro och låtit det vapen, som tillhörde hans ämbetsområde — ty han var försvarsminister — träda i vakt; jag förmodar, att han *då* var glad över att det verkligen fanns något sådant vapen till hands. Runt omkring i världen visade det sig också, att man lade den största vikt på just det vapnets vidmakthållande och befrämjande. Man kunde då väl hava väntat, att också det statsråd, varom jag talar, skulle hava gjort det yttersta för att även i sitt land förkovra det vapen.

vars förkovran han genom sitt ämbete åtagit sig. Men vad fann man, när hans budgetförslag framlades? Man fann, att han på viktigaste punkten begärde mindre än som där äskats under en lång följd av år, jag tror under femton års tid här i landet. På alla andra ansvarsmedvetna håll i världen ökades ansträngningarna; han ensam minskade, och detta, trots att han måste veta, att redan för blotta vidmakthållandet av detta vapen det krävdes mera än han begärde.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Intet under, att man greps av bestörtning, och man frågade honom också, hur något sådant var möjligt. Vad svarade han? Jo, svaret kunde sägas vara koncentrerat i den tanken, icke att ingen förbättring behövdes, utan att det fanns så mycket brister även inom andra grenar av vapnet, att han icke visste, var han skulle börja; och — när talet var om förbättringar — sade han också, att det var »bättre att stoppa i bäcken än i ån». Jag får nu säga, att något mer nedslående än en sådan argumentering är det svårt att finna. Jag trodde, att om man vore satt att sköta en viktig syssla och man funne många brister inom området, skulle det driva en till att så snart som möjligt få åtminstone *några* botade. Statsrådet gick en motsatt väg: han menade, att då de voro många, visste han icke, var han skulle börja.

I detta nedslående programuttalande kom emellertid också ett yttrande, som verkligen kan erbjuda åtminstone ett försök till förklaring. Det gjordes rörande ett av de områden, där brister erkändes vara för handen, för resten just det, som vi nu tala om, eller krigsfartygsmaterielen. Om denna sades det till förklaring av overksamheten, att »det är väl icke rimligt att alldeles i blindo giva sig ut på det sluttande planet». Jag undrar, om icke där just ligger en förklaring, låt vara att den enligt min tanke icke är tillfredsställande — till en del av vad som sker. Om en man, som står i spetsen för en viktig förvaltningsgren, såsom sig bör *behärskar* området, och om då brister anmälas, då förmodar jag, att han är karl att själv bedöma, vilka av bristerna, som äro de farligaste, och på vilken punkt man bör börja, när man skall söka avhjälpa dem. Men behärskar man icke själv området, utan står man där »i blindo», ja, då kan man förstå vederbörandes rådvillhet och hjälplöshet, när olika krav möta och olika vägar öppna sig. Han skall då, såsom statsrådet Larsson talade om i remissdebatten, känna sig »i blindo glida ut på det sluttande planet». Man kan bara icke så lätt förstå, varför han stannar kvar på detta sluttande plan.

Om man nu emellertid står i en sådan brydsam och hjälplös position, kan ju resultatet också lätt bli, att man icke blott underlåter att bota bristerna, utan man kan också lätt komma att förvärra dem. Statsrådet Larssons system i fråga om vår krigsfartygsmateriels vidmakthållande känna vi — det är bland det tröstlösaste jag vet. Men det farliga är här nu också, att,

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

såsom här redan under föregående punkt något berördes, något motsvarande tydligen möter också i fråga om det levande försvaret. Den saken berördes visserligen vid föregående punkt, men jag skall be att, medan jag nu har ordet, få i det avseendet komplettera ett och annat av vad statsrådet sade därom; jag tror, att möjligen det kan behövas en liten komplettering. Statsrådet erinrade om, att det hade förelegat en skrivelse från marinförvaltningen av oktober 1911, som slutligen avstyrkte de redan under 1911 av chefen för marinstaben föreslagna åtgärderna. Denna skrivelse betonade emellertid — vad jag icke hörde, att statsrådet nämnde något om — att den fann syftet med marinstabchefens framställning — om särskilda åtgärder för att hålla manskapet kvar — vara »synnerligen behjärtansvärt». Så kom sedan, såsom vi hörde, marinstaben in med en ny framställning. Denna inkom den 4 maj 1912. I denna framställning strök chefen för marinstaben under, och delta på det allra kraftigaste, att det »för flottans krigsberedskap var av den allra största betydelse» att kunna behålla kvar så många som möjligt av det manskap, som eljest skulle avgå den 31 oktober 1912 eller närmare 600 man, av dem närmare 300 korpraler. Marinstabschefen yrkade därför, att åtgärder »med det snaraste» skulle vidtagas, och därjämte yttrade han, att om den utväg han föreslog, eller att taga medel från rekryteringsfonden, icke gick för sig, hemställde han, att Riksdagen skulle höras i ärendet för beredande av andra medel. Riksdagen var då samlad, ty det var ju i början av maj. Skrivelsen remitterades då åter till marinförvaltningen för »skyndsamt» utlåtande, och i sitt svar den gången upprepade marinförvaltningen icke sina gamla betänkligheter och avstyrkte nu icke utbetalande av rekapitulationspremier, utan fann att det »med hänsyn till sjöförsvarets effektivitet måste anses »synnerligen önskvärt», att någonting gjordes i saken. Vad den motsatte sig, var, att medlen skulle tagas från besparingarna — dessa voro för hårt medtagna — men om det befanns nödvändigt, att åtgärder vidtoges för ändamålet — vilket ändamål den, såsom vi nyss hörde, fann synnerligen behjärtansvärt — hänvisade den till, att man kunde taga medel från rekryteringsfonden. I remissen hade, som jag nämnde, marinförvaltningen ålagt att inkomma med *skyndsamt* svar. Remissen sändes till marinförvaltningen den 6 maj, och dess svar avgavs redan den 7 maj, d. v. s. så skyndsamt, som det någonsin kunde avgivas.

Vad gjorde då statsrådet? Jo, han lade sig att vila på saken. Hur länge låg han? Den 17 augusti fick han en ny påminnelse, denna gång från chefen för flottans station härstädes, som påpekade, att vakanserna, om ingenting åtgjordes, skulle komma att stiga i ödesdiger grad. Den 18 september fick han ännu en påminnelse, nu från chefen från marinstaben, som nu för tredje gången underströk sakens vikt och tillade, att åtgärden

»torde skyndsammast böra vidtagas», om den skulle hava åsyftad verkan, enär, såsom han påpekade, »icke längre tid än omkring sex veckor» återstode, till dess anställningstiden utginge för det manskap, som på hösten vore berättigat att avgå, och »sagda manskap troligen redan börjat planera för sin framtida utkomst».

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Det var således i allra högsta grad på tiden, att något gjordes. Men vad gjorde statsrådet? Jo, han låg ytterligare på akterna en månad, och så fattades äntligen beslut i saken först den 18 oktober, d. v. s. 12 dagar före den sista respittiden. Och liksom ej ens detta dröjsmål skulle hava varit tillräckligt, fick sedan expeditionen ligga till oktober månads utgång, så att underrättelsen om beslutet kom vederbörande till handa först den 28 och 29 oktober, eller om det nu var den 29 och 30 oktober — vilket, vågar jag icke säga. Det är nu, såsom kammaren behagade erinra sig, vederbörande statsråd, som svarar för att ett kungl. beslut blir expedierat. Äfven för det sista dröjsmålet bär statsrådet alltså ansvaret i sista hand.

Man kan då fråga: förstod han icke, att här var fara å färde? Tyvärr har man icke ens den trösten — om det nu skulle hava varit någon tröst? Bland handlingarna i akten uti departementet återfinnes ett uttalande, som tydligen representerar hans egen ståndpunkt. Han refererar därvid vissa betänkligheter mot saken — vi hava hört honom upprepa dessa betänkligheter nyss — bland annat, att frågan var av den beskaffenhet, att den kanske icke borde lösas utan Riksdagens medverkan. Jag erinrar då om, att den invändningen förlorar sin bärkraft inför det faktum, att, såsom herrarna nyss hörde, chefen för marinstaben redan i maj ifrågasatt, att man skulle gå till Riksdagen med saken, därest detta vore nödvändigt. Men så framhåller statsrådet ungefär det, att då antalet vakanser inom kåren otvivelaktigt kunde befaras komma att ökas inom den närmaste tiden uti synnerligen oroväckande grad, icke minst inom de högre tjänstbarhetsgraderna, vilka för flottans krigsberedskap voro av den allra största betydelse, så fann han med hänsyn till rådande allvarliga utrikespolitiska förhållanden sig böra avstå från sina betänkligheter och alltså tillstyrka vidtagande av åtgärder. Att vakanserna otvivelaktigt komme att ökas *i synnerligen oroväckande grad*, erkände han således. Han sade icke, såsom det syntes mig, att herr Kvarnzelius nyss antydde, något om att man planmässigt skulle minska numerären för flottans manskap, därför att materielen borde minskas, och han framhöll icke heller, vad han själv nyss sade vid en annan punkt, eller att Riksdagen icke hade fastställt staterna och antalet platser, ty här äro staterna av Riksdagen fastställda. Och att det var för krigsberedskapen *av den allra största betydelse*, det visste han också. Allt detta hade ju chefen för marinstaben också påpekat redan i maj. Men icke desto

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

mindre fick saken ligga från den 7 maj till den 18 oktober, och därpå expedierades ärendet ännu senare.

Och så det angivna motivet: de då i oktober framträdande, allvarliga utrikespolitiska förhållandena! Enligt sjöministerns uppfattning gjorde det således, trots de upprepade varningarna från fackmännen alldeles detsamma, huru det under *vanliga* förhållanden kunde stå till med flottans bemanning och krigsberedskap och om vakanserna stego i synnerligen oroväckande grad. Först när varningen kom utifrån, ville han göra någonting, men då gjordes det dock alldeles för sent, ty effekten av hans åtgärd blev, att blott 14 man av de 263, som man velat vinna, stannade. Vakanserna stego också från 331 vid oktober månads utgång till 714 vid mitten av nästa månad. Det kan kanske ock vara anledning att med detta sammanställa ett uttalande, som gjordes av hans excellens herr statsministern i remissdebatten angående den liberala regeringens försvarspolitik, då han sade, att »den liberala regeringen skall, sin plikt likmätigt, givetvis sörja för att det, som vi hava i försvarshänseende, kan vara fullständigt i beredskap och i möjligaste mån användbart till att värna oss, i händelse en plötslig fara uppkommer», och så omedelbart tillade: »Det är vad regeringen har gjort». Ja herrarna finna själva, hur man sörjde för den saken i oktober i fjol!

Vore det nu blott en privat man, som på det sättet glede ut på det sluttande planet, kunde man ju inskränka sig till att beklaga honom personligen. Men det förtvivlade här i landet för närvarande är ju, att så omätliga värden härigenom stå på spel. För mig, som historiker kan det ligga nära till hands att söka uppskatta dessa värden genom att se på de insatser, som Sveriges flotta gjort i striden för vårt lands självständighet. Det skulle bli en alltför lång historia att här återgiva; sammanfattas kan den dock däri, att när flottan var god, när den hölls uppe, så har den antingen bragt oss seger eller åtminstone avvärjt eller lindrat nederlag; när den åter fick förfalla, när den icke hölls vid makt, då kunde det kosta oss år av elände, härjade landsträckor, skövlade hem, avträdde områden. Men bredvid dessa minnen, som stiga fram för mig, då jag tänker på Sveriges flotta på det sättet, ser jag också en rad av andra, en skara män träda fram, tusen, ja, hundratusen, alla dem, som från gångna tider tillhört detta vapen, från statsrådets alla företrädare och ned till minste namnlöse båtsmanspojke, alla dessa, som satt in sitt liv för att föra Sveriges flotta fram, och genom vilkas självuppföring hon och landet fördes till seger! Om de här hade talan — och jag tror, att de hava det, ty utan deras insatser för vår frihet, stode vi icke här — jag undrar, vad de då skulle säga om det system, som nu hotar att bryta in över vår flotta! Det finnes nog många ord, som kunna väljas från deras sida och som bära vittne om det. Jag erinrar mig för ögonblicket ett, som fälldes

av fartygschefen, när han döende lämnade befälet till sin närmaste man, och som löd: »Du skall svara mig inför Gud, om du låter flaggan strykas». Sådana ord hava de rätt att säga, som offra sitt liv, och jag för min del är övertygad om, att om alla dessa, de gångna generationers tusenden, som på det sättet offrat sitt liv för flottan, nu kunde träda in i denna sal, skulle de till alla oss här närvarande rikta en sådan maning: »Du skall svara oss inför Gud, om du medverkar till, att Sveriges flotta får stryka flagg». Det är i själva verket nog icke blott de gångna, som säga så. Jag hör samma maning även från de kommande generationerna, vilkas möjlighet att få bo i ett fritt Sverige beror på, hur vi sköta dess försvar. Jag vill icke höra den maningen ohörd ringa i mina öron. Jag skulle önska, att alla andra här i kammaren hade samma känslor som jag i denna sak.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzellius: Jag hoppas, att kammaren ursäktar, därest jag icke följer den föregående ärade talaren på den väg, varpå han fört debatten, utan i stället yttrar mig i den föreliggande frågan.

Jag kan dock icke underlåta att, med anledning av vad herr Clason sade, fästa uppmärksamheten på, att jag icke har talat om *planmässig minskning* av manskaps- och officerskårerna vid flottan i anledning av krigsfartygsmaterielens minskning, utan jag har talat om att det blir bättre proportion mellan manskap och befäl å ena sidan och krigsfartyg å den andra i samma mån som den gamla fartygsmaterielen utrangeras. Det har ju icke alls varit fråga om att minska manskapet eller officerskåren, såvitt jag har mig bekant.

I den föreliggande frågan har statsutskottet i år ställt sig på samma ståndpunkt, som det intog i fjol och som även biträddes av Riksdagen såsom helhet, och jag förmodar, att ingen på allvar kunnat ifrågasätta, att statsutskottet i år skulle komma att intaga en annan ståndpunkt. Det skulle väl ändå förefalla mycket egendomligt, därest statsutskottet efter de kraftiga meningsyttringar och meningsbrytningar, som då kommo till synes i Riksdagens båda kamrar, och med den stora majoritet statsutskottet då fick för sin ståndpunkt, i år intoge en annan ståndpunkt, därför att ett par motioner föreläge med andra yrkanden.

Den fråga, som det nu i främsta rummet gäller, är frågan, huruvida vi skola fortsätta att bygga pansarbåtar enligt den nya F-båtstypen — om vilken typstriden alltfört står — innan försvarsberedningarnas arbete föreligger färdigt. Det var just en av utgångspunkterna för försvarsberedningarnas tillsättande, att de skulle taga denna fartygstyp under förnyad omprövning, och såvitt jag kan förstå, är det tydligt, att dessa beredningar måste

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

bliva färdiga med sitt arbete, innan pansarbåtsfrågan åter kan förekomma. Naturligtvis är det önskligt, att detta arbete bedrivs med skyndsambet, så att icke byggandet av nya pansarbåtar blir alltför mycket fördröjt; ty därom är jag fullkomligt ense med den föregående ärade talaren, att det är en allvarlig fara, därest förnyandet av fartygsmaterielen skulle fördröjas i alltför hög grad.

Den andra punkten, i vilken reservanterna och utskottet skilja sig, är angående anslag till en ny jagare. Här har ju herr statrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet meddelat, att anledningen, varför icke Kungl. Maj:t här framlagt förslag till byggande av en ny jagare, är den, att även den frågan står i samband med det arbete, som försvarsberedningarna hava för handen, och påbörjandet av en ny jagare betyder ju i själva verket, att man har beslutat fyra jagare eller en ny division. Vi hava för närvarande åtta jagare, av vilka den äldsta icke är över tio år, och det synes mig vara ett mycket gott skäl för att vänta med byggande av nya jagare, till dess vi få se i vilken proportion de olika krigsfartygstyperna skola stå till varandra. Man kan ju tänka sig, att vid den utredning, som pågår, det skulle kunna visa sig, att en del av de uppgifter, som jagarna hava sig anförtrodda, skulle kunna fyllas av torpedbåtar av första klass typ, vilka ställa sig betydligt billigare. Däremot har Kungl. Maj:t föreslagit påbörjandet av två undervattensbåtar, då reservanterna nöja sig med en, och man kan sålunda säga, att reservanternas förslag, i vad det gäller påbörjandet av en ny jagare, evalveras av Kungl. Maj:ts, av utskottet biträdda förslag, som avser påbörjandet av två nya undervattensbåtar.

Så återstår den punkt i utskottets förslag, där det förordas avsättande av 1,050,000 kronor för fartygsmateriel, som skulle påbörjas, sedan försvarsberedningarna blivit färdiga, och det är tydligt, att mången kan finna, att denna summa är blygsam i förhållande till de krav, som möjligen kunna komma att ställas på statsverket, när det gäller byggande av ny sjöstridsmateriel. Ur budgetstekniska skäl skulle det ha kunnat ansetts önskvärt, att det belopp, som för detta ändamål avsättes, tillmätts något rundligare än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men Kungl. Maj:t har ju i sin proposition givit skäl för, varför beloppet icke satts högre än till 1,050,000 kronor; Kungl. Maj:t har också samtidigt pekat på, att, när försvarsberedningarna äro färdiga med sitt arbete, betydligt högre krav möjligen komma att ställas på Riksdagen i detta hänseende. Jag ber att därvid särskilt få fästa uppmärksamheten på vad Kungl. Maj:t i propositionen sid. 76 anför, där det heter: »Naturligtvis behöver jag knappast betona, att med detta äskande alldeles ingenting är uttalat rörande storleken av det belopp, som för framtiden under en följd av år kan böra anslås till nybyggande av krigsfartyg. Då den nu pågående

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

försvarsutredningen föreligger färdig, torde den sannolikt komma att utvisa, att vi för en tid framåt kunna och böra årligen anslå till fartygsbyggande åtskilligt mera än det belopp, vartill anslaget för nästkommande år synes böra begränsas.» Där har Kungl. Maj:t själv tydligt pekat på, att man möjligen kan hava att motse äskanden av större anslag, när försvarsberedningarna äro färdiga med sitt arbete.

Innan jag slutar med att yrka bifall till utskottets förslag, ber jag att få yttra några ord i anledning av vad herr Ericson sade. Det var ju en ytterligt allvarlig skildring, han lämnade, en skildring av den beskaffenhet, att den måste vara ägnad att väcka mycket allvarliga betraktelser rörande de rustningar, som pågå runt om ute i världen. Det är tydligt, att under sådana förhållanden få också vi vara beredda på att ordna vårt försvar så, att det i den mån det är möjligt må kunna anses tillfredsställande med hänsyn till dessa rustningar. Men för att detta skall kunna ske, synes det mig vara högeligen önskligt, att alla såvitt möjligt försöka ena sig om att låta försvarsberedningarna utföra sitt arbete i lugn och ro och så, att de icke redan från början känna med sig, att de mötas med den största misstro. Det finnes i dessa beredningar åtskilliga personer, som även bland majoriteten i denna kammare åtnjuta mycket stort anseende, och därför synes det endast vara en mycket billig begäran, att beredningarna, som utföra sitt arbete på uppdrag av Kungl. Maj:t, även om de icke fått den sammansättning, som majoriteten i denna kammare helst skulle önskat, dock få åtnjuta den rättvisan, att de bliva bedömda efter det sätt, varpå arbetet utförts, när resultatet en gång föreligger. Jag vill slutligen säga det, att ansvaret för att situationen i sjöförsvarsfrågan nu är sådan som den är, det är icke den nuvarande regeringens och det är icke vänsterns, utan ansvaret bör nog delas även av majoriteten i denna kammare. Här hava under en följd av år alla försvarsfrågor lösts, icke på det sätt, att man har försökt åstadkomma sammanstämmande beslut i Riksdagens båda kamrar, utan besluten hava i regeln tillkommit på den gemensamma voteringens väg, och det är tydligt, att det går icke i längden att ute bland folket skapa förtroende för åtgärder, tillkomna på sådant sätt. Det har också visat sig, att det går endast till en viss gräns att efter ett sådant system ordna vårt försvarsväsen. Nu har man kommit i en sådan situation, där röstsiffrorna äro omvända, och jag tror, att det kan vara på tiden att på allvar göra den frågan: är det icke skäl, att vi äntligen en gång söka lyfta upp försvarsfrågan på ett sådant plan, att dess angelägenheter kunna lösas i samförståndets tecken och genom samstämmigt beslut av Riksdagens båda kamrar? Jag tror, att försvarsfrågan i längden skulle må bäst därav.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Herr Klefbeck: Jag måste giva luft åt de känslor, som fyllde mig, då jag hörde en av de föregående talarne yttra sig.

När kommandörkapten Ericson med varm känsla och frimodig uppsyn frambär ett yttrande, buret av rik sakkunskap, räcker jag honom helt och varmt min hand, om han vill taga den, och möter honom bröst mot bröst som en ärlig karl. Men då det kommer en professor, som hemma nedskriver smådelser mot en person och sedan levererar dem här punkt efter punkt, kan jag icke tåla. Han må sätta sig över vad en stackars präst säger, det rör mig icke, men jag anser mig skyldig mig själv och den kammare, om vars värdighet det så ofta talas, att protestera. Det förefaller mig, att även ett statsråd bör vara skyddad för att obehindrat smädas. Jag vill fråga professorn och andra, varför icke han och de andra larmade under de år, som gingo efter det beslut, som fattades om Oscar II:s byggande. Då tillsatte den dåvarande regeringen en försvarsberedning, skulle jag kunna kalla den. De togo det med gillande, men nu är en liknande åtgärd alldeles förkastlig. Jag vill också fråga professorn, varför han icke, då det tämligen tydligt ställts i utsikt, att dessa försvarsberedningar redan nästa år skulle vara redo med sitt förslag, och det således gäller ett helt år mer eller mindre, väntat med sitt larm till det året. Och jag vill fråga, när nu försvarsberedningarnas byggnadsplan kommer, om det skulle hända, att denna vore förenad med en framställning om att de väsentligt ökade utgifterna komme att tagas ut genom en betydlig ökning av den direkta beskattningen, äro herrarna då med om att säga ja till det förslaget? Äro ni villiga att verkligen offra något, ni, som tala så vackert om försvarets nödvändighet? Och jag vill fråga en sak till: om det nu vore så, att med dessa nybyggnadsförslag skulle förenas krav på att den s. k. 40-gradiga röstskalan och alla de s. k. rösträttstrecken skulle försvinna, så att dessa massor människor, som få bära den väsentliga bördan av eventuellt beslutade nya försvarsutgifter, också få något att säga till om i Sveriges rike och åtminstone få full medborgarrätt, är då professorn villig att säga ja till det kravet? Det kan hända, att han säger nej, och det kan hända, att jag eller någon annan får tillfälle att då påminna om den gamle krigarens ord, som herr Clason nyss citerade: *du skall svara mig inför Gud, om du låter flaggan strykas.*

Jag slutar med att påpeka, att det finnes också ett ansvar för offentligt uttalade ord.

Herr Thyren: Såsom medundertecknare av motionen må det tillåtas mig yttra några ord.

Herr Kvarnzeli nyss hållna anförande här, särskilt hans slutord, gjorde sig tilltalande nog, men torde, såsom jag tror, kräva någon belysning. Vad han sade var egentligen detsamma,

som vi upprepade gånger hört statsrådet säga, som vi även upprepade gånger hört statsministern säga och som vi nästan varje dag kunna läsa i pressen på den sidan. Det är alltid detta samma ledmotiv: »utredning, försvarsberedning! Mina herrar, lugnen eder, så länge vår utredning varar: *föregripen* icke vår utredning; varen goda och haven förtroende för vår utredning, och ni skola i sinom tid bliva mer än belåtna!» — Vi skola icke skratta, såsom statsrådet sade — jag hoppas han menade, att vi icke heller skola gråta, utan bliva glada utan att dock finna resultatet löjligt. Häremot skall jag be att få säga vad jag sagt, förut, att detta av motstånderna såsom ett axiom förutsatta *sammanhang* mellan utredning och uppskov är just det, som vi bestrida. Och jag ber att få gå något in på den saken. Utredningen i och för sig, om den tänkes utan förbindelse med uppskov, beröres icke på minsta vis av denna motion. Motionen är en demonstration, såsom statsrådet sade för en stund sedan, men den demonstrerar *icke* mot tanken på en utredning. *Uppskov* åter, med eller utan utredning, det är det, mot vilket vi demonstrera. Beslut om uppskov, läs: beslut om *förfall*. Under den tid, uppskovet räcker, pågår faktiskt förfall. Ingenting kan vara farligare eller oriktigare än att kalla för *status quo*, vad som i själva verket är ett hastigt fortskridande förfall — en halv pansarbåt om året såsom en sakkunnig talare upplyste. Jag hoppas, att detta står klart även för herr Kvarnzelius, som utbredde sig över förfallet och som förklarade sig kunna instämma med majoriteten i denna kammar därunder, att uppskovet icke fick gå för långt eller förfall »i alltför hög grad» inträda. Ja, det är just vad vi säga, men vad menas här med *förfall i alltför hög grad*? Huru många år skola vi förlora en halv pansarbåt om året, innan herrarna tycka, att det gått långt nog? Just i den punkten är det, som vi icke förstå varandra.

Uppskov är alltså *förfall*. Är nu detta förfall *nödvändigt* för utredningen? Man kan erkänna möjligheten av att utredningen kan hava goda verkningar, och jag vill visst icke sätta mig emot *dem*, men frågan är här, om utredningen skall vara oskiljaktigt förbunden med uppskov. Och jag ber att åter få konstatera, att denna sats, även om den icke uttalas, faktiskt ligger såsom ett axiom under alla resonemang, som från regeringen, vänstern och vänsterpressen härutinnan framställts: om uppskov är *nödvändigt* för att utredning skall kunna ske. Om jag nu sätter utredningens slut, låt mig säga, till 1916, och utredningen kommer till en typ, som befinnes bra och som vi »icke skratta åt», jag skulle kunna kalla den G, är det då verkligen *nödvändigt* att, för att vi skola taga denna typ G och godkänna den, förut *icke* göra något under så och så många år? Om vi år 1911 på allvar gått över på F-typen, d. v. s. om beslutet icke upphävts, hade vi varit förhindrade att taga den, därför att vi hade andra typer förut?

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Jag åtminstone är absolut ur stånd att fatta detta tal om »föregripande». Är det ett fel att, under den tid man icke vet vad som är allra bäst, göra *något* för att hindra det pågående förfallet och då hålla sig till vad man vet? Som förhållandena nu äro, hava vi en typ, som är resultatet av långvarigt arbete, och regeringen hade utmärkt väl, såvitt jag förstår, kunnat fortsätta med denna typ, till dess folkets förtroendemän funnit någonting annat och bättre att komma med.

Nu skulle man kunna säga, att i sakens nuvarande läge är det obefogat att framställa vårt krav, i det att pansarbåtsinsamlingen har ändrat situationen. Det måste medgivas, att det mer eller mindre motvilliga accepterandet av detta storartade offer har för ögonblicket väsentligt minskat den fara, som annars skulle finnas; jag vågar säga, att det skulle sett långt sämre ut för regeringen, om icke denna insamling kommit till stånd, och jag frågar, om det då varit *möjligt* för regeringen att på denna punkt kunna undgå en *eftertrycklig* kapitulation? Men jag kan för min del icke medgiva, att faran är över för det. Majoriteten i Riksdagen och regeringen hava uppställt den *principen* — gällande nu och för framtiden — att, så länge en utredning pågår, ingenting skall göras: förfallets, det *uppsätliga förfallets* princip.

Och vi kunna icke veta, huru många genombrott åt vänster, som kunna komma efter det första. Varje nytt genombrott framställer — helt naturligt — pretention på att få *sina* utredningar genom *sina* män, naturligtvis förbunden med den ytterligare pretention, att under dessa utredningar allting skall stå stilla, eller fastmera, *förfallet* skall hava sin gång. Och huru bestämmes förfallets varaktighetstid? Jo, den blir beroende av *snabbheten i uppfattning* hos dessa partivänner, som sitta i beredningarna.

Jag tror icke, att jag för ögonblicket behöver säga mera. Jag ber att få betona dessa tre satser:

uppskov är förfall;

det finnes intet nödvändigt sammanhang mellan uppskov och utredning;

pansarbåtsinsamlingen har visserligen bragt försvarsfrågan i annat läge, men för ingen del undanröjt den fara, som motionen riktar sig emot.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Larsson: Herr talman! Jag skall be att få börja med att till bemötande upptaga den siste ärade talarens slutord, åtminstone några av dem. Han slutade med att konstatera, att uppskov är förfall, och att något nödvändigt samband mellan utredning och uppskov förefinnes icke. Om detta hans påstående är riktigt, vänder det sin spets icke i främsta rummet mot den nu sittande regeringen. Det vänder sin spets i främsta

rummet mot den senast avgångna. »Uppskov är förfall», sade herr Thyren. Jag vill hänvisa herr Thyren till att studera föregående departementschefers uttalanden till statsrådsprotokollet, däri de just på grund av pågående utredning ansett sig icke böra äska anslag till pansarbåtsbyggande. Vår senaste pansarbåt färdigbyggdes 1907, och sedan 1906 har Kungl. Maj:t ej förrän 1911 äskat ett enda öre för byggande av pansarbåtar. Således är det i främsta rummet mot den senast avgångna regeringen, som herr Thyren riktat den anmärkningen att genom uppskov hava framkallat förfall. På samma sätt med den andra anmärkningen, ty det var uteslutande de pågående utredningarna, som föranledde den föregående regeringen att icke begära anslag till pansarbåtsbygge. Således insåg även den regeringen det nödvändiga sambandet mellan utredning och uppskov. Något vidare genmäle i anledning av den senaste ärade talarens anförande anser jag icke behövas.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Vad herr Clason angår, vill jag ej följa hans exempel att missbruka den yttranderätt, som tillkommer envar ledamot av kammaren. Han lät nämligen huvudparten av sitt anförande röra sig kring helt annat än den sak, som nu föreligger till behandling. Hans anförande påkallar icke heller något annat yttrande från min sida, än att den av perfiditet mättade personligheten, han funnit tillständigt att i sitt anförande använda mot mig, synes gå långt utöver gränsen för ett anständigt parlamentariskt uppförande. Jag vill blott med anledning därav, att herr Clason i sitt uppträdande såsom sagoförtäljare vände sig mot mig personligen, erinra, att jag icke för någon personlig politik vare sig i försvarsfrågan eller någon annan, utan att jag i mina handlingar i detta stycke befinner mig i fullkomlig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts samlade regering. Det är sålunda en regeringshandling det här gäller, för vilken hela regeringen bär ansvaret, och det är således icke endast emot mig personligen, som herr Clason riktade sina förolämpande ord. Han har icke rättighet att rikta sådana mot någon, men det bör här sägas, att det icke gäller någon min personliga politik, det är regeringens politik.

Jag vänder mig så till det enda anförande av verkligen saklig innebörd, som från motsidan är hållet, nämligen herr Ericsons. Det förekom i slutet av herr Ericsons anförande ett uppläsande av en tidningsartikel. Herr Ericson betonade därvid särskilt en sats, och jag antager, att han hade någon viss mening med att framföra detta citat. Det stod nämligen där, att det tjänade ingenting till att söka hemlighålla det tillstånd, vari fartygsmaterielen befunne sig. Detta ger mig en anledning, som jag med herr talmannens tillstånd vill begagna, att något belysa den i dagspressen emot mig framkastade beskyllningen, att jag skulle vilja hemlighålla sådant, som kunde hos allmänheten sprida kännedom om, som det heter, »fartygsmaterielens förfall». Jag

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

har ej sökt att hemlighålla något annat än sådant, som enligt gällande föreskrifter bör hemlighållas. Den rapport från fartygschefen på Svea, som redogjorde för Sveas vedervärdigheter under vinterns expedition, den har ej inkommit till Kungl. Maj:t och är icke av mig på något sätt behandlad. Vad jag behandlat är en från högste befälhavaren till mig inkommen skrivelse, innefattande en hemställan, som rörde mobiliseringsförhållanden. Det var endast och allenast av denna anledning, som högste befälhavarens skrivelse blivit på sjöförsvarsdepartementet behandlad som hemlig, och jag riktade till högste befälhavaren en anhållan, att för vinnande av likformig behandling hans skrivelse måtte även i hans diarium behandlas som hemlig. Detta avsåg således icke det aktstycke, som innehöll redogörelserna för Sveas vedervärdigheter. Det må kanske också tillåtas mig att, då detta är det enda tillfälle jag har att fritaga mig från insinuationer, som riktats mot mig om en förment strävan efter hemlighetsmakeri, få meddela, att vad som några få dagar innan detta plenum i en stockholms-tidning berättades om ett liknande hemlighållande av en annan handling rörande flottans varv i Stockholm, berodde på alldeles samma anledning. Den skrivelse, som till mig inkom från varvschefen, rörde bland annat personalbehovet och personalfördelningen vid mobiliseringsrustningar å flottans varv. Den avsåg en utredning om, vilka förändringar som i det hänseendet kunde behövas med anledning av de erfarenheter, som sistliden vinter vunnits. Att varvschefen därjämte i samma handling intagit en mängd frågor rörande verkstadslokalerna och andra anordningar inom varvet, det rör jag ej för; innehållet hade rättast bort fördelas på två handlingar, av vilka den ena bort hemlighållas, den andra icke. Jag ber om ursäkt för denna avvikelse från ämnet, men jag har ansett mig för min egen skull vara pliktig att meddela saken.

Jag är alldeles ense med reservanterna därom, att krigsfartygsmaterielen bör *vidmakthållas*. Det är ju alldeles tydligt, men då spørjer jag mig: måste materielen vidmakthållas i den riktning, som reservanterna med anledning av motionen föreslå? Det kan vara skäl, att man i denna fråga går något längre tillbaka i tiden. Det är säkerligen icke herrarne obekant, att det så gott som hela sista hälften av förra århundradet pågått en ganska skarp strid mellan olika riktningar i fråga om, hur vårt sjöförsvär skulle vara organiserat, och vilka uppgifter som skulle tillmätas detsamma. Jag kan säga, att den striden tog sin början rätt snart efter vårt sista krig, men det är förnämligast under sista hälften av förra århundradet, som flere kommittéer varit tillsatta, vilka hava utarbetat förslag, det ena efter det andra. Den utveckling av sjöförsvarfsfrågan, som sålunda pågått, den ledde slutligen till ett förslag med fasta former, nämligen det, som innefattades i 1901 års sjökrigsmaterielkommittés betänkande.

Av denna kommitté uppgjordes ett ganska omfattande och fyl-
ligt förslag till flottans organisation, men det är väl att märka,
att detta förslag syftade till en högst väsentlig expansion icke
blott beträffande materielen, utan även beträffande förutsätt-
ningarna för sjöstridskrafternas organiserande, utöver vad förut varit
ifrågasatt. Kom så 1906 års krigsmaterielsakkunnige. Dessa
sakkunnige ställde sig huvudsakligen på samma ståndpunkt som
1901 års kommitté, men föreslog en starkare utveckling av pansar-
båtsmaterielen. Man kan säga, att det är resultatet av dessa
sakkunniges verksamhet, som förelåg i Kungl. Maj:ts proposition
till 1911 års Riksdag, låt vara i en modifierad form. Det lär icke
vara herr Ericson obekant, att den utveckling av pansarbåtstypen,
som föreslogs av 1906 års sakkunnige, föranleddes icke blott av
fartygsbyggnads- och artilleriteknikens utveckling, utan även av
ifrågasatta nya uppgifter, som vår flotta skulle hava att fylla.
Sedan den s. k. stora försvarskommittén avslutat sitt arbete, före-
låg såsom det enda resultatet i denna del F-båtsförslaget. Vi
veta, huru detta förslag mottogs av Riksdagen. Vi veta, hur det
mottogs ute i landet. Nu ifrågasättes det — ja, det mer än
ifrågasättes: reservanterna påstå, att ett omedelbart igångsättande
av det av 1911 års Riksdag beslutade pansarbåtsbyggandet samt
äskande av ytterligare medel till fortsatt byggande under 1914
av den beslutade pansarbåten nu hade bort göras. Ja, det är ju
från reservanternas ståndpunkt tydligt, att de anse, att så borde
hava skett, men det är väl något för mycket begärt, att regering-
en skulle följa en sådan uppmaning, som skulle stå stick i stäv
med hela den uppfattning regeringen omfattat i försvarsfrågan,
en uppfattning, som kan sägas utgöra det program, på vilket
regeringen har bildats. Det är väl något för mycket begärt, att
regeringen skulle frångå denna ståndpunkt, som blivit av Riks-
dagen godkänd.

Nu säger man, att det har inträffat något sedan fjolåret. Ja,
det har inträffat, att pansarbåtsföreningen erbjudit medel till
byggande av en pansarbåt, men jag vill erinra om förutsätt-
ningarna för mottagandet av pansarbåtsföreningens gåva. För-
utsättningen var just den, att mottagandet av denna gåva och
byggandet av denna pansarbåt icke skulle anses medföra för-
pliktelse att bygga flera fartyg av samma typ. Det var under
denna förutsättning pansarbåtsföreningens gåva mottogs och som
båten nu är under byggnad. Sålunda föreligger efter min me-
ning icke någonting, som har förändrat sakläget, sådant det var
vid sistlidne riksdag. Detta skulle ju i och för sig kunna vara
en tillräcklig förklaring, varför Kungl. Maj:t icke velat ifråga-
sätta ett frångående av den förflutit år intagna ståndpunkten. Nu
framhålles det, att ett förnyande av vår pansarbåtsmateriel måste
ske snart. Ja, jag medgiver, att det måste ske snart, men »snart»
är ett relativt begrepp, och även om skyndsamhet är av nöden,

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

så får man icke tillgodose anspråket på skyndsambhet på bekostnad av klok omtänksamhet. I det statsrådsprotokoll, som bifogades Kungl. Maj:ts proposition nr 2 till 1911 års Riksdag, hade den dåvarande statsministern ett anförande, vari han framlade vissa synpunkter med anledning av försvarskommitténs betänkande, och bland dessa synpunkter finnes det en, som jag tror det kan vara skäl att erinra om i den situation, som nu föreligger. Dåvarande statsministern framhöll, att man borde vid tagandet av ett sådant steg som detta taga hänsyn till, hur det komme att verka med avseende på de på folket vilande skattebördorna, man borde icke taga ett sådant steg utan att man kunde överblicka dess ekonomiska konsekvenser. Och han framhöll vidare, att man borde utreda, huruvida icke genom besparingar inom vissa områden av försvarsväsendet man skulle kunna utveckla vårt försvar utan att behöva öka de utgifter, som försvaret för närvarande kräver. Dessa av den förre statsministern uttalade grundsatser är jag villig att helt och fullt underskriva, men vad som ansågs vara riktigt då, det bör väl få anses vara riktigt också nu. Det är den enda skillnaden mellan oss, att den dåvarande statsministern icke tog konsekvenserna av de uttalade grundsatserna, utan verkligen sökte och också lyckades genomdriva ett steg, om vars ekonomiska konsekvenser ingen som helst utredning förelåg. Den nuvarande regeringen däremot vill göra allvar av just dessa grundsatser, vill ytterligare fördjupa dem. Det är nödvändigt, att man, innan man går in på att med statsmedel utveckla vår pansarbåtsmateriel i en riktning, som dock, säga vad man vill, betecknar ett alldeles bestämt avsteg från den utvecklingslinje, vilken man förut följt, ej gör detta, förrän man kan överblicka dess ekonomiska konsekvenser. Motionärerna hava, liksom för att införa ett lugnande element i syfte att för sin motion vinna tillslutning även utanför sitt eget parti, ansett sig böra till jämförelse nämna, att Riksdagen för åren 1897—1912 till nybyggnad av fartygsmateriel i medeltal per år beviljat omkring 5,400,000 kronor. Den jämförelsen är ju ganska missvisande. Denna siffra har man kommit till genom att på de senaste sex åren, 1907—1912, slå ut utgifter, som falla i slutet på 1890-talet och början på 1900-talet. Efter 1906 har ju ingenting beviljats till byggande av *pansarbåtar*. Jämförelsen blir därför haltande, om man ej stannar vid jämförelse med endast de första tio åren i den anförda perioden, och då kommer man upp till ett medeltal av bortåt 6,400,000 kronor per år. Vill man se vad som under åren 1907—1912 beviljades till fartygsbyggande, så får man, om jag avräknar det anslag, som beviljades 1911 till en pansarbåt, en medelsiffra för de 6 åren på 3,800,000 kronor. Detta avser således *annan* fartygsmateriel än pansarbåtar, men en materiel, som *även den* måste vidmakthållas. Emellertid är frågeställningen ej den riktiga. Det rör sig ej så mycket om

vad vi hittills årligen betalat för fartygsbyggnad. Spörsmålet bör inriktas på vad vi kunna härefter, under en tid framåt, använda för nybyggnad av krigsfartyg. Det är denna fråga, som bör utredas, och om den föreligger i närvarande stund icke en sådan utredning, att därpå kan byggas något tillförlitligt omdöme.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Det har i pressen och även här i debatterna så mycket talats om, att vår äldsta pansarbåtsdivision är oduglig, så att den kanske redan borde hava varit avförd ur kustflottan. Vår äldsta pansarbåtsdivision består av Svea, Göta och Thule, av vilka Thule i år uppnår en ålder av 20 år. 20 år anses ju vara den livslängd, man bör tillmätta ett pansarfartyg. Göta blev färdigbyggd 1891. Den är således 22 år gammal. Svea är ju gammal: den färdigbyggdes 1886. Det är emellertid egendomligt, att, då man talar om denna vår äldsta pansarbåtsdivision, man låtsar, som om 1899 års riksdagsbeslut aldrig förefunnos. 1899 begärdes av Kungl. Maj:t och beviljades av Riksdagen ungefär 5 miljoner för att sätta dessa tre pansarbåtar, som det hette, »i ett fullt tidsenligt skick». Dåvarande departementschefen anförde till statsrådsprotokollet — jag vill inom parentes nämna, att det då även var fråga om att äska medel till en ny pansarbåt — att den krafttillökning, som genom dessa tre äldsta pansarbåtars försättande i ett fullt tidsenligt skick skulle tillföras flottan, vore större, än om samma belopp användes för byggande av *en ny* pansarbåt. Nu vill jag ju ej förneka, att denna äldsta pansarbåtsdivision likväl under nuvarande förhållanden må kunna anses för omodern, framför allt har den ju det felet, att fartygen äro för små för att kunna operera *vintertid* i öppen sjö, men därtill hava de aldrig varit avsedda, och de äro icke mindre nu, än de voro 1899, då Riksdagen beviljade den nyssnämnda summan för att försätta dem i ett fullt tidsenligt skick. Denna omändring av dessa tre pansarbåtar försiggick i den ordning, att Göta blev fullt färdig år 1901, således för 12 år sedan, Thule år 1903, således för 10 år sedan, och Svea år 1904, således för 9 år sedan. Om man fäster något avseende vid den dåvarande departementschefens omdöme om effekten av denna omändring, så skulle väl den i alla fall åtminstone i någon mån motväga, att de två båtarne nu överskridit 20-årsåldern, räknad från deras första färdigbyggande. Men som sagt: dessa tre pansarbåtar äro ju naturligtvis i första hand i tur att avföras från kustflottan. Den frågan kommer naturligtvis upp till avgörande, då det gäller att med vår flotta införliva pansarbåten Sverige. Då nu kommandörkapten Ericson med all den auktoritet, som sakkunskapen förlänar, här talat om att flottans stridsvärde minskas med en halv pansarbåt om året, så gör ju detta onekligen ett visst intryck. Man undrar då, hur länge man egentligen får räkna på, att en pansarbåt skall kunna anses fullt effektiv, »teoretiskt sett», tillade herr Ericson försiktigtvis. Man brukar ju anse, att 20 år skall ett pansarfartyg stå,

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

som det heter, i första linjen. Av alla våra övriga pansarbåtar uppnås denna 20-årsålder av Oden 1917, av Thor och Njord 1919, av Dristigheten 1921, av Äran och Wasa 1922, av Tapperheten 1923, av Manligheten 1924 samt av Oscar II 1927. Samtliga dessa få väl fortfarande och ännu i åtskilliga år anses vara fullt effektiva. Jag vet mycket väl, att man anser flertalet av dem redan vara föråldrade, men ett litet land som vårt har ej råd att med avseende å sin flottbyggnadspolitik intaga den ståndpunkt, om vilken den engelske sjöministern i ett tal för några veckor sedan betecknande yttrade, att stormakterna vore att likna vid ett halft dussin verkstäder, som varje år lade en del av sina anläggningar på skrothögen och i stället köpte nya maskiner. Det är naturligtvis ej möjligt för oss att följa en sådan taktik, utan vi måste i mån av våra tillgångar förse oss med och vidmakthålla den materiel, som behovet kräver, men sammansättningen av denna materiel och antalet framför allt av de fartyg, som skola utgöra kärnan i denna materiel, måste utredas. Det är tydligt, att detta är av den allra största ekonomiska betydelse. Det är ej utan, att försvarsbudgeternas starka progression har i landet väckt en befogad oro. Om jag bortser från utgifterna för handeln, visar sjöförsvarets budget under de senaste tio åren en ökning med omkring 7 miljoner eller 38 %. Ett fortgående på den väg, som motionärerna och reservanterna anvisa, förutsätter naturligtvis en alltjämt fortsatt dylik stegring av sjöförsvarsbudgeten, men tro herrarna, att vi hava rättighet att för framtiden räkna med en sådan progressiv sjöförsvarsbudget? Vi få väl snarare taga fasta på just den utväg, som den föregående statsministern anvisat. Vi få se till, om vi ej genom besparingar inom vissa försvarsområden kunna utveckla vårt försvar utan höjande av de utgifter, som för närvarande utgå därför. Jag kan således ej finna, att regeringen verkligen förtjänar det klander, som här uttalats, utan jag kan, även om denna kammare, såsom jag antar, nu kommer att bifalla reservationen, med ganska stort jämnmod bära det. Däremot vågar jag hoppas, och statsutskottets betänkande ger mig anledning antaga, att denna förhoppning är grundad, att Riksdagen skall i år liksom i fjol visa, att den ställer sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t.

Herr Thyren: Herr talman! Endast ett ord med anledning av herr statsrådets anförande! Jag ber att få konstatera, att herr statsrådet rörande den punkt, som jag betraktar som den absolut avgörande och som den, på vilken herr statsrådets och hans partis ståndpunkt helt och hållet vilar, nämligen denna förutsättning, att utredning skulle vara oskiljaktigt och nödvändigt förbunden med uppskov, hvilket jag på det bestämdaste bestrider — att herr statsrådet, säger jag, i den punkten blott och bart svarade, att om det i fråga därom fanns något fel hos hans

regering, så fanns det även hos en föregående regering; därjämte förklarade han, om jag ej misstager mig, åtminstone indirekt, att mitt skäl ej var något »sakskäl». Reflexionerna göra sig själva.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*
(Forts.)

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Innan jag närmare ingår på den föreliggande frågan, kan jag ej underlåta att säga några ord med anledning av de anmärkningar, som blivit gjorda dels från herr Klefbeck och dels från statsrådets sida emot det yttrande, som herr Clason hade här i kammaren. Herr statsrådet gjorde gällande, att herr Clasons yttrande icke skulle vara parlamentariskt. För min del får jag säga, att jag ej kan finna denna anmärkning vara berättigad. Det är visserligen sant, att herr Clason kom fram med åtskilliga fakta, hvilka, sammanställda som de voro, fullt lojalt sammanställda, gjorde ett ganska mäktigt intryck på den, som åhörde hans framställning, men måhända voro obehagliga nog för den det gällde och som själv skapat dessa fakta. Men att herr Clasons uppträdande icke skulle varit parlamentariskt, det har jag ej möjlighet att förstå, och allra minst tycker jag, att herr sjöministern bort beklaga sig över andras mindre parlamentariska uppträdande, då man tager i betraktande hans sätt emot denna kammare. Uti sitt första anförande uppträdde statsrådet på ett sätt, som åtminstone jag för min del icke ofta bevittnat i denna kammare, och nu senast förklarade han sig med jämnmod skola bära vilket beslut Första kammaren än fattade. Han bryr sig uppenbarligen ej om vad vi här besluta, och han häntydde på, att vid de gemensamma voteringarna skulle statsutskottet i alla fall få rätt. Äro vi då verkligen så föraktfulla, majoriteten i denna kammare, att han har anledning att yttra sig på detta sätt? Är det icke landets intressen vi söka tillvarata, då vi uttala våra åsikter och fatta våra beslut? Jag hade annars tänkt, att statsrådet skulle uttala sin glädje, om han kunde lyckas att med sitt anförande vinna denna kammare till en annan uppfattning.

Herr Kvarnzelius gjorde i sitt anförande gällande, att det vore ganska naturligt, att statsutskottet, som i denna fråga förra året intog en bestämd ståndpunkt, ej nu övergav densamma. Ja, man kan ju finna detta naturligt, såvida nämligen icke omständigheterna under mellantiden förändrat sig. Jag vill erinra herr Kvarnzelius om något, som jag läst i tidningarna, att på en anmärkning, som framställdes mot den preussiske krigsministern — då han framlade det stora förslag, som nu är före i tyska riksdagen — att han förändrat sin förut intagna ståndpunkt, denne svarade, att situationen numera vore totalt förändrad. Jag undrar verkligen, om icke just den omständigheten, den förändring i situationen, som föranlett den tyske krigsministern att framställa så stora försvarsäskanden i år, också bort vara en anled-

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

ning för statsutskottet att intaga en annan ståndpunkt i avseende på denna motion om anslag för byggande av en pansarbåt. Men jag vill då fråga herr Kvarnzelius, som ju är medlem av försvarsberedningarna, när är det meningen eller när tror man, att de bliva färdiga med sin utredning? Det är av vikt att få veta detta, av så mycket större vikt, som utskottets utlåtande giver anledning till antagandet, att den pansarbåt, som det kan bliva fråga om att bygga, icke kan påbörjas ens när försvarsberedningarna äro färdiga med sitt utlåtande, utan därtill fordras en ytterligare tid. Det står nämligen här:

»Intill dess att de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 1 december 1911 tillsatta försvarsberedningarna medhunnit att slutföra det dem lämnade uppdraget, måste således frågan om den typ, som bör läggas till grund för ett fortsatt anskaffande av pansarbåtsmateriel, fortfarande stå öppen.»

Skall nu typen stå öppen ända till dess försvarsberedningarna fattat sitt beslut, och då dessa icke förfoga över nödig sakkunskap för att i detalj bestämma typen, förmodar jag, att meningen är, att när försvarsberedningarna kommit med sitt förslag, måste man tillsätta en typkommitté av några sakkunniga, vilka skola utreda, vilken typ som på grundvalen av försvarsberedningarnas förslag bör bliva den, efter vilken man skall bygga, och detta kommer att taga åtminstone $\frac{3}{4}$ år. Således, även om vi tänka oss, att försvarsberedningarna äro färdiga med sitt uppdrag nästa år, finnes det ingen möjlighet att framlägga frågan om pansarbåtars byggande förrän vid 1915 års riksdag, och då det tager tre år för att få en pansarbåt färdigbyggd, kan man ej tänka sig, att den första pansarbåt, vi skulle få efter försvarsberedningarnas utredning, kan vara färdig förrän tidigast år 1918. Vad som hänt dessförinnan i Europa, är det emellertid svårt för någon att säga.

Jag skall nu be att få vända mig till herr statsrådets försvar för den kungl. propositionen. Statsrådet började med att rikta sig emot herr Thyréns påpekande av att uppskov är förfall, och då sade statsrådet: Ja, det där må vara rätt, men den anmärkningen bör riktas icke mot den nuvarande regeringen, utan mot den förutvarande regeringen, ty medan man då hade en försvarskommitté, som arbetade, skedde icke något pansarbåtsbyggande, och sålunda, med tillämpning av herr Thyréns sats, ägde under den tiden rum ett visst förfall av vårt sjöförsvar. Nåväl, men jag undrar, om icke statsrådet tänkt sig, att ett uppskov, som följer på ett annat uppskov, är farligare än det första uppskovet? Låt oss antaga t. ex., att en person får en åkomma, som borde hastigt opereras. Han går till en läkare, som säger: ni kan vänta något med operationen och tills vidare använda omslag eller gröt. Patienten håller på därmed någon tid, därpå konsulterar han en annan läkare, som återigen ordinerar något liknande. Säkerligen

ett för patientens liv ganska farligt uppskov. Vi ha i fråga om vårt sjöförsvars stärkande uppskjutit så länge, att vi icke gärna kunna undanskjuta frågan längre. Jag tror därför, att om det verkligen förhåller sig så, att ett uppskov ägt rum i avseende å vårt försvar under den föregående regeringen — en sak, som jag ej nu vill yttra mig om — vore det så mycket klarare, att ett ytterligare uppskov skulle vara rent av ödesdigert. Och för resten, jag kan icke förstå, att, om den förra regeringen begått ett fel, däri kan ligga något skäl för den nuvarande att begå samma fel. Det, som frågan gäller, är väl för övrigt icke att avgöra vem som felat, utan vad som erfordras för landets säkerhet. I förbigående vill jag nämna, att statsrådet förklarade, att det var icke sin egen politik, som han drev med hänsyn till vår sjöförsvarmateriel, utan han hade bakom sig hela regeringen. Ja, här kommer han med ett argument, ganska likartat med det förra. Jag kan icke finna, att en politik bliver nyttigare för landet därför att sjöministern har hela regeringen bakom sig, och jag kan icke finna, att ansvaret för honom blir mindre, därför att det finnes även andra inom regeringen, som anse, att man bör handla på samma sätt.

Slutligen kom statsrådet till ett erkännande av vad reservanterna yttrat, i det han förklarade sig vara ense med reservanterna därutinnan, att sjöförsvarmaterielen borde vidmakthållas, men frågan vore, om det sätt, som reservanterna föreslagit för detta vidmakthållande, vore det riktiga. Ja, därmed är man naturligtvis icke ifrån saken med den utgångspunkt, som även statsrådet själv tagit, ty vilket sätt statsrådet än anser vara nödvändigt för materielens vidmakthållande, icke kan det väl vara det sättet att icke vidmakthålla den. I den kungl. propositionen, där man hemställer om, att det icke skall byggas, utan blott avsättas medel för byggande, har man dock antagit denna bestämda ståndpunkt.

Sedermera yttrade statsrådet, att vi kunde alla vara ense om, att åtgärder för materielens vidmakthållande borde ske snart. Men *snart* vore ett relativt begrepp, och snabbheten, yttrade statsrådet, finge icke tillgodoses på bekostnad av klok betänksamhet — sådana voro ordalagen. Jag kan icke underlåta att fråga statsrådet, huruvida den betänksamhet är klok, som består däruti, att man gör vad man icke bör göra. Statsrådet har ju själv sagt, att vi böra vidmakthålla materielen, och då är det väl icke klok betänksamhet att ej vidmakthålla densamma?

Ytterligare sade statsrådet, att frågan gäller nu, vad vi i framtiden kunna bestå för anslag för krigsfartygs byggande, men att vi för närvarande icke ha möjlighet att bedöma, huru mycket vi kunna anslå för det ifrågavarande ändamålet. Ja, icke heller här förstår jag statsrådets tankegång, ty frågan är väl nu icke vad vi skola göra i framtiden, utan frågan är väl, vilka medel

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

vi kunna anslå i denna stund, på det att icke vårt sjöförsvaret måtte förfalla.

Till sist var det en liten sjömilitär term, som statsrådet använde, vilken jag såsom icke fackman har svårt att förstå, men om vars betydelse jag måhända kan få upplysning av herr statsrådet personligen. Herr statsrådet framkastade: om nu en halv pansarbåt för varje år avgår, huru länge dröjer det då, tills flottan icke längre är fullt effektiv? Så löd hans yttrande, såvitt jag fattade det rätt, och det giver anledning för den, som icke är så inne i saken, att antaga, att det föresvävat statsrådet ett slags effektivitet av flottan, som skulle föreligga, då ett visst antal pansarbåtar vore utrangerade. Men detta kan väl icke vara meningen, ty det är väl alldeles otvivelaktigt, att när man talar om pansarflottans effektivitet och värde, om en halv pansarbåt om året måste avgå, så menar man, att flottans värde årligen bliver en halv pansarbåt mindre effektivt. Så åtminstone har jag fattat saken, men det kan hända, att frågan från sjömilitär synpunkt skall bedömas på något annat sätt.

Statsrådet sade, att han icke blivit övertygad av de skäl, som anförts till stöd för reservanternas förslag. För min del får jag säga, att jag icke blivit övertygad av den framställning, som statsrådet gjort till stöd för Kungl. Maj:ts förslag.

Jag måste till sist ej blott å egna vägnar, utan även å det partis vägnar, som jag tillhör, förklara, att vi anse regeringens och särskilt sjöministerns förfarande beträffande vår flottas fartygsmateriel synnerligen betänkligt. Vi frånsäga oss också allt ansvar för följderna av en politik, enligt vår mening så kortsynt och så farlig för vårt lands säkerhet, och vi taga landet till vittne, att vi såväl enskilt som uti Riksdagen gjort allt för att åstadkomma ett annat sakernas tillstånd. Vi ha dock ej mäktat åstadkomma något på grund av motstånd från regeringen och den majoritet, som stöder densamma. Inga sakskäl, icke den mest hotande politiska situation, icke andra makters kapprustningar, icke ens hänsynen till de mäns liv, som hava att till sjöss försvara vår självständighet, om den skulle sättas på spel, har förmått rubba denna partipolitiska ståndpunkt, att försvarsberedningarnas utredning icke får föregripas. Landets säkerhet väger fjäderlätt, enligt regeringsmajoritetens mening, mot denna eländiga förhålningsformel. Och dock har man på andra områden, där någon allvarigare fara för landet ingalunda skulle ligga i dröjsmål, satt sig över denna formel. Jag behöver blott erinra, huru som den ekonomiska utredning, vilken skulle lämna upplysning om vilka medel stode till landets förfogande för försvaret och för andra viktiga statsändamål och hur mycket härav särskilt kunde anslås åt det förre och huru mycket åt de senare, icke har i andra fall avvaktats. Man har icke tvekat att föregripa försvarsutred-

ningen i den delen, då man t. ex. framlagt förslag till folkpensionering vid invaliditet och ålderdom.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

Ett folk, vars förtroendemän handla på sådant sätt, kommer lätt att av andra nationer anses såsom själfvt hemfallet under andlig invaliditet och ålderdomsskröplighet, ja, fara är, att man anser detsamma snart moget för undergång. En dylik uppfattning hos andra nationer skulle än ytterligare öka den fara för vår säkerhet, som ligger däri, att för varje dag, som går, vår sjömilitära ställning försämras. Jag beklagar herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, när den dagen kommer, då landet fordrar av honom räkenskap för hans fögderi. Då komma säkerligen även hans nuvarande meningsfränder att högljutt giva till känna det omdöme, som grundlagen förbjuder mig att här uttala. Då, om ej förr, skall man inse, att de angrepp, vi riktat mot regeringens försvarspolitik och särskilt mot sjöministrernas ämbetsförvaltning, icke varit dikterade av annat än tärande bekymmer för att vårt härliga land skall gå för oss förlorat, för att vårt urgamla svenska folk skall komma att lyda under främmande herrskap.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Först en anmärkning i allmänhet. Och den vill jag formulera i denna fråga: är den stämning, åt vilken högerns talare här givit uttryck och som fått sin klimax dels i den siste talarens slutord och dels i herr Clasons antydan därom, att den, som följer utskottet i förevarande punkt, känner icke sitt ansvar inför Gud, är denna stämning karaktäristisk för enbart Sveriges försvarssituation? Om man ser ut över världen och då i första hand till det land, som är alla försvarssträvandens mönsterland, Tyskland, återfinner man samma känslor och samma ordalag i den preussiska statsmans anförande, varmed därvarande regering motiverade sitt i dagarne väckta förslag om ökade försvarskostnader. Tyskland måste göra sig berett, yttrade han, att kämpa på en gång mot Ryssland, Frankrike och England. Och för såvitt vi vilja försvara vår plats i världen, så måste vi anstränga våra krafter till det yttersta. Så ungefär föllo hans ord. I Frankrike, där man inför ansvällningen av den stora tyska folkarmén nu föreslår ökade utbildningstider, låter det på samma sätt: om landet vill bevara sin framtid, måste det anstränga sig till det yttersta. Samma resonemang alltså, oavsett vilka utgifter man nu har eller tidigare haft på ifrågavarande område. Det är uppenbart, att i samma mån ett land ökar sitt försvarsmateriel eller sin styrka till angrepp, vidgar det sina rikspolitiska uppgifter och kommer i stort sett i samma brydsamma situation allt fortfarande. Om man så återvänder till våra svenska förhållanden och man frågar sig, huruvida den nu av reservanterna framförda motiveringen för deras yrkande står i samklang

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

med den ståndpunkt, som svenska högern blott för ett par år sedan företrädde i detta afseende, tror jag, att man häruti skall finna en bestämd motsägelse. Man skall även återfinna det för framdrivande av högre försvarsanslag karaktäristiska sättet att gå till väga, nämligen att de hjälpmedel, man äger och varåt man tidigare givit sitt fulla erkännande, senare förklaras sakna större betydelse. Då vi här diskuterade tillkomsten av en pansarbåt av F-typen, som skulle motväga minskningen uti stridsvärde av de nuvarande äldre pansarbåtarna under utredningstiden, bibringades man uppenbarligen från det mest sakkunniga håll den uppfattningen, att tillkomsten av en sådan båt skulle innebära ett dylikt uppvägande av det reducerade stridsvärde, som så småningom givetvis skulle drabba de äldre båtarna. Jag ber att i det avseendet få återropa vad som vid förra årets remissdebatt yttrades av den förste talaren här, den på området sakkunnige. Han yttrade bland annat, då det gällde att försvara 1911 års riksdagsbeslut om en F-båt och att försöka åstadkomma ett fullföljande därutav: »Nu säger man: det är ju bara en pansarbåt det gäller, den kan väl icke göra så mycket till eller från, och det spelar väl icke någon större roll, om den blir byggd eller icke. Men så ligger icke frågan för den svenska flottan.» (Här till må inom parentes anmärkas, att det är uppenbart, att för bedömande i varje fall av stridsvärdet och försvarsläget spelar det ingen roll, varifrån de medel kommit, varmed det nu pågående fartygsbygget sker, då de ju i alla fall lämnat samma resultat, som ett anslag från statens sida vid det tillfället skulle hava givit.) Och han fortsätter: »Om däremot den redan beslutade pansarbåten nu får byggas, är det antagligt, att man därigenom vinner så mycken erfarenhet, att, om försvarsutredningen skulle sluta därmed, att pansarbåtar skola skyndsamt byggas, det blir möjligt att då forcera arbetet.» Talaren gjorde sålunda vid den tidpunkten gällande, då det var fråga om att få fram en pansarbåt, att det gavs så goda skäl för tillkomsten av denna båt och att dess värde skulle vara så betydligt, att man måste få den uppfattningen, att han som sakkunnig ville säga, att därmed hade vi betryggat oss under utredningstiden. Nu är det uppenbart, att man vill gå vida längre. Nu har man i reservationen givit uttryck åt vissa önsknningar att få tillförsäkra vår flotta en hel division av pansarbåtar. Sålunda, det man nu begär, går vida utöver vad här för ett par år sedan angavs vara det normala under den nuvarande situationen. Det är uppenbart, att inför dylika ständiga förskjutningar i åsikter från de sakkunnigas sida man måste i viss mån reservera sig mot att följa dem i deras framställningar.

För övrigt ber jag att få säga, att den situation, som nu i dag föreligger här, densamma, som förelåg vid förra riksdagen och som kanske kommer att föreligga i viss mån vid nästa riksdag, är väl beroende på det förhållandet, att den svenska högern

icke vill räkna med det faktum, att folkets flertal uttalat sig för en lösning av vår försvarsfråga i överensstämmelse med de linjer, som angivits i det liberala programmet. Det är inför detta faktum, som svenska högern icke vill resignera. Det är detta, som den vill försöka komma ifrån, men som det givetvis är omöjligt för partiet att under nuvarande förhållanden omkallkasta. Under försöken att rubba på detsamma går man till och med så långt, att man här gång på gång får höra, att ingenting nu göres på sjöförsvarsområdet. Det förefaller mig underligt, om ett parti skulle kunna räkna på folkets förtroende i detta avseende, ett parti, som med nuvarande utgifter på sagda område förmenar, att ingenting göres. Ty man måste väl i det hänseendet ej räkna med blott en viss typ av fartyg, utan man måste se på, vad som i *det hela* åstadkommits på sjöförsvarets område. Det synes mig vara ett underligt tal detta, och det måste väcka en mycket stor betänksamhet, och man måste fråga sig, vart man på högerhåll vill komma på detta område, då man betecknar vad som nu göres såsom ingenting.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Jag ber att få bestämt bestrida riktigheten av herr Thyréns sats därom, att i förevarande avseende uppskov icke har det ringaste sammanhang med utredning. Emot herr Thyréns mening kan bland annat åberopas vad 1909 års sakkunnige sjöminister yttrade, då det gällde nyanskaffning av fartygsmateriel. Som slutsats på sitt resonemang därom yttrade han: »Då frågan om lämpligaste typen för våra pansarfartyg icke ännu är och i de fall jag erfarit icke inom den närmaste tiden torde bliva av ovan nämnda kommitté slutbehandlad, anser jag, att icke heller av 1909 års Riksdag medel böra äskas för nyanskaffning av pansarfartyg». Han har därmed, såvitt jag förstår, gjort ett bestämt uttalande i den riktningen, att uppskov då hade ett nödvändigt sammanhang med fartygsbyggandet, ja, så nödvändigt, att det för honom var avgörande i fråga om vad han skulle äska av Riksdagen.

Jag vill erinra om, huru herr Thyrén i går gjorde gällande, att man i frågor av militärteknisk art skulle sätta uteslutande tro till sakkunniga. Jag vill nu säga, att jag för min del i denna fråga tror mera på den av mig åberopade sakkunnige än på herr Thyrén, i enlighet med den anvisning, som herr Thyrén i går gav åt andra.

Här har man allt emellanåt beklagat sig över, att försvarsministrarna genom sina åtgärder nedsätta sin auktoritet. Jag undrar, om de, som klagat, verkligen äro de rätta att göra detta? Att ett parti, som i tal och skrift, det måste väl sägas, söker att underkänna alla de synpunkter, som de nuvarande försvarsministrarna företräda och i avseende å vilka, det måste vi väl också erkänna, man antydningssvis gång på gång vill göra gällande, att de icke äro lämpliga målsmän för sina departement, att ett

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

sådant parti samtidigt beklagar, att de angripnas auktoritet ned-sättes, förefaller mig vara olämpligt och onödigt. Man måste ställa sig tveksam i fråga om ärligheten i ett dylikt uppträdande.

Statsutskottet har i enlighet med den uppfattning, som omfattades av majoriteten inom Riksdagen föregående år, ansett, att denna fråga, där det gäller anskaffande av ny fartygsmateriel, har ett så oupplösligt och direkt samband med den utredning, som pågår, att man ansett sig hava goda skäl att tillstyrka vad Kungl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Jag måste giva till känna, att jag icke kan dela herr Tryggers mening, då han säger, att vad som i en försvarspolitisk situation är bestämmande för en tysk statsman, med nödvändighet också skall vara bestämmande för våra förhållanden. Detta är, såvitt jag kan förstå, en ståndpunkt, som är omöjlig att i längden uppehålla, ty det är givet, att det icke har samma betydelse för det ena landet som det andra, var det rustas och på vilket sätt det rustas. Detta om denna sak.

Sedan gjorde samma ärade talare en fråga till mig, när försvarsberedningarna bliva färdiga. Han gjorde denna fråga under förmenande, att jag tillhörde beredningarna. Jag ber att få meddela, att jag icke är medlem av dem, och det kan ju hända, att, därest omdömet om försvarsberedningarna grundar sig på, att jag skulle vara medlem av dem, och kanske flera andra, lika undermåliga, däri är att söka anledningen till de angrepp, som gjorts mot dem. Det är ju sålunda visserligen en heder för mig, att jag antagits vara medlem av försvarsberedningarna, men ock en glädje för försvarsberedningarna, att jag ej är det. Kanhända bliva också genom detta meddelande försvarsberedningarna i någon mån rehabiliterade.

Med anledning av herr Tryggers slutord, i vilka han påkallade framtidens dom av landet och dess folk och vittnade, att majoriteten i denna kammare gjort sitt bästa för att föra försvarsfrågan fram och tillvarataga försvarsintresset, skall jag vidare be samma talare, att han även uppmanar landet och dess folk, att, när de fälla domen, de ej rikta blicken blott två år tillbaka i tiden, utan gå några år längre tillbaka och icke se till blott, huru frågan förut sköts av Riksdagen, utan även i vilken mån sjöförsvarets intressen tillvaratagits av vederbörande sjömilitära myndigheter och Kungl. Maj:ts regeringar på den tiden. Jag tror, att den, som vill undersöka denna sak litet närmare, skall finna, att vederbörande då i sin strävan att giva flottan en så stor och vid omfattning som möjligt underlåtit att tillvarataga mycket viktiga intressen och undanskjutit dessa blott för att därigenom få plats för de stora och vittgående krav, som framställts och som visserligen lagt flottan bred och stor, så att den utåt

tett sig som en storartad organisation, medan den dock inom sig burit många allvarliga och stora svaghetstecken, därför att där ej funnits den homogenitet och den noggranna omsorg på alla områden, som utan tvivel var och en, som är något så när inne i frågan, skall erkänna vara nödvändiga, för att man skall kunna sägas hava ett gott försvar. Det är därför ej nog med att hava en stor flotta, utan man måste hava en flotta, som är så organiserad i alla detaljer, att den vid varje tillfälle funktionerar väl. Och i detta avseende får jag säga, att både våra sjömilitära myndigheter och våra förutvarande regeringar, våra regeringar på den tid, då det ej var vänsterstyre i landet, hava många synder på sitt samvete.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: I denna stora debatt, mina herrar, torde det vara en sak, som man i stort sett ej fäst sig vid, och som jag därför i korthet skall be att något få fästa uppmärksamheten på. Detta är icke den minst viktiga, utan kanske rent av den allra viktigaste synpunkten.

Herr Trygger talar om, att förändring inträtt i situationen. I ett fall har dock ingen förändring i situationen på ringaste sätt inträtt, och det är i fråga om folkets förtroende för statsmakternas försvarspolitik. Herr Thyren anmärkte, att vi ej förstå varandra i punkten om uppskov. Ja, så är det, om vi betrakta denna punkt i sammanhang med just punkten om svenska folkets förtroende till statsmakternas försvarspolitik för närvarande. Detta förtroende borde enligt herr Thyrens yttrande i går och i dag i stor utsträckning byggas på de militära auktoriteternas utlåtanden och försäkringar. Svenska folket har emellertid liten erfarenhet beträffande dessa auktoriteter och deras försäkringar. Det var åtskilliga försäkringar, då de 90 dagarne genomdrevos, och det var, som sjöministern visat, försäkringar också, då ombyggnadsbeslutet i fråga om pansarbåtarna år 1899 genomdrevs. Svenska folket har vid dessa tillfällen och vid andra tillfällen så småningom kommit in i den inrotade vanan att, i stället för att i enlighet med den åsikt, som låg till grund för herr Thyrens anmärkning gentemot den civila krigsministern, ställa sig på de militära auktoriteternas ståndpunkt, då dessa komma i delö med den civila krigsministern, tvärtom tro den civila krigsministern liksom över huvud taget civila myndigheter, då de stå i strid med de militära auktoriteterna. Folkets stora massa tror icke på de militära auktoriteterna i våra dagar; och i detta fall har situationen sannerligen icke förändrats.

Det angelägnaste i försvarsfrågan för närvarande är, tycker jag, att Riksdagen, särskilt denna kammares majoritet, som så varmt ömmar för försvaret, söker få folkets förtroende, då det gäller försvarets stärkande. I längden torde detta vara den enda säkra grundvalen för ett starkt försvar. Jag är icke över-

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*
(Forts.)

tygad om, att det för denna kammare är så värst angeläget att söka få denna säkra grund för försvaret. I den stora remissdebatten anmärkte herr Thyrén, att för de skaror, som nu icke hava något inflytande eller som nu hava allenast ett mindre inflytande på sammansättningen av representationen, det icke heller kunde bli tal om, att det skulle få större inflytande därpå, så länge man icke hade garantier för deras ställning i försvarsfrågan — d. v. s. en utmanande princip ytterligare gentemot den stora massan av svenska folket just i försvarsfrågan. Detta sätt att stärka försvarsintresset, att just med hänvisande till försvaret vilja skjuta undan alla frågor om en författningsrevision, som skulle kunna komma den stora massan av svenska folket att känna sin andel i ansvaret — detta sätt är verkligen mindre att rekommendera.

Herr Thyrén anmärkte vid samma tillfälle, att det är litet svårt att definiera, vad som menas med folket. Vi kunna säga folkets långt övervägande majoritet, och det är just denna del av befolkningen, som har minst att säga till om, då det gäller representationens sammansättning. Man vill icke, att denna folkets stora massa skall hava sin fulla del i ansvaret för landets öde. Man vill undanhålla en stor del av svenska folket rätt och skyldighet att bära ansvaret för landets öde. Man begär, stödd på militära auktoriteter, att den stora massan av svenska folket skall underkasta sig — »vår mening», skulle det väl heta från majoritetspartiets talare i denna kammare; men man begär också, att denna del av svenska folket, ehuru den icke får vara med och besluta om försvaret, skall betala därför sin andel fullt ut och litet till, både i direkta och indirekta skatter.

Jag är rädd för, att just denna kammares försvarspoliuk har varit den allra allvarsammaste faran för det svenska försvarets stärkande, därför att just denna försvarspolitik har gjort folkets stora massa så ytterligt mistrogen mot försvarsväsendet, att ingenting annat ens tillnärmelsevis kunnat i så hög grad bidra till detta mistroende. Just därför, just på grund av att den enda utvägen att få en säker grundval för ett starkt försvar är, att folket står enigt i försvarsfrågan, och just på grund av att det i detta avseende har gjorts så litet från denna kammares majoritetsparti, bör kammaren kanske känna sig manad att, i stället för att jämt och ständigt söka pressa fram endast högre och högre anslag, tänka ett ögonblick på att låta hela svenska folket fullt ut få vara med om att besluta i försvarsfrågan och således fullt ut få bära ansvaret, icke blott fullt få bära bördorna för försvaret.

Om Riksdagen skulle bifalla reservanternas hemställan, tror jag, att försvarsintresset, det lilla, som finnes bland den stora massan av svenska folket, skulle ytterligare minskas och försvaret, i stället för att stärkas, försvagas. Därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på reservationen.

Herr Ericson, Hans: Här ha gjorts några uttalanden av den beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att med några ord belysa dem.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

Vad först beträffar den siste ärade talarens yttrande angående det bristande förtroende och intresse för försvaret, som skulle vara rådande inom breda folklager i vårt land, är jag nog lycklig att icke dela hans uppfattning därutinnan. Jag ser ett bevis för, att han icke haft rätt i detta sitt påstående, bland annat i den stora nationella rörelse, som förra året förekom här i landet och som gav till resultat över 16 miljoner kronor för försvarsändamål.

Den näst föregående ärade talaren citerade ett yttrande av mig vid förra årets riksdag, däri jag framhöll den stora vikten av, att en pansarbåt då anskaffades för statsmedel, men han gav mitt uttalande den innebörd, att jag skulle hava ansett, att denna pansarbåt vore ungefärligen tillräcklig ersättning för de pansarbåtar, som skulle utrangeras under den närmaste tiden. Jag tror icke, att vad han läste upp kan giva skäl för ett sådant påstående från hans sida. Något sådant har jag aldrig sagt och aldrig menat. Men att pansarbåten i fråga kan utgöra ersättning för någon del av den pansarbåtsmateriel, som skulle utrangeras under de närmaste åren, det finns däremot icke något skäl att bestrida.

Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har yttrat, att Svea, Göta och Thule aldrig varit avsedda för öppen sjö. Däremot skall jag be att få återöppna 1882 års kommittés betänkande, däri just säges, »att Sverige för sitt sjöförsvar bör äga sjögående pansarfartyg». Och det första resultatet av nämnda kommittés betänkande var just Svea. Sålunda har i över 30 års tid vår flotta byggts upp på den grunden, att den bör äga sjögående pansarbåtar.

Herr statsrådet sade vidare, att jag nog visste, att 1906 års kommitté byggt sin pansarbåtstyp på utvidgade uppgifter för flottan. Det är sant, att denna kommitté avsett en del uppgifter för flottan, som 1907 års försvarskommitté sedan tog bort. Men jag ber att få erinra om, att, sedan denna typ av 1906 års sakkunnige blivit framlagd, det var icke mindre än tre olika grupper sakkunnige, som på grund av försvarskommitténs begäran fingo göra utredningar och därvid icke lade dessa utvidgade uppgifter till grund. Den s. k. F-typen har således till grund de mindre uppgifterna, om jag så får säga. Men det är ganska naturligt, att, när den föregående typen är av så gammalt datum som år 1901 — det var 1901 års kommitté, som gjorde upp planen för denna typ — och när man ser, huru utvecklingen utomlands går framåt med stora steg, det skall vara riktigt att även hos oss göra den pansarbåt, som nu skall vara modern, kraftigare än den, som skulle vara modern 1901. Jag tror sålunda icke, att pansarbåten Sverige gör något avsteg från hittills använda linjer

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

för vår flottas utveckling, utan tvärtom att den ganska noga har följt dessa linjer.

Beträffande herr statsrådets uppfattning, att motionärernas uppgift om anslaget till nybyggnad av krigsmateriel för de senaste 15 åren skulle vara missvisande, är det ju alldeles klart, att siffror kunna vridas och vändas, så att de passa till vad man vill bevisa. Men jag undrar, om i så fall icke herr statsrådets framställning lider av samma fel, nämligen med avseende å uppgiften, att man för åren 1907—1912 bör undanräkna pansarbåten och blott medtaga 3.800,000 kronor. Varför skall man undanräkna pansarbåtens siffra nu, när det ju gäller pansarbåtsbygge. På vissa håll åtminstone avses ju, att de reserverade medlen skola användas för pansarbåtsbygge längre fram? Jag tycker emellertid, att, då under de sista 5 åren det ej beviljats mer än — låt oss säga med herr statsrådet — 3.800,000 kronor, men det visat sig, att under de senaste 15 åren det beviljats 5,400,000 kronor, man däri bör finna en anledning att söka klara ut vad man underlåtit under de sista 5 åren och att nu taga i med hårdhandskarna.

Jag skall också be att få tillägga, att mitt uppläsande av en tidningsartikel, vari förekommo några ord om hemlighållandet, icke innebar någon insinuation; jag vet förvisso, att det stundom kan vara ganska svårt att skilja mellan vad som är av hemlig och icke hemlig natur, allra helst när ärenden av bägge slagen förekomma i samma skrivelse.

Till sist skulle jag vilja kraftigt understryka vad herr Kvarnzelius yttrade, att vi böra lyfta upp försvarsfrågan till ett sådant plan, att den kan lösas i samförståndets tecken. Det tror jag herr Kvarnzelius kan vara övertygad om, att ingen vill hellre än jag hjälpa till att få försvarsfrågan löst på det viset, blott vi under tiden ej låta försvarets värde gå ned, så att vi riskera att ej kunna göra vad rikets säkerhet kräver.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag är uppkallad av ett yttrande, som fälldes av en representant på Gävleborgsbänken, herr Ekman, att Sveriges höger ej fäst sig vid den kraftigt uttalade vilja, som tillkännagavs av svenska folket för två år sedan under valstriden. Jag skall ej fästa mig vid huru denna kraftigt uttalade folkvilja tillkom; den kom ju till under en ganska stark agitation från visst håll. Men jag förstår ganska väl, att, då en ny regering bildades på grund av de nyss hållna valen, denna regering skulle gå in på det program, som den gjorde, och tillätta nya försvarsberedningar. Detta kan jag förstå, på samma gång jag här vill uttala, att jag aldrig kunnat förstå, att regeringen företog sig att uppskjuta byggandet av den redan beslutade pansarbåten. Men det må nu vara sant, att regeringen gick in på ett visst program; detta borde emellertid icke hava hindrat

regeringen att hava öppna ögon för att, sedan dessa val skett, det framkommit nya omständigheter. Det har kommit fram, att vi leva i en alldeles ovanligt osäker politisk situation. Det har blivit tydligt för envar, att våra grannar och alla länder kapp-rusta, och det borde då också vara tydligt, att under sådana för-hållanden det icke duger för oss att stå stilla eller att icke söka följa med.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.*

(Forts.)

Den ärade talaren på Gävleborgsbänken sade vidare, att han icke förstod, att svenska högern står på samma punkt nu, som den gjorde förra året; och han sade — och det var detta, som grep mig mycket — att han trodde, att den svenska högern skulle komma att stå på samma sätt under nästa år. Jag vet, att den ärade talaren icke är medlem av försvarsberedningarna; men han är ju en framstående medlem av det liberala partiet, och man kan av hans yttrande nyss draga ut den konsekvensen, att han trodde, att försvarsberedningarna icke skola vara så färdiga nästa år, att man då kan motse ett verkligt förslag från regeringen. Jag hade hoppats, när jag hörde herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet att man av honom eller genom något uttalande eljest från auktoritativt håll skulle få höra den meningen framföras, att man hade all anledning att tänka sig, att regeringen till nästa Riksdag skulle komma fram med ett verkligt förslag till en betryggande lösning av denna fråga. Hade ett sådant yttrande kommit från regeringsbänken, ja, då synes det mig, att vi skulle kunnat känna oss lugnare, än vi nu göra.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Hellberg: Jag har, mina herrar, i det längsta dröjt att begära ordet i denna debatt, jag har haft en rätt pinsam för-nimmelse av, att dessa våra årligen återkommande sammandrabb-ningar inte just föra försvarsfrågan synnerligen framåt. De verka blott alltmör och mer ett slags folkskådespel, som fyller våra annars tomma läktare delvis åtminstone med personer, som bespetsa sig på att få höra något pikant och sensationellt — jag må säga i förbigående, att de inte alldeles blivit besvikna i dag.

I själva verket ligger väl saken så, att försvarsfrågan kommit i en återvändsgränd, varur det sannerligen inte är lätt att föra den tillbaka. Och när vi konstatera, att den kommit dit, tror jag inte, att det är skäl i att skylla detta uteslutande på det ena eller det andra partiet och säga, att det är dess fel, att det gått så. Det är långa års historia, som ligger bakom här, det är långa års skarpa motsatser i hela vårt politiska liv, som ligga till grund för det läge, vari frågan nu kommit.

Herr Thyren har sagt, att han inte förstår, att det är något som helst nödvändigt sammanhang mellan beredning och uppskov. Ja, men det har ju dock erfarenheten visat, att det faktiskt är. Om jag tänker på den föregående regeringen, som varken

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.

(Forts.)

herr Thyren eller någon annan vill beskylla för bristande nit-
älskan för försvaret, framkom ju den inte med förslag om byg-
gande av en pansarbåt under hela den tid dess utredning pågick.
Först när denna resulterat i en bestämd typ, kom förslaget. Det
är på samma sätt nu. Ty det är ju främst om pansarbåtstypen
striden står. Alla sammandrabbningar på detta område under
de tre sista åren hava rört frågan om pansarbåtstypen. Och då
är det väl orimligt, att av det parti, som i årtal kämpat mot
en viss typ, begära, att det nu skall acceptera denna typ och
bygga efter densamma. Det har visserligen förut rått en enstämmig
åsikt inom marina fackkretsar, att denna typ varit den
lämpligaste, men herrarna äro nog inte alldeles okunniga om det
mycket omtalade system, som rått inom dessa kretsar och som
— man kunde utan överdrift säga — framtungit en kompakt
enstämmighet, som varit mer artificiell än verklig. Det börjar
också se ut, som om herrar militärer numera inte äro så befästa
i tron på F-typen såsom den enda lämpliga för oss.

Herrarne ha sig nog bekant, att under en stor diskussion,
som i slutet av förlidet år fördes inom fartygsbyggnadskretsar,
förslag framställdes till en pansarbåt, ekvivalent med F-båten,
men betingande 4,000,000 kronor lägre kostnad. Under denna
diskussion fällde professor Lilliehök det uttalandet om detta för-
slag, att det utmärkte sig genom en ovanligt kraftig bestyckning
och god sjöduglighet i förening med ett jämförelsevis litet deplac-
ement. Men, tillägger han, om det skulle föreläggas oss »att
konstruera en pansarbåt i enlighet med de fordringar marindirek-
tör Engström uppställt, men med 4 st. 30,5 cm. kanoner och
detta på högst 5,000 tons displacement, torde de flesta anse, att
det är omöjligt att utföra. Men det kan dock utföras och till
och med kan pansarbåtens sjöduglighet, fart och pansarskydd
ökas. Huru detta sker, kan jag icke här meddela.» Och han
upprepade med eftertryck samma försäkran i ett följande anfö-
rande.

Under sådana förhållanden är det för mycket begärt, att
den regering, som ständigt bekämpat F-typen, skall utan vidare
kasta sin förut uttalade mening över bord och acceptera
denna typ.

Så påstod herr Thyren, att uppskov är förfall. Ja, det lig-
ger mycket stor sanning däri. Men fråga är, om de, som när-
mast hava ansvaret för, att icke förfall inträder, verkligen hava
så att säga den goda viljan att göra allt, vad som kan göras för
att förekomma detta förfall. Vi veta, att marinförvaltningen
framställt förslag om två nya pansarbåtar. Detta förslag gick
stick i stäv mot regeringens försvarspolitik och riksdagsmajorite-
tens ståndpunkt; men det hade väl funnits andra utvägar än
blott att yrka på nybyggnad för att förekomma förfall. Det är
nog inte herrarne obekant, att det varit mycket tal om, huru det

står till med de pansarbåtar, vi redan hava. Det har gjorts mycket grava anmärkningar mot deras stridsduglighet och det har i samma anmärkningar framhållits, att det inte skulle kräva så stora kostnader att avhjälpa åtminstone de värsta bristerna, men man ser inte att från marinvederbörande något förslag i den riktningen framkommer, och dock synes det mig, när det ropas så högt på förfall, att denna omständighet väl kunde vara värd beaktande.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Det har framställts den frågan, tror jag, upprepade gånger, när försvarsberedningarna kunna väntas vara färdiga med sitt arbete. Jag kan tyvärr inte såsom herr Kvernzelius, så angenämt det vore, fritaga mig från delaktighet i försvarsberedningarnas arbete — och inte heller kan jag ge ett direkt svar på den frågan, därför att i närvarande stund på grund av mångfaldiga omständigheter det är alldeles omöjligt att fullt överskåda arbetet. Det enda jag kan säga är det, att försvarsberedningarna — jag talar då närmast om den beredning jag själv tillhör — äro besjälade av den uppriktigaste nitälskan för att resultatet må föreligga så snart som möjligt.

Jag vill erkänna uppriktigt och utan förbehåll, att jag inte tillhör dem, som taga uppskovet lätt. Jag känner det som i högsta grad betänkligt, att vi måste uppskjuta frågan och att förhållandena blivit sådana, att, såvitt jag kan se, det inte finnes någon möjlighet att komma till resultat, förrän försvarsberedningarnas arbete i erforderlig omfattning föreligger. Men jag tror inte, att det missnöje och den förstämning, som jag såväl förstår, att detta uppskov på många håll måste framkalla, lämpligen bör ta sig sådana uttryck som i dessa domsavkunnelser, vilka herr Trygger tillåtit sig. Jag tror uppriktigt sagt inte, att vi komma någon vart genom dessa ständiga fördömler av varandra. Jag tror, att det bättre anstode oss, bägge parterna, att inte slå oss för bröstet och säga: vi äro utan skuld, det är motsidan som felat. Det är bättre att erkänna, att vi nog felat litet var. Och om det bor oväld på framtidens tunga, torde ock skulden komma att något rättvisare fördelas — jag tror inte, att det var den oväldiga framtidens talan herr Trygger förde. Bättre än dessa evinnerliga ömsesidiga anklagelser vore, synes det mig, att söka uppbringa en smula god vilja att hjälpas åt för att få försvarsfrågan i ett bättre läge. Bättre än att ständigt anklaga varandra för fel, som tvivelsutan begåtts, vore att försöka ärligt hjälpas åt att »bättra det som fordom brast».

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få fästa mig vid den omständigheten, att såväl i en del av pressen som i denna kammares debatt, efter vad det förefaller mig, vårt nuvarande sjöförsvar, enkannerligen vår nuvarande pansarflotta nedsatts på ett överdrivet sätt, som

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

kan innebära en dubbel fara. I går hörde vi, hur ivrig och omsorgsfull man på visst håll var, att ej för mycket av vårt försvarsväsende skulle visas inför främlingar. Man gick så långt, att man till och med fruktade för de följder, som kunde inträffa, om en främmande officer finge med uppmärksamhet följa ett infanteriregementes övningar. Jag vågar nu påstå, att ifall man skulle göra en sammanställning av de yttranden, som under några månader eller väl ett och annat år tillbaka fällts om Sveriges sjöförsvar och bristerna uti detsamma, och om detta skulle komma till en främlings kännedom, som kunde vara särskilt intresserad därutav, så skulle han få en alldeles oriktig och för oss måhända ganska riskabel uppfattning av det verkliga tillståndet. Det går dock ej an, mina herrar, att säga, att en pansarflotta, som består av 12 fartyg, av vilka de tre första kunna vara omstridda, i fråga om huruvida de ännu kunna anses duga uti första linjen — det beror ju i själva verket därpå, om den kostsamma ombyggnad som företogs för ett tiotal år sedan, var ett lyckat experiment eller ett misslyckat — men vilka för övrigt äro sådana, att efter allas medgivande intet fartyg borde utrangeras ur första linjen förrän år 1917 — det går ej an att säga att en sådan flotta skulle vara nära nog utan värde. När man så betänker, att under den tid, då pansarbåtsbygget först genom den första försvarskommitténs arbete och den då sittande regeringens åtgärd och sedan genom den nu sittande regeringens åtgärd och de nuvarande försvarsberedningarnas utredning fått anstå, vår flotta genom en hel del andra båters anskaffande ganska väsentligt ökats och dess stridsvärde i det avseendet väl obestriddigen stigit åtskilligt — om man, säger jag, betänker detta, då tror jag, att man kanske gjorde väl i att vara en smula försiktigare än man är, då man talar om vår flottas nuvarande värde. Men det, som gäller utåt, gäller ock å andra sidan i högsta grad inåt, mina herrar! Tro herrarna verkligen, att det skall vara möjligt att uppelda det svenska folket till uppoffringar för denna försvarsgren, ifall man framställer en flotta, som åvägabragts med så stora kostnader som Sveriges nuvarande pansarflotta, såsom mycket litet, ja, av vissa yttranden att döma, skulle man nästan kunna säga intet värd? Nej, för visso är det ej rätta sättet. Och för visso är det ej heller rätta sättet att hänvisa utan vidare, utan någon förklaring till det kapprustande, som stormakterna anställa med varandra. Ty var och en, som det minsta tänker sig in i den saken, måste ju inse, att Sverige ej kan ge sig in på något som helst liknande en kapprustning med en stormakt. Vad vi måste göra med avseende på vårt sjöförsvar det är, föreställer jag mig, att söka åvägabringa en möjligast enhetlig och välmotiverad uppfattning om huru långt detta sjöförsvars uppgift hos oss kan, med hänsyn till vårt geografiska läge, vår ekonomiska bärkraft o. s. v., sträckas, och att, sedan den saken är fastställd, se till, huru uppgiften på verksam-

maste sätt må kunna inom givna möjligheters ram lösas och så med glädje åtaga oss de offer, som bli nödvändiga.

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

Då de ärade reservanterna här ha upptagit motionen, visserligen ej i oförändrat skick, men i alla fall till största delen, så ha de, förmodar jag, utgått ifrån, och det står ju i överensstämmelse med hela deras åskådning, att här endast gäller att åska och att skaffa nytt — detta är det viktigaste av allt. Huruvida man sedan bör undanskjuta andra ändamål eller, huruvida man bör åvägabringa höjning i budgeten och således uttaga nya eller ökade skatter, det, förmodar jag, hör för dem ej hit. Vad som är av nöden, för att vi skola kunna känna oss lugna i försvarshänseende mena de, det skall utan vidare resonemang tillgodoses. Ja, här kommer man tillbaka till det, som vi så ofta ha stritt om. Om det vore så, att man kunde säga: nu, då vi bifallit denna reservation, kunna vi vara lugna, då ha vi gjort just vad vi böra göra på detta område — ja, om man verkligen kunde visa någon hållbar grund för ett sådant lugn, då vore det, förefaller det mig, en annan sak. Men i förhållande till de faror, som skulle kunna uppstå för vårt land, i händelse kriget bröte löst mot oss, förmodar jag, att även de ärade reservanterna vilja erkänna, att det vore ett mycket illa grundat lugn detta, och att det i själva verket, för att man skulle känna sig lugn, torde behövas ofantligt mycket mer. Vad är det då egentligen efter för princip, som de ärade reservanterna gåti? Ja, ibland heter det ju, att man skall följa de militära sakkunniga. Det ha nu ej reservanterna fullt gjort själva. Den militära sakkunnige, som även är reservant, har ju ej ens fullt följt sig själv utan ändrat sig något som reservant mot vad han som motionär yrkat. Men överhuvud lär det väl ändå ej vara möjligt, att ej de ärade reservanterna skulle nödgas erkänna, att också de på denna sak anlägga en ekonomisk synpunkt. De tänka: »Vi måste skaffa något mer. Huru mycket mer? — Ja, det där tycka vi ungefär är lagom.» Men lagom ur vad synpunkt? Ej ur försvarets synpunkt; det är otänkbart. En så låg tanke har jag ej om reservanternas uppfattning, att de skulle kunna anse det, utan uppenbarligen mena de ur den *ekonomiska* synpunkten. Men varför är deras uppfattning om den ekonomiska synpunkten riktigare än vår? Jag förstår det ej riktigt. Om de ärade reservanterna ville gå till botten i saken, skulle de finna, vad jag sagt förut i denna kammare — och jag upprepar det än en gång — att så länge som den svenska Riksdagen har suttit, ha alltid även försvarsfrågor i viss mån bedömts efter ekonomiska synpunkter. Man har hört de militära sökt sätta sig in i deras synpunkter, men, då det kommit till kritan, alltid gjort just det, som vi nu vilja, på ett systematiskt och till grunden gående sätt göra. Man har vägt de olika statsändamålen mot varandra, och så har man fattat beslut i saken.

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Nu säger en ärad talare: »Ja, men så där gör man ej i fråga om ålderdomspensioneringen». Det förefaller mig bra egenomligt, att ej denna ärade talare erinrar sig, att hela den nu pågående försvarsutredningen med sin ekonomiska grundval och alltsammans ju har en viktig orsak just däruti, att man börjat finna, att försvarsutgifterna stego så, att de kunde komma att växa oss alldeles över huvudet. Man fann detta, då man tänkte sig in i vilka statsändamål, som ännu ej voro tillgodosedda hemma hos oss, men som ovillkorligen måste tillgodoses; man fann detsamma, då man gjorde jämförelser med vad stater, som över huvud äro med oss jämförliga, kostat på sitt försvarsväsen i förhållande till sin totalbudget och andra statsändamål. Det vore väl då bra underligt, ifall man, när det just gällde att tillgodose ett av dessa nya ändamål, som ansågos *oundvikliga* att tillgodose, skulle ha sagt: nej, det här måste också in i försvarsberedningarna och beredas där.

En ärad talare, herr Clason, som hittills i sina angrepp på regeringen har åtnöjt sig med de fora, som denna kammares debatter och konstitutionsutskottet eller dess reservationer kunnat erbjuda — möjligen också pressen, det känner jag ej — har i dag rört sig på ett högre plan och ställt sjöministern och hans kolleger inför en högsta makts dom. Härtill vill jag blott säga, att såvitt jag har något rätt minne av vad barnaläran undervisat oss om, är det i alla händelser ej den fariseiska självgodheten som intar någon särskilt fördelaktig ställning inför denna högre makt.

En annan ärad talare yttrade, att han bra livligt önskat att få ett säkert uttalande om när försvarsberedningarna kunde sluta sina arbeten. Jag vågar ej ge honom ett sådant säkert uttalande. Jag kan blott säga honom det, att den första och den andra försvarsberedningen hunnit ganska långt i sina arbeten, och jag vill ingalunda underlåta att uttala min livliga förhoppning om att till nästa år arbetet skall kunna vara slutfört. Dock vågar jag ej giva honom något löfte eller någon försäkran. Det enda jag kan ge honom löfte och försäkran om, det är, att arbetet skall med all energi och all trägenhet bedrivas, såsom ju för övrigt varit fallet hela tiden.

Herr Trygger vände sig mot sjöförsvarsministern med en förebråelse därför, att han skulle ha uttalat någonting nedsättande eller förklenande gent emot denna kammares majoritet. Jag tror ej, att herr Trygger i det avseendet riktigt uppfattade herr sjöförsvarsministern. Jag är fullkomligt övertygad om, att han liksom samtliga hans kolleger ägnar denna kammares majoritet behörig aktning. Vad han uttalade, innebar ingalunda, som jag tror att herr Trygger tolkade det, någon missaktning — kanske använde han ett ännu starkare ord — för denna kammares majoritet och dess åskådningar, utan han sade helt enkelt,

*Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)*

att han skulle med jämnmod bära denna kammares beslut. Många olika meningar finnas mellan herr Trygger å ena sidan och mig och mina kolleger å den andra, men jag förmodar, att herr Trygger kan vara ganska ense med oss om, att de anfall, för hvilka sjöministern är utsatt snart sagt varje dag som går, äro av den beskaffenhet, att det kan vara lyckligt både för honom och regeringen, ifall han verkligen kan uppbjuda en viss grad av jämnmod för att bära allt detta.

Då jag därom yttrar mig, ber jag att få tillägga några ord. Jag har naturligtvis från början haft fullständig insikt om den svårighet, som möter för den institution, som med den nuvarande regeringens tillträde för första gången prövades här, nämligen civila försvarsministrar. Jag ber att herr talmannen icke må anse det såsom någon allt för stor avvikelse från ämnet för dagen, om jag med några få ord berör detta det egentliga överläggningsämnet närgränsande område. Jag vill tillåta mig att inlägga en bestämd gensaga mot den uppfattning, som man hörde uttalas i går, nämligen att det skulle tillkomma de civila försvarsministrarna att i en del fall, varpå exempel i går anfördes, uteslutande följa den militära myndighet, som hade yttrat sig. Jag har en helt annan uppfattning. Likaväl som det tillkommer alla dem, som fått kammarens förtroende att uti det ena eller andra utskottet förbereda ärendena, att väl lyssna till sakkunnigas yttranden men sedan söka efter bästa förstånd och plikt känsla pröva sakerna och komma fram till en egen ståndpunkt, likaväl och i högsta grad tillkommer detta Konungens rådgivare på försvarsväsendets område. Den uppfattningen ha de heller aldrig släppt, och de komma icke någonsin att släppa den, så länge som den nuvarande regeringen kommer att sitta, utan — man må nu säga det ena eller det andra från den ena eller andra sidan om civila försvarsministrar — så länge komma de att efter bästa förmåga, ansvarskänsla och plikt känsla pröva de ärenden, i vilka de skola råda Konungen.

Vad vidare särskilt det ärende, som vi nu förehava, beträffar, anser jag det vara en plikt, som icke alls är mig okär, att till herr Trygger och dem, som stå honom politiskt nära, göra en vördsam hemställan, att de alltid behagade komma ihåg, att den politik, som är förd på femte huvudtitelns område med avseende på fartygsbyggnader, är *hela* regeringens politik, och att *hela* regeringen bär det fulla ansvaret för denna politik. Följaktligen skulle det kanske kunna vara lämpligt att något mera fördela kulregnet, än man hittills gjort i det avseendet.

Herr Thyren: Såvitt hans excellens herr statsministern skulle åsyftat mig med sitt citat från gårdagens debatt, så ber jag att för andra gången i denna kammare få understryka, att vad jag sade i går rörde icke ett större eller mindre antal fall,

Anslag till
krigsfurtygs-
materiel.

(Forts.)

på vilka jag skulle hava anfört exempel, såsom hans excellens nu uttryckte sig, utan ett bestämt fall, varken mer eller mindre, nämligen undantag från bestämmelserna till skydd för *militära hemligheter*. Men jag övergår till den föreliggande frågan.

Såvitt jag kunde förstå, då jag uppmärksamt följde hans excellens statsministerns framställning i dess första del — de övriga delarne befattar jag mig icke med — kunde jag icke komma till annan resumé än ungefärligen denna. Han säger till oss motionärer: tro herrarne att vi skulle med denna åtgärd kunna känna oss fullt lugna i försvarsavseende? Nej, förvisso icke, svarar han, och även jag säger: nej, förvisso icke. Och så fortsätter han stillatigande — han yttrade det nämligen icke, men hans tankegång är tydlig — alltså är det berättigat att göra ingenting. Därför att vi icke kunna under utredningen finna på någonting, som gör oss fullt säkra i försvarsavseende, skola vi göra rakt ingenting. Jag kan icke gå med på den uppfattningen. Skola de av försvarsberedningarne föreslagna åtgärder i sinom tid göra oss »fullt lugna?» »Nej, förvisso icke!» Men meningen är väl ändå att åtminstone då komma från utredande till handling. — Jag vill säga, att hans excellens' svar på frågan icke är mera tillfredsställande än de föregående talarnes från hans parti, som hava mer eller mindre till besvarande upptagit samma fråga: varifrån hava herrarne hämtat detta fundamentala fel i den liberala politiken, detta påstående om ett nödvändigt samband mellan utredningen och uppskovet?

De föregående talarna voro något vidlyftigare, men allt vad de sade, särskilt herr Hellberg, och jag tror även herrar Ekman och Olsson, var egentligen detta, att sådant hade skett förut och därför skall det ske nu och hädanefter. Det finnes *hävd*, som den juridiska termen lyder, på att när utredning inom försvarsväsendet pågår, skall ingenting göras. Det må vara, att det finnes »hävd», men jag bestrider att detta skäl är tillräckligt avgörande. Herr Hellberg hade en formulering, som var något försåtlig — naturligtvis icke uppsåtligen. Han sade, att erfarenheten har visat, att det *måste* ske. Men jag ber herr Hellberg uppmärksamma, att det är en logisk skillnad mellan, att erfarenheten visat, att en sak skett, och att den visar, att den måste nödvändigt ske även för framtiden. Icke alla dumheter, som människor begå, äro sådana, att de måste nödvändigt och i evighet begå dem. Jag vill därför, utan att på något sätt ingå på frågan, om icke man bör, såsom herr Hellberg värtaligt betonade, här fördela ansvaret på andra än den nuvarande regeringen, framhålla, att har ett misstag begåtts, ha vi icke annat nu att göra, än att efter förmåga rätta det misstaget och en sådan ansvarsfördelning kan ej hindra mig att här inför landet uttrycka min mening om den ståndpunkt, som *denna* regering intog vid sitt tillträde, att koppla ihop den förnuftiga tanken om en ut-

redning genom folkets förtroendemän med den *absolut oförnuftiga* principen om uppskov under hela den tid utredningen varar. Skulle det vara någon *point d'honneur*, som hindrar regeringen att acceptera F-typen, så är den skyldig att finna upp någon provisorisk typ i stället. En *sådan* motvillighet mot just den typen, berättigar allraminst till att göra absolut ingenting.

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

Jag upprepar: kvintessensen av denna dags debatt är att det bestämt visat sig, att herrarne på motsidan icke anfört något som helst skäl — ty ett sådant är icke hävden — för att utredningen, denna *kanske* i framtiden fruktbärande tanke, på detta högst fatala sätt kopplats ihop med uppskovet.

Hans excellens herr statsministern Staaß: Jag vill blott erinra herr Thyré, att i fall han går litet tillbaka i riksdagshandlingarna, skall han finna en fullständig förklaring på det, som för närvarande synes honom som en gåta. Förhållandet är nämligen, att då vid 1911 års riksdag frågan om anslag till F-båten var före, opponerades däremot från den liberala sidan under framhållande, att själva typen stode i oupplösligt sammanhang med frågan om storleken av pansarflottan och vad därtill hörde. Herr Thyré erinrar sig kanske, att denna typ avser båtar, inemot två gånger så dyrbara som vår sista pansarbåt. Det är således tydligt, att i fall man under utredningstiden skulle vare sig börja bygga en F-båt eller hitta på någon ny typ och börja bygga en båt av den, så skulle man därigenom komma att föregripa utredningen, ifrån vår ståndpunkt nämligen, som hela tiden varit, att man måste hava en plan klar för sig, man måste veta, huru många båtar man skall bygga och på huru lång tid byggandet skall ske. Detta är orsaken, varför man icke ansett sig under utredningen kunna bygga en båt, om vars typ man icke på något vis vet, om den kan läggas till grund för flottans utveckling.

Jag förmodar, att jag därmed svarat på den fråga, som herr Thyré egentligen avsåg att göra. Skulle han återigen hava menat att även spörja, huru man kunde begränsa själva fartygsanslaget så mycket som skett i den kungliga propositionen, så måste jag erinra om, att, såsom jag nyss framhöll, hela utredningen har en av sina grundorsaker i den farhåga för de växande försvarsutgifterna, varav man på goda skäl gripits. Vid sådant förhållande är det tydligt, att, sedan utredningen är börjad, man icke under densamma har någon benägenhet att öka upp försvarshuvudtitlarna, och vid sådant förhållande tillhör det uppenbarligen den, som menar, att avsättningen är för liten, att påvisa vilka av de statsverkspropositioner å femte huvudtiteln tillgodosedda ändamål, som borde hava eftersatts för att göra avsättningen till fartygsbyggandet större.

Herr Östberg, Johan: Jag kan icke underlåta att säga några ord med anledning av den fråga, som hans excellens herr

Anslag till
krigsfartygs-
materiel.
(Forts.)

statsministern ställde till kammarens ledamöter: tror ni, att ni kunna känna er lugna, i fall detta anslag nu beviljas, eller måste det icke vara så, att vad vi än kosta på försvaret, så kunna vi aldrig känna oss lugna? Han tyckes själv ha den senare meningen. Men om så är, så skola vi ej heller, då försvarsberedningarna omsider kommit med ett förslag, och det blir genomfört, kunna känna oss lugna.

Jag ber dock att här få uttala, att jag känner mig *mera* lugn, om jag beviljar detta anslag, som nu av reservanterna begärts, än om jag icke gör det. Jag känner mig lugn av den anledningen, att härigenom dock, såsom under debatten påvisats, Sveriges flotta vidmakthålles, under det att den nu, trots all talets konst, dock icke underhålles. Det är klart, att frågan om vårt försvar har sin ekonomiska sida. Hans excellens statsministern framhöll här, såsom ofta tillföre, att det är fara för att försvarsutgifterna skulle växa oss över huvudet, och det är detta man måste avvärja, säger han. På andra huvudtitlar är man dock icke så rädd för den tillväxt, som ett framåtgående samhälle alltid för med sig. Jag vill slutligen mot detta herr statsministerns yttrande sätta den tyske rikskanslerens nu över världen spridda ord: »Historien ger icke något exempel på, att ett folk gått under genom vad det offrat på sitt försvar, men historien har många exempel på, att folk gått under genom vällevnad och underlåtenhet att sörja för sitt försvar.»

Just därför att jag känner mig lugnare genom att rösta för reservationen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Hellberg: Då herr Thyren varit så vänlig och visat försvarsberedningarna en genväg mellan utredningen och F-båten, skulle jag vilja be honom öka sin vänlighet genom att fråga någon marinmilitär auktoritet, exempelvis sin gode vän herr Hans Ericson, om en sådan improvisation av en pansarbåt verkligen kan göras i en handvändning.

Herr Thyren: I så fall hava beredningarna den enkla utvägen att taga F-båten.

Sedan överläggningen förklarats slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Kvarnzelius* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid punkten 13 av statsutskottets utlåtande nr 5 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 55.

Punkterna 14—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

I två till utskottet remitterade motioner, väckta den ena (nr 1) inom Första kammaren av greve *A. Wachtmeister* och den andra (nr 4) i Andra kammaren av herr *O. Holmdahl*, hade hemställts, att Riksdagen ville till utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona i huvudsaklig överensstämmelse med ett av marinförvaltningen år 1912 uppgjort förslag på extra stat för år 1914 bevilja ett anslag av 688,500 kronor.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion (nr 3) hade herr *U. Leander* hemställt, det Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vilken omfattning kronovarvet i Karlskrona borde ombyggas och utvidgas för att kunna i vidsträcktaste mån tjänstgöra vid nybyggnader av pansarbåtar och andra krigsfartyg, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ytterligare hade till utskottet remitterats två likalydande motioner, väckta den ena (nr 41) i Första kammaren av herr *A. C. Lindblad* och den andra (nr 42) inom Andra kammaren av herr *J. A. Ingvarsson m. fl.*, däri hemställts, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning rörande Karlskrona örlogsvarvs modernisering och ställande under civil ledning, administrativt och i de delar, där så lämpligen kunde ske, även tekniskt, i syfte

*Om utredning
rörande
Karlskronas
örlogsvarvs
utvidgning
och moderni-
sering.*

Om utredning rörande Karlskrona örlogsvarvs utvidgning och modernisering. att å varvet utföra erforderligt nybyggnads- och underhållsarbete för flottan, liksom, i den mån så kunde ske, annat jämförligt arbete, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

(Forts.) Utskottet hade i förevarande punkt på anförda grunder hemställt,

a) att Riksdagen måtte med anledning av herr Leanders ifrågasvarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte föranstalta om erforderlig utredning rörande Karlskrona örlogsvarvs utvidgning och modernisering, i syfte att å varvet skulle kunna utföras nybyggnader av pansarbåtar och andra krigsfartyg, samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

b) att herrar greve Wachtmeisters och Holmdahls ovan omnämnda motioner icke måtte av Riksdagen bifallas; samt

c) att ej heller herrar Lindblads och Ingvarssons förenämnda motioner måtte vinna Riksdagens bifall.

Greve Wachtmeister, Axel: Jag har begärt ordet allenast för att till statsutskottet uttala min tacksamhet för och min fulla tillfredsställelse med det svar på min motion, som utskottet givit i föreliggande motivering och hemställan om utredning. Jag har naturligtvis aldrig på allvar vågat förutsätta, att Riksdagen skulle utan vidare bifalla det i motionen begärda anslaget till varvets utvidgning, men jag har dock ansett riktigare att motionen skall vara rustad för alla eventualiteter. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 25—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Om anskaffande av ett batteri svåra haubitser m. m. åt Karlskrona fästning. I en inom Första kammaren av herr V. Olsson väckt motion, nr 25, ha hemställts, att Riksdagen ville bevilja ett anslag av 2,200,000 kronor, därav hälften eller 1,100,000 kronor för år 1914, till skyndsamt anskaffande av ett batteri svåra haubitser och två smärre batterier snabbeldspjäser i Karlskrona fästning, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att under loppet av innevarande

år av sistnämnda belopp förskottera erforderliga medel för arbetets påbörjande snarast möjligt.

Utskottets yttrande härom lydde sålunda:

»Utskottet, som anser, att de åtgärder, vilka kunna finnas erforderliga för ett tillfredsställande ordnande av det fasta kustförsvaret, böra behandlas i ett sammanhang, finner sig därför icke nu kunna tillstyrka motionärens förslag, utan hemställer, att herr Olssons ifrågavarande motion icke må av Riksdagen bifallas.»

Vid föreliggande punkt hade reservation avgivits av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *P. O. L. Klingspor*, herrar *G. M. H. Ekelund* och *H. H. K. Ericson*, greve *C. B. Hamilton* samt herrar *H. Andersson*, *G. Odqvist* och *H. Lenke*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som inhämtat närmare upplysningar i frågan, anser de av motionären påpekade förhållandena vara av så betänklig art, att åtgärder för att åstadkomma rättelse av desamma med det allra snaraste böra vidtagas, och hemställer därför, att Riksdagen må med bifall till herr Olssons ifrågavarande motion bevilja ett anslag av 2,200,000 kronor, därav hälften eller 1,100,000 kronor för år 1914, till skyndsamt anskaffande av ett batteri svåra haubitser och två smärre batterier snabbeldspjäser i Karlskrona fästning, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att under loppet av innevarande år av sistnämnda belopp förskottera erforderliga medel för arbetets påbörjande snarast möjligt.»

Friherre Gripenstedt: Utskottets majoritet har avstyrkt den föreliggande motionen, men nio ledamöter av utskottet hava reserverat sig. Jag vet, att ännu flera ledamöter av utskottet hyste sympatier för motionen, ehuru de icke antecknat sig såsom reservanter.

Nu kan man ju göra den frågan: huru kunna reservanterna utan vidare utredning på grund av en enskild motion tillstyrka anslag till en sådan detalj, och en så dyrbar detalj som det här är fråga om? Kan icke möjligen utskottet ha rätt i sitt uttalande, att ordnandet av det fasta kustförsvaret bör ses i ett sammanhang, och att möjligen andra saker äro viktigare? Svaret på denna fråga, om den skulle göras, lämnas i reservationens korta motivering:

»Utskottet, som inhämtat närmare upplysningar i frågan, anser de av motionären påpekade förhållandena vara av så betänklig art, att åtgärder för att åstadkomma rättelse av desamma med det allra snaraste böra vidtagas.»

Ja, de upplysningar som vi erhöilo voro verkligen sådana, att man icke kan annat än tillstyrka bifall till motionen efter min mening. Dessa upplysningar kan jag ju här på denna

Om anskaffande av ett batteri svåra haubitser m. m. åt Karlskrona fästning.
(Forts.)

*Om an-
skaffande av
ett batteri
svåra hau-
bitser m. m.
åt Karlskrona
fästning.*

(Forts.)

plats icke omtala, men så mycket anser jag mig böra nämna, att befälhavande amiralen i Karlskrona gjort framställning om åtgärder i precis samma syfte som motionären, att denna framställning remitterades till chefen för marininstaben, som tillstyrkte den, och likaså chefen för kustartilleriet, och jag tror att dessa myndigheter anse de föreslagna batterierna vara bland de saker, som äro mest nödvändiga för tillfället. Att det finnes en hel hop annat, som brister, säger sig självt, men det är intet skäl, såvitt jag kan finna, att avslå detta ifrågavarande förslag.

Om man letar rätt i gamla kommittéluntor torde man möjligen kunna finna andra förslag, avseende en annan ordningsföljd för befästningarnas iståndsättande men även förutsatt att dessa förslag voro riktiga då, är det icke sagt, att de äro det nu. Tiderna förändras och vapentekniken går framåt i hög grad, så att vad som t. ex. möjligen sagts i ett fästningskommittébetraktande av 1897 har icke längre någon giltighet.

Nu får jag erkänna, att även för egen del är jag i allmänhet betänksam när det gäller att tillstyrka enskilda motioner av detta slag. Men när Kungl. Maj:t icke gör vad som erfordras, *måste* det gås motionsvis tillväga. I andra länder både stora och små, monarkiska och republikanska, är det regeringarna som gå i täten och yrka på stärkande av försvaret till lands och sjöss. Så är det icke här. Det har förut under dagens lopp talats om, att försvaret råkat i en återvändsgränd och icke gått framåt. Vissa talare från motsidan hava velat göra gällande, att detta skulle bero på föregående regering. En talare på värmlandsbänken sade, att vi visserligen kommit i en återvändsgränd, men det är icke värt att forska var skulden ligger eller tala om den saken. Ja, det tror jag nog från hans partis sida kan vara riktigt. Jag tror, att om man forskar litet närmare efter var skulden ligger till att försvaret icke blivit tillgodosett även under den föregående regeringen, skall man lätt få svar. Det tror jag icke kan vara någon svårighet alls därvidlag. Jag erkänner mycket gärna, att det gjordes mycket litet positivt under den föregående regeringen också. Men, som sagt, var mesta skulden ligger kan man icke vara i tvivel om. Däremot — om den nuvarande regeringen verkligen är besjälad av en sådan försvarsvilja som den nu säger sig vara — vore det för den en lätt sak att bringa försvaret i ordning, ty den opposition, som finnes mot den nuvarande regeringen, gör icke opposition för oppositionens skull utan skulle med glädje understödja varje förslag till försvarets verkliga stärkande. Men jag vill tillägga, att om sådant icke sker, då bör ansvaret för försummelsen ligga där det bör ligga och de, som icke äro med om ett sådant förhållande, böra vara fritagna från skuld därutinnan. För min del vill jag icke att försvaret skall tillbakasättas, och den åtgärd det nu är fråga om för Karlskrona

tror jag är av ganska stor vikt och betydelse, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Valerius: Denna fråga är av den betydelse, att jag anser mig hava rätt att taga kammarens uppmärksamhet åt Karlskrona i anspråk en stund.

Om anskaffande av ett batteri svåra haubitsar m. m. åt Karlskrona fästning.
(Forts.)

Jag hade i fjol, när femte huvudtiteln behandlades i Andra kammaren, tillfälle att där åhöra en del av diskussionen, och särskilt kom jag att fästa mig vid ett yttrande av herr Martin: »Herr sjöministern nämnde något om kustfästningarna. Jag vill rekommendera herrarna att göra en nedresa till Karlskrona och besöka den fästning, som skall försvara vår största örlogshamn, och när ni det gjort, vill jag gärna fråga dem, som varit där, om ni blivit övertygade om, att den fästningen verkligen kan fylla den uppgift, som vi hittills trott den skulle kunna fylla. Jag kan icke ingå i några detaljer, men ett faktum är, att vi måste se efter, huruvida icke denna del av försvaret försumrats åtskilligt».

Detta yttrande kom för mig som en fullständig överraskning. Saken är den, att jag vuxit upp i en trakt i närheten av Karlskrona, därifrån sedan hundratals år tillbaka manskapet i Karlskrona rekryterats. Under min uppväxttid hörde jag så ofta folket där nere tala om, vilket utomordentligt starkt fäste Karlskrona var. Det var ett sannskyldigt bålverk för vårt land, det var, som någon sade, Sveriges Gibraltar. Emellertid fick jag i höstas tillfälle att resa till Karlskrona och alltså följa herr Martins uppmaning. Jag fick ock bese den del av fästningen, som en var svensk har rättighet att se, och jag får säga, att vad jag där erfor tillfullo bekräftade herr Martins utsägo och farhågor. Och det var just under den tiden, då det s. k. världsläget var som allra mest kritiskt. Om jag nu ber att få nämna litet, av vad jag såg och erfor, vill jag förutskicka den anmärkningen, att jag icke alls ämnar träda den s. k. militära sekretassen för nära; men jag anser å andra sidan, att allt sådant i fråga om vårt kustförsvar, som utländernarna, som våra eventuella motståndare hava tillfälle att taga kännedom om och kunna sluta sig till, sådant äro vi icke berättigade att hålla hemligt för Sveriges folk, och allra minst äro vi berättigade att hemlighålla det i Sveriges Riksdag, utän det är nog folkets rättighet att få veta, hurudant tillståndet verkligen är i synnerhet om utländernarna veta det, och det kunna vi nog vara övertygade om, att de göra.

I motionen har påvisats, att fästningens svåraste kanoner utgöras av de 6,25 cm:s pjäser, som för en 25 år sedan kommo till, och dessa skola nu försvara fästningen emot moderna krigsfartyg. Det är allmänt känt, att dessa fartygs artilleristiska effektivitet, sedan kanonerna där nere sågo dagens ljus, har fem-

*Om an-
skaffande av
ett batteri
svåra kan-
bitser m. m.
åt Karlskrona
fästning.
(Forts.)*

tondubblats. Jag är ju icke fackman, men dessa uppgifter äro stödda på vad fackmän hava upplyst om. Härtill kommer, att stridsfartygen fått sitt skyddsmedel, pansaret, på senare åren betydligt stärkt och förbättrat, under det att fästningens kanoner under årens lopp genom övningar blivit förslitna, så att deras effektivitet måste vara betydligt nedsatt. Härtill komma säkerligen andra omständigheter, som här icke kunna framdragas, men som jag antar måste hava bringats till statsutskottets kännedom, vadan utskottsreservanterna förvisso haft de allvarligaste skäl för sitt påstående, att dessa nu påpekade förhållanden äro *av så betänklig art, att åtgärder för att åstadkomma rättelse av desamma med det allra snaraste böra vidtagas.* Av betänklig art. Ja, vad betyder det annat än vad man lätt kan sluta sig till, nämligen att Karlskrona fästning näppeligen kan försvaras. Och vad betyder det? Där ligger en talrik besättning. Den måste vara medveten om detta tillstånd. Må vi tänka oss, huru moraliskt nedtryckande detta, om krig bryter löst, måste verka på fästningens försvarare. Och framför allt måste vi se saken i samband med fästningens betydelse för flottan. Det är naturligtvis, som ställningen nu är, en småsak för en fiende att stänga in den flotta, som finnes innanför fästningens kanoner. Man kan invända, att i orostider eller när faran kommer skall icke vår flotta ligga innanför Karlskrona fästning; men då ber jag att få påpeka, att just i höstas under den mest kritiska tiden låg innanför denna fästning hälften av vår flotta.

Vad skulle det betyda för flottan i händelse av krig, även om denna befinner sig på annat håll, om svenska folket en morgon vaknar vid underrättelsen om, att Karlskrona är i fiendens våld? Det finnes någonting, som på sjömilitäriskt språk kallas för operationsbaser. Jag har icke mycket förstånd om, vad detta egentligen är; men det vet jag, att dessa operationsbaser äro utav den betydelse för den sjögående flottans effektivitet, att utan dem är denna flotta ur spelet. I Karlskrona skall vid krigsfara vår flotta eller åtminstone en del av densamma utrustas, och där skola fartygen kunna löpa in för att komplettera sina förråd. Herrarna hava sett en kungl. proposition, som vi fingo på bordet i går. Där talas litet om utvidgning av koldepäerna i Karlskrona, och med ledning av densamma kan man lätt räkna ut vad ensamt kolförråden i Karlskrona betyda, om vi värdera dem i pengar. Men i händelse av krig kan icke deras värde bedömas efter penningvärdet. I Karlskrona skola fartygen kunna gå in för att reparera. Där finnes en präktig docka; det finnes icke många sådana på vår långsträckta kust. Vidare skall flottan där kunna avlämna de sårade, skaffa sig friska besättningar o. s. v. Det ena med det andra gör, att förloras denna operationsbas, är det säkert, att vår flotta kommer vid ett eventuellt krig att

spela en ganska obetydlig roll, om den ens kommer att spela någon roll alls.

Dessutom måste vi tänka på, vilken fara det är för vår neutralitet, att vår främsta örlogshamn, denna ypperliga hamn, saknar erforderligt skydd. Så reservanterna hava för visso rätt, när de säga, att dessa omständigheter äro *av betänklig art*.

Utskottets majoritet har emellertid avstyrkt motionen, och det finnes ju en motivering därför, men jag skall först be att få stanna litet inför vad som *icke* är sagt i motiveringen. När det har gällt motionerna om anskaffande av fartygsmateriel, har utskottet erinrat om de sittande försvarsberedningarna och att man icke finge föregripa deras utredning. Här har utskottet icke nämnt någonting om försvarsberedningarna, och jag förmodar, att utskottet hårtill haft grundade skäl och alltså medgivit vad som yttrats i motionen, att denna frågas avgörande icke torde behöva bero av försvarsberedningarnas utredning. Ty skulle man t. ex. börja tvista om typen för kanonerna, den frågan är avgjord, därom kunna herrarna förvissa sig hos marinstaben och marinförvaltningen; eller skulle man möjligen icke våga lita på de uppgifter, som lämnas i motionen angående kostnaderna för den nödvändiga nya bestyckningen. Att uppgiften därom är riktig, därom kan även marinförvaltningen lämna intyg. Man skulle kunna invända, att det har dock så många gånger talats om, att man kanske kommer att flytta flottans huvudstation till en annan plats. Låt så vara, men i alla fall behöver flottan i Karlskrona en station, även om denna icke är huvudstation. Men låt så vara, att man även skulle slopa Karlskrona som örlogstation, så är dock Karlskrona hamn av den beskaffenhet, att den för neutralitetens bevarande måste vederbörligen skyddas. Och även om man skulle gå så långt, att man tänkte slopa hela vårt sjöförsvar, för övrigt, så tror jag ändå vi kunna säga, att pengarna för anskaffning av nu ifrågavarande bestyckning, icke äro bortkastade, ty vilka resultat man än kommer till genom alla dessa utredningar, så äro vi väl ändå ense om, att huvudstaden skall skyddas, och det måste väl ske även genom ett kustförsvar, och dessa kanoner äro då flyttbara.

Sedan skall jag be att få övergå till vad utskottet *säger* i motiveringen. Det säger, att de åtgärder, vilka kunna befinnas gagneliga för ett tillfredsställande ordnande av det fasta kustförsvaret, böra behandlas i ett sammanhang. Det där är ju alldeles riktigt sagt som en allmän fras, men i fråga om just det nu föreliggande fallet bestrider jag riktigheten av utskottets motivering. Jag skall be att få tala i liknelse. »I ett sammanhang» skall allt behandlas. Vi kunna tänka oss, att det icke precis vore fråga om sjöförsvaret utan om någonting annat. Det kunde ju t. ex. vara fråga om en bankinrättning. Banken kan hava flera valv, i vilka förvaras stora dyrbarheter. Naturligtvis har man

Om anskaffande av ett batteri svåra hanbitser m. m. åt Karlskrona fästning.

(Forts.)

Om an-
skaffande av
ett batteri
svåra hau-
bitser m. m.
åt Karlskrona
fästning.
(Forts.)

sörjt för säkerhetsanordningarna så att det finnes lås för alla valven, och särskilt har man varit mån om att skaffa ett pråktigt lås för det valv, som gömmer några av bankens största dyrbarheter. Så visar det sig, att detta lås under tidernas lopp blivit så förslitet och att det för övrigt är i olag, så att ett inbrott lätteligen kan göras, vartill kommer att denna omständighet är bekant icke blott för bankens tjänstemän utan även för den stora allmänheten. Jag undrar, huru man skulle bedöma den bankledning, som, när detta anmälades för densamma, säger: »Ja det är visserligen sant, att låset är dåligt, men vi hava funderat på att lägga om och ordna skyddet för banken och valven i dess helhet. Vi vilja icke taga en detalj för sig, utan allt skall göras i ett sammanhang; frågan måste närmare utredas, det dröjer en tid till dess utredningen är klar, och under tiden måste vi vänta även med detta lås.» Och så sker under väntetiden ett inbrott. Jag vill icke lyckönska bankledningen, när vid den blivande bolagsstämman det blir fråga om dechargen. — Det synes mig som om här skulle vara någonting liknande. Karlskrona fästning är dock ett av rikets förnämsta lås, och här äro påpekade allvarliga brister just i detta lås. Nu är det fråga om att vänta ty naturligtvis, i fall motionen icke vinner bifall, dröjer det väl ännu ett år innan saken kan komma före och bristerna avhjälpas. Ett år, det har så många gånger talats om, att vi här i Sverige länge levat på nåd, och det göra vi visserligen än i dag, men det *kan* hända, att det året, som nu obegagnat kommer att gå förbi, om utskottets hemställan vinner Riksdagens bifall, blir just det året, under vilket Sveriges nådatid löper ut. Jag ber att få erinra kammaren om, att under årets remissdebatt yttrade statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet: »Det gives många brister i vårt sjöförsvär, som behöva fyllas, om det över huvud skall kunna anses vara effektivt, brister, som icke kunna avhjälpas genom det påyrkade byggandet av pansarfartyg», och i samband härmed upplyste statsrådet om att han funnit flere av de anslagsäskanden, som framlagts, särskilt beträffande kustartilleriet, *i högsta grad behjärtansvärda*. Det är icke många gånger som sjöministern från det parti jag tillhör fått höra något ord av tack. Jag skall be, fast han själv icke är här närvarande, att ändå få till protokollet uttalat ett ärligt tack till honom för det erkännande han här har givit. Det är alldeles säkert, att i fråga om vårt fasta kustförsvär är det mycket, som under de gångna åren försummats, men kanske det skulle vara just den civila sjöförvarsministerns stora uppgift att påpeka detta.

Herr Kvarnzelius yttrade i dag, att vi borde väl ändå söka få försvarsfrågan upp på ett sådant plan, att den skulle kunna lösas i samförståndets tecken. I samband därmed vill jag erinra om några ord, som sjöministern yttrade under remissdebatten, då han talade om partiväsen och fosterlandskärlek och tillade, att

visserligen kunna vi tvista om vägarna, men om målet äro vi nog alla ense. Jag vill sätta de orden och herr Kvarnzelius ytt-
rande här i dag tillhoppa, och så vill jag tillfoga, att fosterlands-
kärleken skall mätas efter storleken av de offer, som den är
mäktig att bringa, även offret av förutfattade meningar. Denna
nu föreliggande fråga är av allvarligaste slag. Bristerna, som
påpekats, äro av betänklighets art. Det är ingen partifråga. Motion-
ären är en av de obetydligaste i sitt parti, och om motionen får
framgång eller faller, det betyder med hänsyn till partierna och
ställningen emellan dem absolut ingenting. Bland reservanterna
saknas ock två högermän. Det är alltså tydligt, att det icke är
en partifråga. Den beröres icke heller av försvarsberedningarna.
Skulle icke den frågan möjligen kunna få höjas upp på det planet,
att den får lösas i samförståndets tecken? Kanske skulle det då
ock gälla ett offer för en eller annan, även från det moderata
partiet; men med hänsyn till just önskvärdheten av att få lösa
denna fråga i samförståndets tecken, skulle vi icke kunna göra
det offret?

*Om an-
skaffande av
ett batteri
svåra hau-
bitser m. m.
åt Karlskrona
fästning.
(Forts.)*

Mina herrar! Utanför dessa murar håller våren på att göra
sitt intåg, men här inne råder sedan alltför länge blott isande
vinterkyla. Jag vågar med hänsyn till den nu föreliggande frå-
gans vikt och betydelse för hela vårt land och dess försvar hem-
ställa, huruvida vi icke skulle kunna lösa den frågan i just sam-
förståndets tecken. Finge så ske, kanske det skulle kunna bliva
ett litet värförebud till, att islossningen icke är alltför långt borta,
den islossning i vårt politiska liv, som jag är säker på att vi
allesammans nog längta efter, och som hela vårt folk så väl be-
höver få uppleva.

Jag ber samtliga herrarna, jag ber om bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Den siste ärade talaren
yttrar sig så vackert, att det nästan är smärtsamt att behöva
vända sig mot honom, men jag anser mig ändå pliktig att göra
detta. Här har en enskild motionär, utan att komma med
någon närmare utredning, föreslagit, att Riksdagen skulle bevilja
2,200,000 kronor, varav 1,900,000 kronor till anskaffande av ett
batteri tunga haubitser och 300,000 kronor till smärre snabbelds-
pjäser i Karlskrona fästning. Statsutskottets majoritet har icke
vågat sig på att på grund av denna framställning från en enskild
motionär tillstyrka Riksdagen att på rak arm bifalla denna hem-
ställan, på samma gång jag är förvissad om, att *samtliga* ledamöter i statsutskottet, efter den redogörelse, som vederbörande
chef för kustartilleriet lämnat, fått den uppfattningen, att det där
nere i Karlskrona är rätt dåligt beställt med fästningsanordning-
arna. Jag och flera andra av statsutskottets ledamöter, fingo vid
nämnda redogörelse den bestämda uppfattningen, att vad man i
Karlskrona i främsta rummet behöver icke är kastbatterier utan

*Om an-
skaffande av
ett batteri
svdva hau-
bitser m. m.
åt Karlskrona
fästning.
(Forte.)*

flackbanepjäser. Haubitser kunna endast användas mot fartyg, som ligga stilla, men mot en flotta utanför Karlskrona, som håller sig i rörelse eller vill forcera inloppet, äro kastpjäser icke av synnerligen stort värde. När fartygen komma tätt inpå, blir projektilbanan så hög, att projektilerna från dessa kastpjäser endast få ringa träffsäkerhet, vilket måste anses vara ett högst betydande men i fråga om effektiviteten av detta vapen.

Vid den redogörelse, som lämnades i vederbörande avdelning av denna fråga, framkommo onekligen saker, som tyda på, att försvarsanordningarna vid Karlskrona och måhända även vid andra av våra kustbefästningar är en sak, som i synnerligen hög grad har blivit försummad. Men detta är en stor och vittomfattande fråga, och denna försummelse daterar sig icke från i går eller från ett eller annat år tillbaka. Det är redan 10 år sedan dåvarande general Centervall fäste Kungl. Maj:ts regerings uppmärksamhet på den saken, och det är, såsom en representant i utskottet sade, minst fyra regeringar, som suttit på samma obefästade position! Man kan sålunda icke säga, att den framställning, som här kommer, och de brister, som här påpekats, innebära ett angrepp eller en anmärkning särskilt mot den nu sittande regeringen, utan de försummelser, som på detta område ägt rum, hava flera låtit komma sig till last. Nu är detta naturligtvis ingen anledning i och för sig, varför man skulle avslå framställningen. Men om man har den uppfattningen, att det här gäller att se till, hur man på bästa och effektivaste sätt skall kunna tillgodose vårt kustförsvar, är det tydligt, att man måste taga i överbägande, huruvida man vågar sig på att utan förberedande utredning och endast på grund av, att en enskild motionär här kommer med framställning, säga: detta är vad vi i främsta rummet behöva. Detta så mycket mer, som man, när man inom utskottet får redogörelse för förhållandena, får det intrycket, att det är andra försvarsanordningar där nere i Karlskrona, som man i mycket högre grad behöver.

Nu vill jag bara till detta foga, att jag uppskattar till fullo motionärens goda vilja härvidlag, och jag har likaså all aktning och respekt för reservanterna, vilkas varma försvarsvilja här kommit till uttryck; men jag förmodar, att även de, som äro besjälade av den mest varma försvarsvilja, ändå måste taga någon hänsyn till, att man, när man bedömer sådana här saker, får väga det ena mot det andra. Och jag tror, att den erinran, som häromdagen gjordes från ett mycket auktoritativt håll mot en rubbning på en tullsats, som skulle innebära en rubbning av finanserna och av statsbudgeten, jag tror, säger jag, att den synpunkten bör även i detta fall i någon mån tillmätas betydelse.

Det är dock här fråga om en utgift uppgående till 2,200,000 kronor, och när det gäller en så pass stor summa, synes det mig, att man bör vara övertygad om, att när man anslår dessa medel,

det skall vara till de ändamål, som äro i *främsta rummet* av nöden påkallade. Jag har icke fått den övertygelsen, att detta är förhållandet med ifrågavarande av motionären begärda anslag, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om anskaffande av ett batteri svåra haubitsar m. m. åt Karlskrona fästning.

(Forts.)

Herr Ericson, Hans: Med anledning av den senaste ärade talarens yttrande, att den utredning, som låg bakom motionärens förslag, måhända icke var så fullständig ber jag att få nämna, att för utskottet har nog förebringats fullständig utredning i detta avseende, som har bakom sig icke allenast befälhavande amiralen i Karlskrona utan även chefen för marininstaben och chefen för fortifikationen. Beträffande hans yttrande, att här snarare vore behov av långskjutande flackbanepjäser i stället för kastpjäser, därför att kastpjäserna icke vore lämpliga att använda mot fartyg under rörelse, ber jag att få nämna, att kastpjäserna numera äro avsedda att användas även mot fartyg under rörelse och att man numera har sådana metoder för skjutningen med kastpjäser, att den får avsedd verkan även på mycket långa håll.

Beträffande invändningen, att kastpjäser icke skulle vara bra på nära håll, ber jag att få erinra den ärade talaren om, att den framstående representant för kustartilleriet, som var uppe och talade om saken i avdelningen, angav att läget på batteriet skulle bliva så undandraget, att det kunde användas på kortaste håll, för vilket det var avsett.

Jag skulle också vilja påpeka det förhållandet, att det är under de senaste åren, som utvecklingen av fartygsartilleriet gått framåt med så stora steg, att därigenom den bestyckning, som för närvarande finnes i Karlskrona har konnitet i sådant läge, att den kräver förstärkning med mera långskjutande pjäser. Men det förhållandet är ingalunda enbart gällande här i landet, utan det gäller, såvitt jag vet, för alla kustbefästningar i hela världen. Och jag erinrar om ett yttrande, som kunde läsas i pressen häromdagen angående Oscarsborgs fästning i Norge, som försvarar inloppet till Kristianiafjorden. Man påvisade där, att den fästningen icke kan fylla sin uppgift på grund av vapentechnikens utveckling, utan att det erfordras ett anslag av 3,000,000 kronor för att försätta den i modernt skick igen. Det är således icke något särskilt märkvärdigt med våra befästningar, att de icke äro fullt moderna. När de tingo sina pjäser voro de nog ganska tillfredsställande.

Jag tycker för min del, att det skulle vara synnerligen förmanligt, om man kunde få denna fråga avgjord förmedelst bifall till motionärens framställning så fort som möjligt, så att den frågan vore undan, när försvarsberedningarna bliva färdiga, och så att den utgiften då icke behövde belasta budgeten. Jag erinrar om, att bemanningen för dessa föreslagna fort icke skulle

*Om an-
skaffande av
ett batteri
svåra hau-
bitser m. m.
åt Karlskrona
flötning.*

(Forts.)

behöva nyuppsättas, ty såsom det framställdes för statsutskottet, skulle vissa andra batterier bliva obehövlige, när dessa batterier kommit till stånd.

Nu är det alldeles ovedersägligt, att det fasta kustartilleriet har mycket stor betydelse för flottans rörelsefrihet till och från flottans stationer och att det därför är av stor vikt, att försvarsanstalterna där äro sådana, att flottan icke vare sig in- eller utestänges.

Nu har herr statsrådet i remissdebatten yttrat, att kustartilleriets krav fått stå tillbaka, och han har framhållit, att det icke varit opportunt att taga fram dem. Jag skulle i denna fråga vilja rättfärdiga marinmyndigheterna genom att meddela denna kammare, att redan i oktober 1911 gjorde marinförvaltningen en framställning till Konungen om att få »närmare föreskrift beträffande de åtgärder, som i fråga om behövlige förstärkningar vid rikets kustfästningar i första hand böra anses erforderlige, så att ämbetsverket sedermera må kunna inkomma med förslag till äskande av medel för dessa arbeten».

Det blev intet svar på denna skrivelse, och marinförvaltningen erinrade sedermera, år 1912, om skrivelsen och att ämbetsverket icke fått något svar, som kunde medgiva för det att komma med framställningar. Således tror jag icke, att man får skylla på marinmyndigheterna i detta avseende, ty de hava nog velat.

Jag skulle således till slut vilja ansluta mig till motionärens hemställan här, att kammaren ville bevilja anslaget. Det är ju intet, som kan sägas vara en partipolitisk fråga, utan tvärtom är det en sak, som alla böra kunna enas om, att vi nu böra giva det fasta kustförsvaret, som förvisso fått stå tillbaka under senare år, åtminstone vad det i Karlskrona behöver, för att någorlunda nöjaktigt kunna fylla sina uppgifter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av greve Fredrik Wachtmeister m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 45—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

*Om upp-
rensning av
det s. k. Östra
inloppet till
Karlskrona
m. m.*

I en inom Första kammaren av greve A. Wachtmeister väckt motion (nr 2) hade hemställts, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till snarast möjligt slutförande av den av Kungl. Maj:t år 1906 igångsatta utredningen om lämpligheten och möjligheten av upp-

rensning av det s. k. Östra inloppet till Karlskrona och därefter för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i denna punkt på anförda grunder hemställt, att greve Wachtmeisters ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid nu föredragna punkt hade reservation avgivits av friherre J. T. Gripenstedt, greve P. O. L. Klingspor, herr H. H. K. Ericson greve C. B. Hamilton, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att greve Wachtmeisters ifrågavarande motion måtte av Riksdagen bifallas.

Om upprensning av det s. k. Östra inloppet till Karlskrona m. m.
(Forts.)

Greve Wachtmeister, Axel: Herr talman! Utskottet säger i sitt utlåtande bland annat: »Utskottet, som delar motionärens uppfattning om önskvärdheten av att utredningen bliver slutförd, tager likväl för givet att, i synnerhet sedan uppmärksamheten nu blivit fäst på saken, Kungl. Maj:t kommer att utan Riksdagens åtgörande», etc.

Jag skulle icke begära bättre än att även våga taga detta för givet, men jag befarar, att Kungl. Maj:t, som har fullt upp att göra med att söka villfara den stora mångfald riksdagsönskingar, som uttryckas genom bestämda skrivelser, icke skall fåsta mycket avseende vid en önskan, som uttryckes på ett så ljumt sätt som genom hemställan om avslag å skrivesförslaget, låt vara att motiveringen är aldrig så välvilligt hållen.

Utskottet anför också i sitt utlåtande, att chefen för marin-staben på grund av kunglig remiss hemställt, att frågan om upprensning av Östra inloppet till Karlskrona måtte få vila i avvaktan på den år 1907 av Kungl. Maj:t tillsatta försvarskommitténs utlåtande. Denna kommitté finns icke mera. Försvarsberedningarna hava i stället kommit till, och avsikten med denna motion har just varit den, att detta ärende fullt utrett så snart som möjligt måtte komma till försvarsberedningarna. Men Kungl. Maj:t tyckes uteslutande hava fäst sig vid upprensningens betydelse ur försvarssynpunkt. Den har dock även en mycket stor kommersiell betydelse, en mycket stor betydelse för vår allmänna sjöfart. Därom vittna uttalanden från våra rederier, och särskilt vittnar därom en till statsutskottet ställd skrivelse från ett av våra allra största rederier, rederiaktiebolaget Svea, av vilken skrivelse även jag fått en avskrift. Den är ställd till statsutskottet, och jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp densamma, men däri framhålles på ett kraftigt sätt de stora olägenheter och förluster, som drabba kustsjöfarten på grund av nu rådande farledsförhållanden till Karlskrona.

Upprensningen har också en stor betydelse för Karlskrona stad, och det är bittert för staden att år efter år se den ena ångbåtslinjen efter den andra släppa staden på grund av de då-

Om upprensning av det s. k. Östra inloppet till Karlskrona m. m.

(Forts.)

liga infartsförhållandena. Karlskrona stad har också i skrivelse till Kungl. Maj:t redan för åtskilliga år sedan erbjudit sig att efter förmåga och i förhållande till det gagn samhället kan hava därav, deltaga i kostnaderna för upprensningen. Men ännu hava inga som helst underhandlingar med staden ens inletts härom.

När försvarsberedningarna skola gå att bedöma, huruvida statsintresset i detta fall motsvarar kostnaderna, är det dock nödvändigt att sådana underhandlingar avslutats, så att alla siffror ligga klara.

För några dagar sedan beslöt Riksdagen på grund av en motion utav herr Neiglick m. fl. att avlåta skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken hemställes om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om upprensning på statens bekostnad av inre farleder i Bohusläns skärgård; jag har visst intet emot, att så sker. Tvärtom! Men då fordrar också rättvisan, att Riksdagen i detta fullt analoga fall skriver till Kungl. Maj:t. Jag har varken i motiveringen till min motion eller nu under debatten velat besvara med ett återupprepande av alla de förut, vid föregående tillfällen, anförda *sakskälen* i frågan. Men jag tror, att alla, som följt frågans förhistoria, skola giva mig rätt i att sakskälen för upprensning av det s. k. Östra inloppet till Karlskrona fullt upp och mer än väl uppväga de sakskäl, som anförts i fråga om upprensning av de inre farlederna i Bohusläns skärgård.

Då således, herr talman, varje år som går, utan att frågan avgöres, vållar osäkerhet och stora förluster såväl för den allmänna sjöfarten som för Karlskrona stad, och jag icke kan finna något som helst skäl för att icke utredningen fullföljes, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av friherre Gripenstedt m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservation.

Herr Ericson, Hans: Herr talman! Jag delar motionärens uppfattning om att detta ärende icke bör självdo, och jag håller före, att det varit önskvärt, om utskottet velat biträda motionärens förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Det måste nämligen anses vara av stor betydelse för Karlskrona örlogshamn att hava tillgång till på betydligt avstånd från varandra belägna förbindelseleder med sjön, varigenom svårigheterna att anordna effektiv blockad i mycket hög grad ökas. Därtill kommer, att en upprensning av östra leden skulle avsevärt förkorta vägen för våra smärre fartyg mellan Karlskrona och Kalmar sund samt farvattnen norr därom, ett förhållande, som vid många tillfällen kan vara av stort värde. Och slutligen måste det även anses vara en betydande fördel att vid hårt väder kunna nästan uteslutande inomskärs tillryggalägga vägen mellan Karlskrona och Kalmar sund.

Därest Karlskrona örlogsvarv inrättas för en mera omfattande nybyggnads- och reparationsverksamhet, ökas naturligtvis ytter-

ligare fördelen att erhålla en tryggad inomskärslad österifrån. I sak ber jag till slut få framhålla, att jag icke tror, att det så kallade mindre förslaget, på vilket motionären syftar, skulle behöva medföra några väsentliga kostnader till försvarsanstalter och på den grund skulle behöva avbösas.

Då jag har den uppfattningen, att ärendet skulle påskyndas, därest en skrivelse i motionens syfte avlättes till Kungl. Maj:t, har jag, herr talman, tillåtit mig att biträda motionärens förslag.

Om upprensning av det s. k. Östra inloppet till Karlskrona m. m.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Om också endast för formens skull ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

När jag i alla fall fått ordet, kan jag icke underlåta att uttala, att det förefaller mig, som om motionären borde kunna hava varit belåten med den välvilliga motivering, utskottet bestått hans motion. Och för att man icke skall stanna i ovetenhet om, vad utskottet härvidlag har sagt, ber jag att få citera följande ord ur utskottets utlåtande: »Utskottet, som delar motionärens uppfattning om önskvärdheten av, att utredningen bliver slutförd, tager likväl för givet, att, i synnerhet sedan uppmärksamheten nu blivit fäst på saken, Kungl. Maj:t kommer att utan Riksdagens åtgörande ägna ärendet den vidare behandling, som härför anses erforderlig».

Det förefaller mig, som om det vore tillräckligt, att Riksdagen på det sättet gäve sin mening tillkänna beträffande den föreliggande frågan.

Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på, att en upprensning av denna farled hör samman med befästningarna vid Karlskrona. Och den här förut förda debatten, tycker jag, bör hava givit ganska tydligt vid handen, att Riksdagen redan nu har tillräckligt att syssla med beträffande befästningarna vid Karlskrona, utan att man skall särskilt skriva och begära, att det forceras fram ytterligare behov av nya befästningar.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 50 av sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 52.

Punkterna 51—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 58 och 59.

Lades till handlingarna.

Punkten 60.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 61—63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen, och hemställde, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

*Interpellation
angående
prövning av
befordrings-
frågor inom
armén.*

Friherre Beck-Friis, Johan, erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller att få framställa följande interpellation.

Sedan gammalt hava befordringsfrågor i vårt land tilldragit sig allmänt intresse, debatterats man och man emellan, samt ofta givit anledningar till vidlyftiga meningsutbyten i pressen. Armén

och marinen utgöra i detta hänseende icke något undantag. Fastmera framkalla högre militära befordringar nästan regelbundet offentlig diskussion. Så ock i år. — Det torde ej vara uteslutet, att anledningen härtill åtminstone delvis är att söka i gällande befordringsföreskrifter.

*Interpellation
angående
prövning av
befordrings-
frågor inom
armén.*

(Forts.)

Vid armén tillsätts generalspersoner samt chefer för regementen och militärläroverk utan förslag. Till regementsofficersbeställningar, med vilka icke följer chefskap, skola däremot (enligt kungl. kungörelsen den 12 maj 1911) förslag avgivas av arméfördelningschefer och motsvarande myndigheter. I fråga om kavalleriet och artilleriet inhämtas vapeninspektörens yttrande, varigenom ett enhetligt bedömande inom sagda vapen underlättas. Vid infanteriet åter avgiva de sex arméfördelningscheferna kommandanten i Boden och militärbefälhavaren på Gottland var för sig förslag. Av gällande bestämmelser framgår icke på vad sätt inom lantförvarsdepartementet jämförelse sedan sker mellan de officerare, vilka upptagas i de olika förslagen. Häri synes mig ligga en brist, ty det kan ej förutsättas, att departementschefen alltid skall äga erforderlig personalkännedom för att kunna bedöma de inkomna förslagen i jämförelse med varandra.

Inom marinen uppsättes (i enlighet med bestämmelserna i Reglementet för Marinen Del I §§ 23 och 24) befordringsförslag för varje grad av en befordringskommission. Huru denna anordning fungerat känner jag ej, men jag har hört sägas, att särskilda sakkunnige erhållit i uppdrag att omarbета bestämmelserna för befordringarna inom marinen. Vad armén angår, har däremot intet försports om förestående ändringar i gällande befordringsföreskrifter.

På grund av vad sålunda anförts, anhåller jag om kamarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för kungl. lantförvarsdepartementet få framställa följande frågor:

I. Har herr statsrådet funnit anledning att taga under övervägande några principiella spörsmål i fråga om befordringsförslagen inom armén, ävensom i fråga om den förberedande prövningen av befordringsfrågor, som skola avgöras utan föregående till kungl. lantförvarsdepartementet inkomna förslag?

II. Om så är fallet: vilka riktlinjer anser herr statsrådet i sådant hänseende böra följas?

På gjord proposition bifölls friherre Beck-Friis' ifrågavarande anhållan.

Herr Östberg, Gustaf Fredrik, väckte en motion, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkpropositionen under punkterna 27 och 28 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar i fråga om handelsundervisningen samt i ämnet väckta motioner,

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa utgifter för kapitalökning, i vad angår civildepartementsärenden, samt i ämnet väckta motioner,

nr 49, i anledning av väckt motion om anslag till tilläggsarvode åt extra provinsialläkaren i Malå distrikt,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av löneförhöjning åt vissa befattningshavare hos generaltullletyrelsen, och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understödjande av föreläsningar och andra åtgärder till beredande av fortsatt utbildning för dövstumma;

bevilningutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående ändring av tulltaxans bestämmelser om tull å flytande polärmedel,

nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad beräkningsgrund vid förtullning av mattor, och

nr 31 i anledning av väckt motion om nedsättning av tullsatserna för vissa slag av kopparplåt;

bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i reglementet för dövstumlärnarnas pensionsanstalt;

lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation, lag om ändrad lydelse av 16, 24, 36 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning, *dels ock* i anledning därav väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter m. m. från lotten nr 1 av förra militiebostället Rebbelberga nr 10 Kungsgården i Kristianstads län,

nr 43, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till åtgärder i syfte att för

arrendatorer av vissa fastigheter i Norrland och Dalarne underlätta fastigheternas förvärfvande såsom självständiga jordbruk, nr 44, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående socken- eller distriktsmagasinsfonder, och nr 45, angående driftkostnaderna för statens produktiva fonder i vad angår jordbruksärendena; ävensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om läkarundersökning av folkskolebarn m. m.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 53, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till byggande av fiskehamnar.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
